

DE

DELAVSKA ENOTNOST Št. 2 — leto XXXXI

Glasilno-Zveze sindikatov Slovenije, glavni urednik: Dušan Gačnik,
odgovorni urednik: Andrej Ulaga, v. d.

Slika: Peter Rojc

Kdaj odločilna beseda uporabnikov?

Razprava o vlogi sredstev javnega obveščanja pri uresničevanju stališč problemske konference SZDL Slovenije o aktualnih nalogah na področju nadaljnjega razvoja telesne kulture v Sloveniji je med drugim opozorila na najbolj žgoče probleme na tem področju.

Zelo značilna je denimo ugotovitev, ki ji je težko oporekati, da skrb za razvoj telesne kulture še ni sestavni del našega družbenopolitičnega življenja, kaj šele sestavni del načrtne socialne politike. Zato bi tudi težko govorili o pluralizmu interesov na tem področju, saj življenje pogosto teče mimo naših potreb in želja ter mimo interesov mnogih, ki prispevajo lep del svojega osebnega dohodka za naš šport. Mnogi in vrhunski.

V tem pogledu smo, kot je nekdo dejal, še vedno invalidna družba. Velike in pomembne odločitve v premnogi primerih zaudarjajo po uradih in pisarnah. Zato niso odraz življenja in naših hotenj. Seveda teh trditvev ne bi bilo težko podkrepiti s številnimi primeri iz naše vsakdanje prakse. Lahko bi, denimo, pričeli kar pri delitvi naše telesnokulturne pogače, pa pri botrih oziroma funkcionarjih, ki v imenu množic odločajo o organizaciji vrhunskih (tudi vrhunsko dragih) športnih prireditvah, pa pri številnih zakulisnih aferah v našem tekmovalnem športu, da sploh ne omenjamo nenadzorovanega trošenja družbenega denarja na telesnokulturnem področju in podobnih drugih žgočih problemov, ki naj bi bili v celoti tuji našemu življenju in družbenopolitični ureditvi.

Pogovor, ki so ga organizirali člani sveta za telesno kulturo pri Republiški konferenci SZDL Slovenije, je med drugim opozoril tudi na premajhno odprtost nekaterih organizacij za telesno kulturo. Vse preveč stvari se dogaja za zaprtimi vrati. Številni sestanki potekajo med štirimi očmi in zato brez vpliva »uporabnikov«, to je naših delovnih ljudi. Celotno nosilci najrazličnejših funkcij, zlasti nekaterih društev, prilagajajo svoje delo in zadolžitve zasebnim interesom. Nekateri pa grede še dlje: privatizirajo celo informacije in jih po svojem okusu prilagajajo ali pa sploh preprečujejo, da bi prišle na uho delovnim ljudem.

Značilno, pa niti najmanj spodbudno za naše telesnokulturno življenje, je še vedno tudi zapostavljanje množične telesnokulturne dejavnosti, ki naj bi bila zdrav temelj vsem drugim dosežkom na tem področju. Kaj hitro znamo zvrzati denar za še tako drago športno prireditev, da se izkazemo kot organizatorji, ali denimo desetletni zaslužek slovenskega delavca za enkratno nagrado »vrhunskemu« tekmovalcu, zelo rado pa se nam zatakne, ko moramo na primer poskrbeti za vzdrževanje in smotno izkoriščanje športnih objektov, ko gre za mlade, za ljudi v združenem delu, za naše krajevne skupnosti, za — množično dejavnost. V vsakdanji praksi prepogosto pozabljamo na portoroške sklepe glede financiranja športa in na naše resnične potrebe, ki izhajajo iz dela in možnosti. Zato tudi tolikšen razkorak med našimi sklepi in življenjem, ki nam, kot radi pravimo, včasih uhaja iz rok.

Ne glede na vse povedano pa velja po drugi plati tudi ocena, da se naše telesnokulturno življenje vendarle osvobaja umetnih spon in se, sicer počasi, podružblja. Ta proces pa bo hitrejši, če bomo odločilne prispevali svoj delež k učinkovitejšemu delegatskemu dogovarjanju na tem področju. Samo tako bo telesna kultura bolj odraz potreb in želja naših delovnih ljudi, kot pa je bila doslej.

Andrej Ulaga

Kaj o tem menite vi?

Na uredniško mizo je prispel prepis pisma, ki ga je po sklepu 13. seje odbora podpisnikov družbenega dogovora s področja učbenikov naslovil na izvršni odbor Ljubljanske banke-Združene banke predsednik tega odbora. Na nedavni seji je namreč odbor podpisnikov družbenega dogovora o učbenikih pregledoval priprave na oblikovanje samoupravnega sporazuma o pedagoških in tehničnih normativih za izdajanje učbenikov in o oblikovanju cen učbenikov; to pa je tisti sporazum, ki naj vpelje družbeni nadzor nad cenami šolskih knjig, vpelje vse možne racionalizacije, ki jih terjajo resolucijski okviri, vpelje dogovarjanje v proizvodni verigi, da bi bili učbeniki čim cenejši. Prav na tej seji pa so člani odbora podpisnikov družbenega dogovora o učbenikih tudi opozorili, da ena izmed podpisnic, Ljubljanska banka-Združena banka, ne izpolnjuje več z družbenim dogovorom sprejetih obveznosti in da jo je treba na to opozoriti, opozoriti na posledice, ki že vplivajo na oblikovanje cen učbenikov.

Ob vsesplošnem prizadevanju, da bi bili učbeniki čim cenejši, morajo seveda vsi, ki so udeleženi v izdajanju in zalaganju učbenikov, prispevati svoj lasten delež k pocenitvi učbenikov, vsi podpisniki družbenega dogovora pa seveda izpolnjevati že sprejete obveznosti.

Med podpisnicami družbenega dogovora, ki so pred štirimi leti podprle in omogočile nemoteno izdajanje učbenikov, je bila Ljubljanska banka-Združena banka tista, ki se je s 14. členom tega dogovora obvezala, »da bo prek temeljnih bank spodbujala zagotavljanje kreditov za obratna sredstva pri zalaganju učbenikov. Te kredite bodo obravnavali po posebnih kriterijih in z benficirano obrestno mero do treh odstotkov«.

To določilo je Ljubljanska banka-Združena banka tudi spoštovala; še več, celo v času nelikvidnosti in začasne ustavitve vseh kratkoročnih kreditov je spričo hudih zadreg založnikov učbenikov vendarle obravnavala obratna sredstva za te namene z največjim razumevanjem, torej kot dejavnost posebnega družbenega pome-

na. Tako vse do poletja 1981, ko je izvršni odbor sklenil s 15. julijem zvišati obrestno mero za te kredite na 5 odstotkov. Če bi veljala ta povečana obrestna mero tudi v letu 1982, bi po mnenju odbora podpisnikov družbenega dogovora o učbenikih to pomenilo dodatno zviševanje cen učbenikov. To pa seveda ni v skladu s celotno družbeno akcijo na tem področju. Izvršni odbor Ljubljanske banke-Združene banke bo po tej intervenciji vsekakor moral svojo lansko julijsko odločitev znova pretehtati, tako s stališča svojih obveznosti iz srednjeročnega družbenega plana kot tudi s stališča svojih obveznosti, sprejetih s podpisom družbenega dogovora o učbenikih.

A vprašanje, na katero si mora prav tako odgovoriti, glasi: ali lahko katerikoli podpisnik družbenega dogovora spremeni neko določilo (jutri se nam to lahko ponovi pri podpisniku samoupravnega sporazuma o cenah učbenikov!), ne da bi sprožil postopek za spremembo družbenega dogovora?

Uredništvo DE

Iz vsebine:

Samoupravna delavska kontrola — pomemben del družbenega nadzora

Tiger iz papirja

stran 2—3

Nadomestila:

Koga je najbolj udarila ukinitvev nadomestil?

stran 4

Jože Strle, predsednik skupnosti za cene SRS o lanskih gibanju cen, letošnjih cenovnih odnosih, ukrepih

Cene — ogledalo družbenoekonomskih odnosov

stran 6

Zlati znak

V Slovenj Gradcu hodijo vsi — naprej

Korenine v tovarni

stran 8—9

Izjemen proizvodni dosežek rudarjev iz Titovega Velenja

Rekord: 5,001.000 ton lignita

stran 11

Predstavljamo dobitnike nagrade Borisa Kraigherja

Plezanje v steno dela

stran 12

Kolektiva Naše žene in Delavske enotnosti sta se minuli ponedeljek z referendumom odločila o združevanju dela in sredstev. Tako bosta po-
slej skupaj nadaljevala pot razvoja tako v gospodarskem kot vsebinskem pogledu. Vsekakor je ta samoupravna in vsebinska povezava re-
vije in časnika pomemben prispevek k širšim družbenim prizadevanjem
na tem področju in obenem obojestransko vsebinska bogatitev.
Mesečnik Naša žena ima naklado 42000 izvodov.

Poljsko gospodarstvo je v krizi, ki je v pretežni meri posledica napačno
vodene investicijske politike in prehitrega zadolževanja v tujini. Pred
nekaj leti je bila Poljska dolžna zahodnim in drugim bankam okoli 7
milijard dolarjev, sedaj znaša ta dolg že 28 milijard dolarjev. Zgovoren
je tudi podatek, da se je družbeni proizvod od leta 1979 do 1981 zmanj-
šal kar za 25 odstotkov, kar je edinstven primer. Dolge vrste Poljakov
pred trgovinami — ker je slaba oskrba — so torej plastičen odrez in zu-
nanji videz te krize...

Predsednik RS ZSS Vinko Hafner je v sredo prejel Iva Janžekoviča in
Franca Borštnika, znana sindikalna in družbenopolitična delavca in
jima čestital za njuno šestdesetletnico.

Samoupravna delavska kontrola — pomemben del družbenega nadzora

Tiger iz papirja?

Tako naša kot vsaka druga družba gotovo še lep čas ne bo dosegla tiste stopnje zrelosti, ko bo nadzor začel izgubljati svoj pomen. Oblik nadzora je seveda cela vrsta — strnimo jo v »družbeni nadzor«, ki je nepogrešljiv sestavni del političnega sistema socialističnega samoupravljanja. Z njim se branimo napak, slabosti in vseh neljubih pojavov, ki spremljajo (in ogrožajo) hiter, buren razvoj naše družbe.

Krepitev socialistične družbene zavesti in morale v delu in življenju vseh je pač najboljšje orožje proti takšnim pojavom. Pustimo za zdaj ob strani, kateri so, kdo oziroma kaj jih poraja — dejstvo je, da jih je mnogo in da moramo zaradi njih utrjevati in gojiti vse člene nadzora. Predvsem tiste in v takšni smeri, da bi s stalno prisotnostjo in pravočasnimi posegi v vseh družbenih in delovnih okoljih že v kalu zatrli to, kar bi se lahko razbohotilo in zaviralo zdravo zastavljeno družbeno rast.

Takšna smer pa nas pripelje do organov samoupravnega in družbenega nadzora, ki delujejo v temeljnih celicah. Žal pri teh o kakšni posebni učinkovitosti (vzrokov je zvrhan koš), še ne moremo govoriti. To terja še več družbene skrbi, saj občutljivo zaznavanje in tvorno spopadanje teh organov s problemi gotovo predstavlja edino trdno osnovo učinkovitega družbenega nadzora.

Korak za življenjem

Vemo, s kakšnimi težavami se je morala naša družba spopasti že pri prvem koraku razvoja. Med njimi je gotovo tudi to, da je morala obdržati marsikaj starega — za kar je bilo sicer jasno, da ni dobro, bilo pa je bolje kot nič. To je prva korenina nujnosti oblikovanja nadzora, druga pa je bila neizkušnost in neznanje novo ustanovljenih organov in institucij.

Tako smo leta 1946 ustanovili Splošno državno kontrolo. Nadzorovala je delo zveznih in republiških vladnih organov, organov ljudskih odborov, državnih podjetij, državnih in združenih ustanov. Pod okriljem je torej imela vse oblike in vsa področja nadzora. Kljub temu smo kmalu dobili dve pomembni inšpekcijski — delovno in sanitarno. Splošna državna kontrola namreč ni segla do zasebnega sektorja, ki pa je bil seveda tudi potreben nadzora.

Kot je šla naša socialistična samoupravna družba svojo pot naprej, je korak z njo ubiral tudi njen nadzor. Decentralizacija je vodila do večjih in konkretnih pristojnosti posameznih komisij državne kontrole in nikakor ne kaže pozabiti na »Ljudsko inšpekcijo«, oblikovano leta 1949. Pomenila je posebno inšpekcijsko telo ljudskih množic, njeni člani so bili voljeni in povezani z okrajnimi kontrolnimi komisijami. Slonela je na teritorialnem načelu in oblikovanju v sindikalnih organizacijah po delovnih kolektivih.

Z razvojem družbenopolitičnih in ekonomskih odnosov, z uveljavljanjem samoupravljanja je pešala vloga centralizirane splošne državne kontrole. Hkrati z družbo je tudi njen nadzor oral nove brazde. Usmerjale so jih še zlasti ustavne spremembe v letih 1953 in 1963. Poznamo procese decentralizacije in deatizacije na vseh področjih dela in življenja, seveda jim je sledil

tudi nadzor.

Večkrat smo že ugotavljali, kako gre življenje hitro svojo pot naprej in kako mu je težko slediti. To brez dvoma velja tudi za družbene mehanizme, ki se družbenim spremembam pogosto prilagajajo s težavo in počasi. Sistem nadzora kot sistem in ljudje v njem so se navzeli določenih navad, ki jih čez noč ni lahko izkoreniniti. Tako nadzor težko vodi bitko proti napakam in slabostim, ki spremljajo hiter razvoj našega družbenopolitičnega ter gospodarskega sistema — kar spet terja veliko skrb družbe-

nega odnosa do družbene lastnine in s tem tudi njeno zaščito.

Še lahko naštevamo, od varovanja samoupravnih pravic, preprečevanja nepravilnih prednostnih položajev posameznikov ali skupin, do boja proti samovolji, samoljubnim interesom... Že tak kratek povzetek vloge SDK pričča o ogromni odgovornosti delovnih ljudi pred družbeno skupnostjo, o odgovornosti za dosledno uresničevanje določenih samoupravnih aktov do zakonite in smotrne uporabe družbenih sredstev. SDK tako odgovorne vloge ne more opravljati mimo samoupravnih organov, ni nad in ne pod njimi, tudi ob njih ne — lahko je le njihov sestavni del, integralni del samoupravnega sistema torej.

Če smo ugotovili, da je v družbi nadzor nujen, če je

Najslabše, kjer je največ dela

Kaže, da je delo SDK v samoupravnih interesnih skupnostih še posebno neučinkovito — čeprav se prav v njih nabira precej pojavov, ki niso v skladu z zakonskimi predpisi, kaj šele z družbenimi dogovori, čeprav so prav v njih precej brezbržni do zastavljenih ciljev in do uresničevanja samoupravnih odločitev na zborih uporabnikov in izvajalcev. Prav tu bi morali biti organi samoupravnega delavskega nadzora najbolj učinkoviti in preverjati uresničevanje politike skupščin sisov. To je torej le eno med področjih, v katero bo morala poseči družbena akcija za uveljavljanje zastavljene vloge SDK.

nepolitičnih organizacij (pa do vsakega člana družbene skupnosti) za takšno delovanje sistema družbenega nadzora, ki bo kos svoji pomembni nalogi.

Učinkovito orožje — le podmazati ga bo treba

Če že govorimo o skrbi družbe za to pomembno področje njenega delovanja, vzemimo še nase svoj delež te skrbi. Ta prispevek naj bo le uvod v daljše spremljanje dogajanj v in okoli družbenega nadzora. Njegovih mehanizmov, nalog, področij dela... je namreč toliko, da jih je na mah težko zajeti, kaj šele opisati. Za začetek smo se lotili le dela podružbljanja funkcije nadzora, samoupravne delavske kontrole.

Začnimo z opredelitvijo — Samoupravna delavska kontrola (v nadaljnjem pisanju bomo uporabljali kratico SDK), je neodtujljiva pravica in dolžnost delavcev, je pomemben instrument delovnih ljudi za uresničevanje njihovih samoupravnih pravic in položaja v združenem delu.

Opredelitev že jasno pove, da funkcije nadzora ne moremo položiti v roke pristojnih državnih organov ali, denimo, vodstvenih struktur... Nadzor naj bo torej orožje delovnih ljudi in občanov proti vsemu in vsakomur, ki ogroža njihove pravice, proti birokratizmu, proti neredu in nepravilnostim v poslovanju, skratka, proti vsem pojavom, ki smo jih v družbi ožigosali z negativnim predznakom.

Lahko rečemo, da je delavski nadzor nepogrešljiv sestavni del razrednega boja delavcev. Le-ti si z njim pomagajo pri odkrivanju napak v proizvodnih in v delovnih odnosih in v boju proti njim. Nadzor jim omogoča kritiko neodgovor-

jasno, da mora biti v rokah delavcev, kaže dodati še nekaj. Delavski nadzor ni nekakšen stihijski pojem, ne pomeni, da mora vsak delavec nadzorovati vse vprek in ob vsakem času. To bi pomenilo veliko zmedo in s tem že neučinkovitost. Torej je SDK posebna organizacijska oblika nadzora delavcev, organ s posebnimi pooblastili, ki so mu jih delavci zaupali in jih uporablja v njihovem imenu in njim v prid.

Družbena akcija je zaspala

Takšna organizirana in institucionalizirana oblika delovanja seveda terja formalno pravno osnovo za delovanje. Širok pojem delavskega nadzora se je namreč strnil v neke vrste ost — v organ SDK. Pobudo za delovanje teh organov lahko prvič zasledimo v pismu tovariša Tita in izvršnega biroja CK ZKJ leta 1972. V družbi so se nakopičile številne nepravilnosti, vrsta neodgovornih in nezakonitih ravnanj je terjala primerno organiziranost delavcev, da bi se lahko učinkovito spopadli s temi pojavi. Zato so takšen organ opredelili v dokumentih 2. kongresa samoupravljalcev Jugoslavije in v sklepkih 9. in 10. kongresa ZKJ, 7. in 8. kongresa Zveze sindikatov Jugoslavije ter v sklepkih 8. kongresa slovenskih komunistov. Leta 1974 smo organ SDK in njegovo funkcijo vgradili v zvezno in republiško ustavo in takoj se v samoupravne akte združenega dela.

Tako smo v te dokumente zapisali, da delavci uveljavljajo svoj nadzor neposredno v organih samoupravljanja in še posebej v organu SDK. Po opredelitvi v zakonu o združenem delu je postala samoupravna delavska kontrola sestavni del samoupravnih pravic, dolžnosti in s tem odgovor-

nosti delavcev v vseh samoupravnih organizacijah in skupnostih. S preventivnim delovanjem in nekaterimi oblikami intervencij naj bi pripomogla k učinkovitemu delovanju samoupravnih organov, ščitila naj bi samoupravne pravice, družbeno lastnino in je tudi sestavni del družbene samozaščite.

Po navedenem je torej družbenopolitično in pravno vse jasno in lepo opredeljeno. Žal pa je v življenju še vedno malo drugače, menda celo slabše kot pri prvih korakih. Začetno navdušenje je splahnelo in organ SDK je marsikje ostal le še neke vrste formalna oblika organiziranosti delavcev, ki pa imajo od nje bore malo. Čeprav ne gre dvomiti, kako pomemben del nadaljnega razvoja samoupravljanja bi lahko bila, kako družba potrebuje delovne samoupravne delavske kontrole, njene vloge v življenju nismo znali dograditi. Družbena akcija, ki ji edino lahko zagotovi učinkovito delo, kot da je zaspala.

Če to ugotovimo, smo si nalogo že zastavili. Treba bo pač znova poprijeti in pospešiti ter okrepiti aktivnost SDK, še najbolj pri preventivnem preprečevanju negativnih pojavov in pri varovanju družbene lastnine. Prav zdaj, ko je pri uresničevanju stabilizacijskih prizadevanj vsak korak naprej še kako pomemben, je menda skrajni čas, da nadoknadimo zamujeno — tudi na tem področju.

Najtežje je premakniti — v glavah

Če ugotavljamo, da organi samoupravnega delavskega nadzora niso učinkoviti, se moramo seveda vprašati, kaj jih ovira. Kot za vsako družbeno akcijo tudi za to velja, da je zgolj z družbenopolitičnimi usmeritvami, ustavnimi in zakonskimi določili ne bomo uresničili. Cilje, ki naj bi jih dosegli z delom SDK, bo treba najprej spraviti v samoupravne akte vseh organizacij in skupnosti. Marsikje še niti tega niso storili, kako bi potemtakem lahko pričakovali uresničevanje teh ciljev v vsakodnevnem delu in življenju delovnih ljudi?!

Tudi, naj imenujemo tako, prosvetljevanja bo treba še dobršno mero. Še vedno namreč ni povsod niti v celoti dojetost bi-stvo tega organa. Ponekod ga pojmujejo kot legalen nadzor nad delom sodelavcev in ne kot del samoupravnega delovanja, samoupravnih odnosov. Treba bo uveljaviti miselnost, da morajo delavci izvajati samoupravni delavski nadzor vedno in povsod, neposredno ali v samoupravnih organih. Ponekod menijo, da je SDK nekaj nad delavci, nad samoupravnimi organi, spet drugod vodilni delavci hvallijo člane SDK in jim pomagajo vse dotlej, dokler kritika ne zadene njih samih. Takrat pa planejo po SDK, češ da deluje proti interesom kolektiva... Takšni zapleti brž povzročijo malodušnost, neodločnost in prav to je med osnovnimi vzroki za slabo delo SDK. Na to navežimo, da je v takšnih primerih preredko delna podpora in pomoči zveze komunistov in sindikalne organizacije.

Ne dohajamo nareka življenja

Ko smo snovali ta zapis o družbenem nadzoru, smo se srečali s knjigo »Zakonitost in oblike družbenega nadzora ter organiziranost in nastopanje organov za inšpekcijsko nadzorstvo« avtorjev Alojza Bostiča, Borisa Filija in Milana Nussdorferja. Pogovor z Alojzom Bostičem je potrdil, da se družbeni nadzor vrsto let živahno razvija in je na nekaterih področjih že precej odmaknjen od čiste normative teorije. Ne znamo (ali pa nam to uspeva prepočasno) oplemeniti teoretičnih izhodišč s praktičnimi dognanji, pravnih aktov torej ne prilagajamo družbenim razmeram. Ker akcije spet snujemo na teoriji, ker ta ne zajema najnovejših spoznanj, ki jih narekuje življenje... tudi tu verjetno tiči vzrok za vrsto napak in pomanjkljivosti, za premalo učinkovit družbeni nadzor.

Prav družbenopolitične organizacije nosijo lep delež krivde za vse našete slabosti. Premalo so storile za uveljavljanje vloge tega organa in njegovi člani se pač počutijo prepuščene sami sebi, prepričani so, da nimajo nobenega vpliva na poslovanje in samoupravljanje v svojem kolektivu. Njihovo delo je pogosto kampanjsko, zganejo se le tedaj, ko nekaj pošteno zaškriplje — sicer so pa tudi družbene akcije za oživitve dela SDK blago rečeno občasne.

Omenimo še pomanjkljivo znanje in strokovno nepodkovanost članov SDK. Na takšni osnovi porojeni sklepi so seveda neuporabni in samoupravni organi jih ne upoštevajo, kar spet rojeva malodušje... Ne vedo ali nočejo vedeti, da lahko zahtevajo vso strokovno pomoč, tudi zunanjo, če je treba. Na voljo jim je služba družbenega knjigovodstva, inšpekcijske službe, družbeni pravobranilci samoupravljanja.

In rezultat vsega tega — vrsta anonimnih prijav na vse moč in nemoč kraje, množica sporov pred sodišči združenega dela in še marsikaj priča, da delavci niso pripravljeni odkriti opozarjati na napake v svojem kolektivu, jih sami tudi reševati in da SDK ne zna ali ne more opravičiti svoje vloge.

Povezano in usklajeno

Če hočemo temu stopiti na prste, bo treba v vseh samoupravnih organizacijah in skupnostih napraviti programe dela SDK. Tudi brez boljšega obveščanja ne bo šlo na bolje.

Tako torej lahko strnemo, da bodo morali postati nosilci samoupravnega delavskega nadzora delovni ljudje in njim odgovorni samoupravni organi. Za to pa morajo biti pravočasno in celovito obveščeni o gospodarjenju in poslovanju svojega kolektiva, vse, kar je zanje pomembno, mora biti pred njihovimi očmi in nato v njihovih rokah. Organi SDK se morajo seveda povezati z vsemi strokovnimi službami, samoupravnimi organi, družbenopolitičnimi organizacijami in vodilnimi delavci v delovni skupnosti. Le povezano in usklajeno delovanje bo omogočilo dose-

ganje doslej le zapisanih ciljev. Kam pa se zunaj svoje organizacije lahko obrnejo po pomoč, smo že zapisali. Obveščanost, izobraževanje, usposabljanje, idejno politično delo... Te naloge pa so že zapisane v programih dela družbenopolitičnih organizacij, mar ne?! Prav komunisti in sindikati pa morajo storiti vse, da bo samoupravni delavski nadzor res postal to, kar smo o njem tako lepo zapisali.

Kdaj delavci dvignejo roke

Ko smo strnili ugotovitve o delu in nedelu samoupravnih delavskih kontrol, smo jih hoteli preveriti v nekaj organizacijah združenega dela. Slavko Cvetanovič, predsednik osnovne organizacije sindikata v delovni skupnosti sozda IMP, najprej ni bil popolnoma prepričan, ali ta organ pri njih sploh imajo. Potem smo le zvedeli, da SDK sicer imajo na ravni sestavljene, delovnih in temeljnih organizacij, v delovnih skupnostih pa da je ni nujno imeti, da tudi ni prave potrebe. Povedal je še, da je predsednik osnovne organizacije dve leti in da v tem času niso imeli nobenih stikov s samoupravnim delavsko kontrolo sozda, ker to pač ureja koordinacijski odbor osnovnih sindikalnih organizacij v IMP.

Pomenili sm se tudi s Franjom Vinkom, sekretarjem občinskega sindikalnega sveta Moste Polje v Ljubljani. V tej občini so namreč izbrali 20 organizacij združenega dela (tako da so v tem vzorcu zajeli sestavo gospodarstva v občini) in v njih ocenili delovanje SDK. Ugotovili so kaj različno aktivnost tega organa in samoupravnega delavskega nadzora nasploh — od primera, kjer organa sploh še niso izvolili pa tja do organizacij, kjer SDK res deluje kot je treba. Vzrok za slabo delo smo slišali več: mnogi namreč še ne poznajo vsebine dela tega organa in družbenopolitične organizacije so brez dvoma storile še premalo na področju obveščanja in osveščanja delavcev. Prav tako ne delajo dovolj, denimo, preventivno. Tako torej, da sploh ne bi prišlo do težav, ki bi jih morali delavci reševati tudi prek SDK. Pokazalo se je še, da so ti organi najmanj dejavni tam, kjer po ugotovljenih nepravilnostih za tiste, ki so jih povzročili, ni bilo nobenih posledic. Takrat delavci seveda postanejo malodušni in dvignejo roke. Vse to pač potrjuje ne-

posredno povezanost aktivnosti SDK z ravnjo samoupravnih odnosov v posameznem kolektivu. Občinski sindikalni svet je zdaj akcijo za oživitve SDK zastavil predvsem v smeri izobraževanja, usposabljanja, spoznavanja vsebine samoupravnega delavskega nadzora. Osnovne sindikalne organizacije pa so opozorili, kako pretehtano in odgovorno se velja lotiti kadrovanja članov SDK. Skrb za to je bila namreč doslej precej ob robu.

Brez širše

pomoči ne bo šlo

Naslov je gotovo opravičil že pogovor z Djivadom Sujkovičem, predsednikom SDK v kranjski Savi. Povedal nam je, da dela tega organa pri njih ni čutiti. V glavnem zato, ker je SDK pravzaprav precej nova stvar, še brez prave tradicije. Njeni člani so sicer bili na nekajurnem seminarju, kjer so dobili osnovne napotke za delo — kar pa je še vse premalo. Slišali smo, da je na sestankih SDK običajno takšna tišina, »da bi se zjokal«. Družbenopolitične organizacije bi pač morale vse drugače poprijeti, široko in neprekinjeno bi morale delovati med delavci, pojasnjevati, pomagati...

Delavci menda v SDK vidijo neke vrste žandarja, takoj postavijo ločnico MI — VI in v takšni miselnosti SDK gotovo ne zmore uresničiti svoje vsebine. In kdo naj bi to ločnico prelomil, če ne družbenopolitične organizacije in njihovi člani s svojim delom v samoupravnih organih?!

Ugotovitve, ki smo jih na osnovi anketnega vprašalnika zvedeli od Mira Medveda, sekretarja občinskega sindikalnega sveta v Celju, ponujajo podobne zaključke. Vprašalnik so poslali v 268 temeljnih organizacij združenega dela in dobili odgovor le od 63 odstotkov naslovljenec. Pri 37 odstotkih lahko menda upravičeno podvomimo v dobro delo SDK? Tudi pri teh, ki so odgovorili, podoba ni ravno svetla — le v 27 primerih so se lahko pohvalili, da so napravili delovne programe SDK. Enkrat letno se je ta organ sestal v 36 kolektivih, približno 10-krat pa le v enem. Povprečje je tam med dvema in petimi sestanki letno.

Večkrat smo slišali, kako pomembno je usposabljanje in izobraževanje članov SDK — v Celju se je predlanskim organizirano usposabljaljo 20 članov in lani se je ta že sicer skromna številka spustila na 17. Kar povprek pa so vsi ugotavljali, da močno pogrešajo pomoči družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih organov in vodilnih delavcev. Namesto pomoči so odgovori pokazali, da se delavci boje posledic dela v samoupravnem delavskem nadzoru. Predvsem se boje pritiskov vodilnih. Pogrešajo tudi primerne podatke, trdijo, da ukrepov, ki jih SDK predlagajo, ne uresničujejo, da se spotaknejo ob poskuse prikrivanja prekrškov in kršiteljev, ki jih

SDK pri svojem delu odkrijejo...

Rešitve se ob odkritih slabostih ponujajo kar same. Spet smo pri skrbnem kadrovanju, pri usposabljanju, boljših programih dela. Predvsem pa bo treba doseči več sodelovanja SDK z zvezo komunistov, sindikati in samoupravnimi organi — da ne govorimo o vodilnih, ki so, kot vse kaže, bolj v oviro kot v pomoč.

Ko so odgovarjali na vprašanja o razmerah za delo SDK, jih je precej menilo, da njihovo delo zavirajo, da jih prepričujejo, naj se ne mešajo v to in ono. Kjer pa so se z okolščinami za delo bolj pohvalili, niso bili zadovoljni z uresničevanjem ukrepov in predlogov, do katerih pridejo SDK pri svojem delu. Ovirra ima pravzaprav dve plati — na prvi so delavci, ki svojemu organu nadzora ne pomagajo, nočejo spregovoriti o stvareh, ki jih motijo. Na drugi pa so vodilni, ki bolj ali manj neposredno ovirajo delo SDK.

Litostroj smo prihranili za konec. Kot posledek pač, saj je pogovor z Alojzom Strako, predsednikom koordinacijskega sveta SDK v tem kolektivu potrdil, da kopica ovir, s katerimi smo doslej spleтали tako temno podobo delovanja SDK, sploh ni nepremagljiva.

Slišali smo, da je delo SDK v temeljnih organizacijah zaživele. Nedolgo tega so spale, pa je spopad s posameznimi problemi delavcem vtilil zaupanje v ta pomemben del samoupravnega življenja. Z zavzetim družbenopolitičnim delom so v Litostroju dosegli potrebno stopnjo samostojnosti SDK, korak za korakom so se delavci zavedli njenega pomena in vloge in jo začeli tudi uresničevati. Imajo 15 organov SDK, ki so v svojih okoljih živi, ki se znajo in hočejo spopadati s problemi.

Predvsem je hvale vredno, da je to delo preventivne narave. Samoupravni delavski nadzor torej s stalno navzočnostjo in odgovornim delom preprečuje napake ter slabosti in se potem z njimi pač ni treba bosti. Bedi nad proizvodnimi ukrepi, pogosto se ukvarja z medsebojnimi odnosi, stanovanjskimi vprašanji, v vrsti akcij so preverili, kako posamezne službe resnično pomagajo pri delu temeljnih organizacij.

Na koncu smo slišali, kar smo pričakovali — dobro delo je sad pomoči in sodelovanja z družbenopolitičnimi organizacijami. Če so se skupaj z njimi domenili, da noben poseg delavcev v okviru samoupravnega delavskega nadzora ne sme sprožiti kakršnihkoli sankcij proti tem delavcem, če se tega sklepa držijo in se zanj borijo — s tem smo menda že precej povedali, mar ne?! Tako se torej ne gre čuditi tudi tako redkemu ravnanju — v Litostroju se SDK brez zadrege in pomislekov obrača na pomoč zunaj kolektiva, če njeni člani sami niso čemu kos. V takšnih primerih se po pomoč obrnejo na mestne ali republiške sindikate, dobro pa sodelujejo tudi s službo družbenega knjigovodstva in družbenim pravobranilstvom samoupravljanja.

Naj ne izzveni kot pretirana hvala — pa vendar dobro dene, da so nekje rešili to, o čemer drugod razmišljajo tako črnogledo in brezvoljno. Rešili pa so na način, ki je edino pravi na tem in drugih področjih. Začeli so od temeljnih stvari in jih gradili postopno. Gradili z odgovornim delom, brez strahu pred prvimi težavami in predvsem brez strahu pred novim delom in dolžnostmi.

Pripravlil
Ciril Brajer

Pomoč na vpogled

Socialno pomoč naj dobi tisti, ki jo resnično potrebuje! To je bilo eno od osnovnih načel v razpravah pred bližnjo 3. konferenco ZSS o socialni politiki in varnosti delavcev. Zid lažne socialne se je začel s tem polagoma majati. Toda samo, ko gre za načelne razprave. Sisoška praksa krčevitega oklepanja stare logike »uradno izračunanih dohodkov« še vedno hodi svojo pot.

Ko smo pred kratkim zvedeli, da skoraj polovica naših dohodkov ne izvira iz rednega dela, smo se začeli še bolj zavedati, da je sistem zagotavljanja najrazličnejših oblik socialne pomoči postavljen na glavo. Postal je namreč jasno, da so dohodki posameznikov ali družine »na vpogled« le polovična resnica. Njen drugi del se skriva na žiro računih, v namerno in napačno prikazanih podatkih, v popoldanskem delu, »šušmarjenju« itd.

In zdaj se vprašajmo: »Ali je, denimo, pred dnevi skupščina skupnosti otroškega varstva Slovenije, ko je določala osnove za zagotavljanje socialne varnosti tistim družinam z otroki, ki tega z lastnim delom niso oziroma ne bodo sposobne, vedela, komu namenja pomoč?« Če sledimo zgoraj opisanim razmeram, je odgovor na dlani. Pomoč za vzdrževanje otrok bodo dobile tiste družine, ki jo res nujno potrebujejo. Poleg njih pa tudi tiste, katerih dohodki in standard s socialno pomočjo nimajo kaj opraviti. Najbolj nerodno pri vsej zadevi pa je to, da bodo dobili otroški dodatek tudi otroci tistih staršev, ki so spoznali, da se jim na delu ne kaže preveč naprezati, ker se jim splača biti pod »cenzusom«. Najrazličnejše

oblike socialne pomoči jim namreč prinesejo več, kot pa njihov dodaten trud na delu. Pogosto pa je celo tako, da nekateri dopoldne tudi malce počivajo, ker vedo, da jih delo in zaslužek čakata še popoldne. Ti so ubili dve muhi na mah, če ne celo tri: dopoldne se jim je splašalo počivati, ker bodo tako socialni dodatki večji. Tako so lahko bolj pritisnili popoldne in seve tudi zaslužili.

Iz tega torej lahko izluščimo ne samo to, da oblike socialne pomoči pogosto ne pridejo na pravi naslov, temveč tudi, da poglajljajo socialne razlike, kar je docela v nasprotju z njihovim osnovnim namenom.

Kako razvozlati ta zamotan gordijski voz? Zdi se, da so sindikati, ko so se zavzeli za ugotavljanje socialnega položaja delavcev v njihovem neposrednem življenjskem in delovnem okolju, nakazali najboljše rešitev. Takoj pa si moramo biti na jasnem, da je tudi ta polovična, saj gre bolj za gašenje kot pa preprečevanje požara. Dejstvo je namreč, da bo marsikatera potreba po socialni pomoči sama od sebe odveč šele tedaj, ko bo delavec uvidel, da si je moč zagotoviti zadostno socialno varnost že v rednem delavniku. To pa se lahko zgodi le v primeru, če bo produktivno zaposlen in za delo zadosti stimuliran. Iz tega torej sledi, da se bo morala bližnja 3. konferenca ZSS bolj kot ugotavljanju posvetiti zagotavljanju socialne varnosti delavcev. Nenazadnje je tako tudi razumeti vlogo sindikatov, ki je zapisana v ustavi in zakonu o združenem delu.

Ivo Kuljaj

Cena posojil

Vse bolj določno in odločno se širijo mnenja, da bo treba (v najkrajšem času) uveljaviti sistem revalorizacije bančnih posojil. Ob tem, da so se v minulih letih pojavljala celo prepričanja, da bi bilo treba iz leta v leto v skladu s stopnjo inflacije revalorizirati glavnico, oziroma tisto, kar bi od nje tekom odplačevanja ostajalo, so zdaj prevladala mnenja, da naj bi z obrestno mero kolikor toliko izničevali škodljivi vpliv inflacije na glavnico posojila.

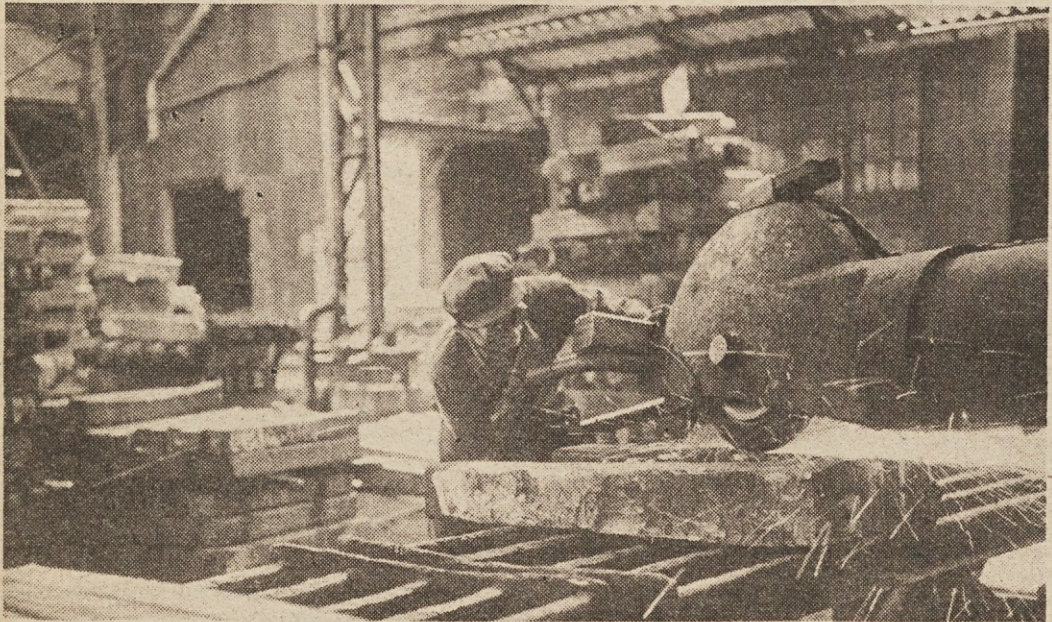
Vsekakor je takšen ukrep na mestu. Inflacija je tako močno izničevala pomen in realno vrednost odplačilnih obrokov, da smo v investicijski politiki počasi vpeljali pravi kaos in trošenje je preseglo vse razumne in gospodarne okvire. Razsipanju družbenih sredstev ni povsem napravil konec niti zakon o delnem omejevanju uporabe družbenih sredstev v te namene. Še danes investitorji večinoma uporabljajo predvsem nekakovostna investicijska sredstva, se pravi razne vrste posojil in to v višini, ki potem povzroča težave v toku poslovanja. Sorazmerno nizke obresti na posojila (glede na stopnjo inflacije) so poleg tega, da je bilo donečavna na kredit moč kupiti skorajda vse, kar je prišlo iz naših tovarn, močno razmahnilo potrošniško nakupovanje s pomočjo posojil, pri čemer je bila kakovost kupljenega izdelka (in tudi potrebnost nakupa) pri kupcih v drugem planu.

Skratka, nered na področju kreditiranja se je razmahnil do te mere, da je ogrozil tudi normalno preskrbo trga z izdelki, povečano povpraševanje pa je neposredno pomagalo dvigovati stopnjo inflacije... Ukrepi, ki so predlagani, so torej nujno potrebni. Prav pa bi bilo, če bi jih začeli uveljavljati že dosti prej in celovito. Nikakor namreč ni dobro, če na primer doma lahko skorajda karkoli hočemo, kupimo s potrošniškim posojilom, hkrati pa nam primanjkuje sredstev za kreditiranje izvoza naše opreme, kar močno omejuje nastop naših proizvajalcev opreme na tujem trgu. Ob tem, ko smo sprejeli nekatere ukrepe, ki posredno ali neposredno omejujejo nesmotno izkoriščanje bančnega kreditnega potenciala (omejevanje investicij, višji obvezni pogoji ob najemanju potrošniških posojil, obvezna soudeležba lastnih sredstev investitorjev itd.), bi seveda veljalo uveljaviti tudi druge ukrepe, ki naj bi še bolj selekcionirali posojila (imamo jih, a jih ne izvajamo dosledno), oziroma jim dali vlogo pospeševalca in zaviralca določenih gospodarskih gibanj. Tu imamo v mislih predvsem že zdavnaj opuščena prizadevanja, naj bi posojila odobraval samo poslovne banke, ne pa tudi proizvajalci. S tem bi izbili iz rok edino orožje, ki ga na trgu imajo proizvajalci slabega ali predragega in zato nekonkurenčnega blaga: ugodne posojilne pogoje, ki jih nudijo kupcem.

Zaradi vseh nakopičenih težav in slabosti na našem trgu povečevanje obrestnih mer za posojila sicer bo korak naprej k urejanju razmer na jugoslovanskem trgu, nikakor pa ga s tem ukrepom (in z ostalimi že sprejetimi) ne bomo uspeli urediti. Ker pa je korak naprej, velja seveda takšen ukrep podpreti in sprejeti.

Ob tem pa sestavljalci tega ukrepa ne bodo smeli pozabiti (nekolikanj se nam dozdeva, da so ga nemara podcenjevali, čeprav ga pozabili niso) še na drugo plat kreditnega odnosa. Ker se sredstva za kreditiranje občanov črpajo iz njihovih hranilnih vlog, le te pa so prav tako podvržene vplivu inflacije, kakor posojilne glavnice, bo treba občane spodbuditi k večjemu varčevanju, kar bo spričlo upadanja življenjske ravnosti težavna naloga. Toda brez tega ukrepa bodo vsi ostali precej izgubili na pomenu. Vse se prepleta v gospodarjenju in zato delnih ukrepov ni smotno sprejemati.

Boris Rugelj

Predlagamo

Na sejah izvršnih odborov sindikata in tudi osnovnih organizacij ZS v temeljnih samoupravnih skupnostih so dnevniki redi navadno obširni, kajti radi bi čim bolj varčevali s časom in se čim prej dogovorili o vsem, kar je v zvezi z gospodarjenjem, samoupravljanjem in drugimi vprašanji s področja življenja kolektiva. Morda zategadelj včasih tudi zanemarimo — tudi nehote — tista vprašanja, ki bi sodila v sklop takih, ki so za gospodarjenje in razporejanje dohodka v organizacijah združenega dela življenjskega pomena. Med njimi je prav gotovo tudi oblikovanje gospodarskih načrtov organizacij združenega dela, ki morajo biti vpeti v širše razsežnosti celovitega družbenega planiranja. Vse prevečkrat se dogaja, da cilje letne gospodarske aktivnosti sprejmemo na hitro, brez temeljitih ocen o tem, kaj vse bo potrebno postoriti, da bomo predvidena gibanja in rezultate ob koncu leta tudi zares uresničili.

Prav zato predlagamo izvršnim odborom sindikalnih organizacij, da uvrstijo oblikovanje gospodarskega načrta, soočanje njegovih postavk z družbenimi cilji na prvo sejo osnovne organizacije sindikata ali pa konference osnovnih organizacij sindikata v delovni organizaciji. Ponujamo takšen sklic seje:

DNEVNI RED

1. Kako je nastajal gospodarski načrt naše OZD, katere cilje smo si postavili in kakšne ukrepe bo potrebno sprejeti, da jih bomo uresničili

Točke razno tokrat ne predlagamo, kajti tematika je zahtevna in obširna, saj bo potrebno primerjati te cilje z lani doseženimi rezultati in srednjeročnim načrtom vaše organizacije združenega dela. Če menite, da bo razprava o tej temi na vašem sestanku zanimiva, nam sporočite datum sestanka.

Nadomestila:

Koga je najbolj udarila ukinitelj nadomestil?

Z ukinitelj nadomestil za nekatera živila v letošnjem letu bodo življenjski stroški narasli v povprečju za 3 do 4 odstotke, za delavce z najnižjimi osebnimi dohodki — zaradi drugačne sestave njihove porabe — pa se bodo življenjski stroški povečali za 6 do 7 odstotkov. Takšne podatke je posredoval v preteklem tednu javnosti član sveta Zveze sindikatov Jugoslavije Lazar Zarič, ki je tudi menil, da zdaj ni bil najboljši trenutek za ukinitelj nadomestil, ker se ustvarja vtis, kot da nič ne velja niti to, da so cene zamrznjene.

Mnoga nadomestila, ki so z novim letom ukinjena, so bila uvedena lani, pred znanim januarjskim »skokom« cen. Z njim smo želeli ublažiti udarec podražitev živil. Vsi smo bili bolj ali manj prepričani, da gre za začasni ukrep — no, končno se je to tudi izkazalo — vendar pa smo upravičeno pričakovali, da bomo v družbi kaj več storili pri oblikovanju zlasti takšnih socialnih ukrepov, da bodo zavarovali življenjski standard delavcev z najnižjimi osebnimi dohodki. Da je sistem nadomestil slaba pot za zavarovanje življenjskega standarda, ni treba dvomiti, kajti ne-

smiselno je nadomeščati podražitev tako tistim, ki dobiyo mesečno med 15 in 30 tisoč dinarjev osebnega dohodka, kakor tudi tistim, ki so pod povprečjem osebnih dohodkov ali pa imajo celo minimalne zajamčene osebne dohodke. Po drugi strani sistem nadomestil spodbuja potrošnja, sami pa smo se že zdavnaj prepričali, da je potrebno več sredstev vložiti v proizvodnjo hrane in po tej poti pomanjkanje nekaterih živil v prihodnje tudi odpraviti.

Toda kaj se je zgodilo? Ukiniti smo nadomestila za živila, vendar pa programov za socialno pomoč tistim, ki jo zares potrebujejo, ukrepov za zavarovanje standarda predvsem delavcem in občanom z najnižjimi osebnimi dohodki nimamo. Torej, ukinitelj nadomestil pomeni podražitev in to za vse, vendar pa je ta podražitev najbolj prizadela delavce z najnižjimi prejemki. Toda Zarič je opozoril, da bo hudo prizadela zlasti kvalificirane delavce, ki niso deležni socialne zaščite, so pa po prejemkih pred najslabše plačanimi delavci.

V Zvezi sindikatov Slovenije smo se lani zavzemali za po-

stopno ukinitelj nadomestil, saj je spoznanje o številnih slabostih politike nadomestil prevladalo, kajti na koncu koncev pravih problemov s tako politikom ne moremo rešiti. Zato bo potrebno nemudoma v temeljnih organizacijah združenega dela sestaviti evidenco o materialnem in socialnem položaju vseh delavcev in njihovih družin, na tej osnovi videti koga je potrebno »zaščititi« in bržkone marsikje privleči iz predalov zaključke 2. konference ZSS, ki je govorila med drugim — sicer zares bolj obrobno — o tistem delu dohodka, ki je ob normalnem delu rezultat solidarnosti delavcev. Prav pa bo, če opozorimo še na eno Zaričev misel (med drugim se zavzema za to, da ohranimo kompenzacije v dogovorih, op. p.), v kateri pravi, da kar zadeva standard, težave niso le začasne in bi morali z nadomestili in drugimi varstvenimi ukrepi pomagati tistim, ki jim je nujno potrebno pomagati. Toda to ni le stvar sindikata, temveč tudi ekonomske in socialne politike v celoti in drugih družbenopolitičnih organizacij.

Marjan Horvat

Pogovor vodstev ZSS in ZSH

Koristna izmenjava izkušenj

Delegacija Republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije se je pod vodstvom predsednika Vinka Hafnerja v začetku januarja letos pogovarjala z vodstvom ZS Hrvaške. Takšni delovni pogovori so postali že redna oblika medsebojnega sodelovanja vodstev sindikalnih organizacij sosednjih republik, na katerih skupaj izmenjujejo izkušnje o načinu in rezultatih vodenja posameznih akcij zlasti glede najaktualnejših vprašanj uresničevanja programa dela

sveta zveze sindikatov Jugoslavije. Letošnji pogovori so bili v obliki Ivanec in v Varaždinu, kjer smo se lahko o učinkovitosti delovanja sindikatov pogovarjali tudi s sindikalnim aktivom Varteksa.

V prvem delu pogovora smo obravnavali dohodek in njegovo razporejanje, zlasti pa delitev osebnih dohodkov. Ugotovili smo, da sta v obeh republikah uveljavljena nova družbena dogovora, ki urejata zlasti vprašanje delitve osebnih dohodkov po delu in rezultatih dela. Kljub temu, da se pristopa in vsebina obeh družbenih dogovorov razlikujeta, smo spoznali, da ni bistvenih različnih stališč, ki bi nas ločevala pri uresničevanju sindikalnih nalog na enem za delavce v združenem delu najpomembnejših področij. Cilj družbenega urejanja razporejanja dohodka in delitve osebnih dohodkov mora biti spodbujanje delavcev, da bodo dosegali čimvečjo učinkovitost in produktivnost ter na tej osnovi povečevali dohodek. Na tej podlagi si sindikati in Zveza sindikatov Hrvaške ter Slovenije prizadevajo tudi za spreminjanje relativnih razmerij med osebnimi dohodki v korist delavcev v neposredni proizvodnji, na delih, ki zahtevajo fizične napore in v težjih delovnih razmerah. Enotna je tudi usmeritev obeh sindikalnih organizacij za ustrežnejše vrednotenje kreativnega dela, ki prispeva k povečevanju rezultatov dela in gospodarjenja.

Na tem področju sta obe republiški organizaciji zainteresirani za skupna stališča in usmeritve, ki bi jih naj sprejel Svet zveze sindikatov Jugoslavije in ki bodo opredeljevale jasna in konkretna stališča za delavce v združenem delu, ki bodo ta vprašanja konkretno urejali s samoupravnimi sporazumi. Obe republiški orga-

nizaciji bosta neposredno še naprej sodelovali pri delu na tem področju in tako omogočali učinkovitejšo reševanje problematike na področju delitve osebnih dohodkov.

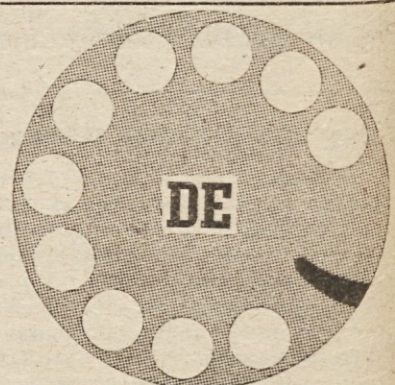
Drugi del razprave se je nanašal na razvoj sindikalne organiziranosti v obdobju priprav na kongrese ZS. Pri tem smo zlasti analizirali organiziranost in delovanje sindikatov dejavnosti (strokovnih sindikatov) in uresničevanje načel o kolektivnem delu ter demokratizaciji odnosov. Dogovorili smo se za nadaljnje sodelovanje pri pripravljanju analiz in ocen na tem področju v okviru priprav na kongres ZSJ. Skupne študijske skupine bodo konkretno razčlenile aktivnost in pripravile skupno oceno o teh vprašanjih ter ocene in pozitivne izkušnje prenesle v sindikalne organizacije drugih republik in pokrajin.

Ob teh vprašanjih je bilo še posebej poudarjeno, da je treba svet ZSJ razviti kot pomembno kohezivno silo delavskega razreda Jugoslavije in da si bosta obe republiški organizaciji prizadevali uresničiti svojo odgovornost za delo sveta ZSJ in njegovih organov ter teles.

Tudi pri razpravi o socialni politiki in socialni varnosti delavcev smo ugotovili enakost pogledov na reševanje vprašanj nadaljnega razvijanja socialne politike. Delegacija RS ZSS je vodstvo hrvaških sindikatov seznanila s konkretnimi stališči in usmeritvami, ki so pripravljena za 3. konferenco ZSS.

Razgovori v občinskem svetu ZS Varaždin in v sindikalni konferenci SOZD Varteksa Varaždin so bili vsebinsko povezani s tematiko pogovorov na ravni republiških delegacij. Za slovensko sindikalno prakso so zlasti pomembni rezultati delovanja občinskih odborov dejavnosti, ki izvirajo ne samo iz drugačnega statusa in nalog, kot jih imajo strokovni sindikati v statistiki Zveze sindikatov Hrvaške, temveč drugačen odnos zveze sindikatov do delovanja organov teh posebnih sindikatov. Franček Kavčič

Kličemo SOZD
ZIV TAM
Maribor
(062) 24-171
Na zvezi je
Jože Podbršček,
predsednik
koordinacijskega
odbora
sindikata

— Vaša sestavljena organizacija združenega dela še niti ni zažvela, pa je že kolektivni poslovodni organ predlagal, da se razpusti (1. 7. 1982). Vemo, da ste se v koordinacijskem odboru sindikata in tudi v samoupravnih organih zmeraj upirali takšnemu ravnanju, pred dobrim mesecem pa je zavzel zelo odločno stališče do razmer v sozd tudi izvršni odbor sindikata delavcev proizvodnje in predelave kovin Slovenije. Kje so po vašem mnenju odpori za ureditev razmer v sozd?

»Najprej moram povedati, da že od ustanovitve naše sozd kolektivni poslovodni organ ni obvladoval položaja. Pred poltrijem letom smo podrobno razčlenili uveljavljanje zakona o združenem delu, kar je bilo potrjeno v vseh delovnih organizacijah in tozd. Na osnovi te analize smo sklenili v samoupravnih organih in družbenopolitičnih organizacijah, da je treba dograjevati družbeno gospodarske odnose v sozd in v skladu s tem uvrstiti tudi samoupravno ureditev. Že na teh sejah so nekateri zagovarjali stališča čiste avtomobilске sozd, namesto da bi odločno vztrajali pri tem, kar je pokazala analiza in kar smo sklenili ter na kar smo opozarjali v vodstvih družbenopolitičnih organizacij in v samoupravnih organih. Zato je sedanja sozd zgubila tudi nekaj zelo pomembnih funkcij, kot je, denimo, center za avtomatsko obdelavo podatkov, ki se je preselil v delovno organizacijo TAM. Odgovorni tovariši niso dovolj odločno vztrajali, da uresničujemo samoupravni sporazum o skupnem prihodu v sozd in o delitvi dela med članicami sozd. Zato smo tu, kjer smo, in pričakujem, da bodo v TAM celo vztrajali pri ustanovitvi čiste avtomobilске sozd.«

— Pred mesecem so bila zavzeta stališča IO RO sindikata delavcev proizvodnje in predelave kovin do razmer v vaši sozd. Kaj ste v tem času že storili pri uresničevanju teh stališč?

»Seje koordinacijskega odbora še nismo imeli, kajti predvidena je za konec tega meseca. S stališči so se lahko že vsi seznanili (v vseh delovnih organizacijah pa se še do njih niso opredelili) in mislim, da so pomembni prispevek k urejanju odnosov v sozd ter da so tudi v TAM, kjer so pobudniki čiste avtomobilске sozd, spoznali, da je 1. 7. letos, ko naj bi bila sedanja sozd razpuščena, ne bodo mogli ustanoviti.

Prepričan sem, da je zdaj mnogo več pripravljenosti, da spremenimo družbeno gospodarske odnose in samoupravno ureditev na osnovi analize, o kateri sem govoril, in to po takšni poti, ki bo zadovoljiva za vse članice sozd in širšo družbeno skupnost. Dogovorili smo se, da bo koordinacijski odbor sindikata proti koncu januarja razpravljalo o osnutku dokumenta, kako to preobrazbo uresničiti, in če bo dokument takšen, da bo po naši sodbi za javno razpravo, bomo to tudi opravili.«

— In s čim je potrebno nemudoma razčistiti, da bi preobrazba hitreje stekla?

»Kolektivni poslovodni organ se mora bolj odgovorno in zavzeto vključiti v iskanje izhoda. Pri tem se v sindikatu ne bomo zadovoljevali s tolikanj ponovljenimi besedami: »Izčrpali smo svojo fantazijo, nimamo več idej, odrezani smo od informacij,« in s podobnimi, kajti to je beg pred odgovornostjo in pozivanje dejavnikov zunaj sozd, da razrešijo vprašanja. Odločno in pošteno vztrajamo pri uveljavljanju takšnih družbeno gospodarskih odnosov, kot smo jih zapisali v ustrezne dokumente pred poltrijem letom, vztrajamo pri doslednem uresničevanju sklepov samoupravnih organov sozd... Tudi tistim, ki bi radi ohranili sozd takšno, kot je, ker jim to pač najbolj ustreja, je treba odločno povedati, da je to capljanje na mestu brez haska. In če se stvari ne bodo spremenile, bo koordinacijski odbor sindikata v skladu z zakonom o združenem delu in v skladu s stališči IO RO republiškega sindikata predlagal delavskemu svetu, da ustrezno ukrepa.«

Marjan Horvat

Iz organizacij Zveze sindikatov

Mnogo možnosti za trdnejše povezovanje

Novogoriški sindikalni delavci — predstavniki občinskega sveta in odbora sindikalnih delavcev kovinske in kovinsko predelovalne industrije so sredi decembra obiskali Jesenice in se s tamkajšnjimi sindikalnimi delavci pogovarjali o sodelovanju.

Ugotovili so, da jih povezuje vrsta stvari: skorajda sosedje so, obe občini sta obmejni in obe imata tesne stike z zamejci. To so sicer značilnosti občin, vendar pa velja za oba sindikata dejavnosti, da lahko veliko storita in prispevata k vzpostavljanju dohodkovnih odnosov med organizacijami združenega dela kovinske in elektrodelovalne industrije. V ta sklop odnosov sodi tudi urejanje udeležbe pri skupnem prihodu, skupnem deviznem prihodu, dogovarjanje o odstopanju uvoznih pravic in še zlasti politično pripravljanje osnov za oblikovanje skupnih razvojnih ciljev in investicijskega sovlaganja. Novogoriška kovinsko predelovalna industrija bi imela ob takim sodelovanju z jeseniškimi železarji manj motenj v proizvodnji in tudi železarji bi ob takim sodelovanju marsikaj pridobili. Zato je prav, da so sindikalni delavci pozvali zlasti poslovodne in strokovne delavce, naj se sestanejo in pripravijo ustrezne strokovne predloge za takšno sodelovanje.

Novogoriški sindikalni delavci so se seznanili tudi z delovnimi razmerami v Železarni Jesenice, si ogledali proizvodni proces ter se s svojimi gostitelji dogovorili za večkratne delovne pogovore.

Vojko Cuder

Dnevnice, nočnine, kilometrine...

Smotrno ravnanje na osnovi dogovora

Edino v Sloveniji smo se samoupravno dogovorili za skupne osnove stroškov, ki so jih imeli delavci pri opravljanju določeni del in nalog. V drugih republikah so z zakonom predpisali ravnanje organizacij združenega dela in drugih na tem področju.

Kakor kažejo podatki za lanskih prvih devet mesecev, so se izdatki za te namene (dnevnice, prenočevanje, kilometrina in ločeno življenje) povečali le za 12 odstotkov, medtem ko se je dohodek povečal za 33 odstotkov. SDK je sicer ob pregledu v 5726 ozd našla tudi 1500 takih, ki so presegli dovoljena sredstva za dnevnice, kilometrine in podobne stroške glede na ustvarjeni dohodek. Šele podrobnejša analiza bo pokazala, koliko teh ozd pa je resnično preseglo ta sredstva, kajti ob tem velja poudariti, da družbeni dogovor dovoljuje naraščanje teh stroškov tistim ozd, ki v svojem celotnem prihodu povečujejo delež izvoza.

Tudi letos bosta republiški zavod za statistiko in republiška skupnost za cene za vsako trimesečje valorizirala (morebitne) višje povprečne stroške za te namene. Sicer pa bo letos postal sestavni del tega družbenega dogovora tudi lani sprejet aneks, ki je omejeval naraščanje sredstev za omenjene in še nekatere druge materialne stroške, kot so stroški za reprezentanco, reklamo, za avtorske honorarje in pogodbeni dela.

M.H.

Priprave na občne zbere sindikalnih organizacij

Realno o problemih in svojem delu

V letošnjih pripravah na občne zbere osnovnih organizacij zveze sindikatov ter na volilne seje organov sindikata v združenem delu in v drugih samoupravnih skupnostih prav gotovo ni potrebno iskati središnih tem, ki bi jim morali nameniti na teh zborih sindikalnega članstva največ pozornosti. Tokrat ne gre le za oceno dela, še manj za naštevanje opravljenih akcij sindikalnih organizacij, temveč bolj za oceno učinkovitosti dela in vpliva delavcev na dogajanje v svojih organizacijah združenega dela, kakor tudi v delegatskem sistemu v celoti. Predvolilne priprave na delegatske volitve so kot nalašč priložnost za temeljito oceno dela delegacij in tvornega vključevanja sindikata pri odločanju v delegatskem sistemu.

Pred nami je sindikalna konferenca o socialni varnosti delavcev in socialni politiki, pred nami so priprave na partijske in sindikalne kongrese in pred nami je leto novih stabilizacijskih napol-

rov, odrekanj in zlasti potrebe po večjem političnem angažiranju sindikalnih organizacij v vseh vrstah gospodarskega in političnega življenja delavcev. Bržkone bodo dnevni redi v osnovnih organizacijah sindikata kaj različni, odvisni pa v pretežni meri od aktualnih gospodarskih in samoupravnih tokov v posameznih okoljih. Tako je tudi prav, saj bomo le na ta način lahko sindikalno aktivnost naravnali v razreševanje tistih vprašanj in dilem, ki nas najbolj pestijo.

Toda na nekaj pa vendarle ne bi smeli pozabiti v sedanjih pripravah na občne zbere sindikalnih organizacij! Volimo nove izvršne odbore, nove konference osnovnih organizacij in koordinacijske odbore v sestavljenih organizacijah. Od kadrovanja v te organe je mnogo odvisno, kajti ta kolektivna telesa imajo pomembne dolžnosti v delovanju celotne sindikalne organizacije.

Celje

Konkretno o lastnih težavah

Izvedbam letošnjih občnih zborov sindikalnih osnovnih organizacij je treba pristopiti temelj odgovorno, saj dejansko pomenijo del priprav na 10. kongres zveze sindikatov Slovenije in tudi na kongres zveze komunistov, zveze borcev in mladinske organizacije. Prav tako pa pomenijo sestavni del priprav na delegatske volitve.

Prav zaradi tega morajo v vseh 316 osnovnih organizacijah zveze sindikatov, kolikor jih je v celjski občini, pristopiti k aktivnosti resno in s polno mero odgovornosti. V skladu s tem že potekajo tudi priprave na občne zbere in konstitutivne seje. Na njih bodo celovito ocenili delovanje sindikata v preteklem dvoletnem obdobju, kritično ocenili delo osnovne organizacije in članov. Predvsem pa naj bi razčlenili vse pojave, ki pomenijo »črne točke« v delovanju njihove organizacije, se opredelili do njih ter seveda zastavili na-

loga tako, da bodo razrešili vprašanja, ki jim doslej niso bili kos.

V ospredju razprav bodo seveda področja, ki se vedno terjajo resno delo: stabilizacija, socialna politika, delitev po delu... Vendar pa ob pripravah na občne zbere poudarjajo, da te razprave ne smejo biti podobne tistim, kakršnih je v zadnjem času v vseh okoljih pri nas že veliko. Razpravljalci se ne smejo zgubljeti v splošnih ocenah, ampak se morajo lotiti razprav konkretno — tako kot jih čutijo sami delavci v okoljih, kjer delajo. Le tako, da bodo konkretno opredelili svoje specifične probleme, bodo znali tudi najti ustrezne odgovore in zastaviti naloge za prihodnje obdobje.

Na občnih zborih bodo posebno pozornost posvetili tudi kadrovski problematiki. Od nje je namreč odvisna aktivnost organizacij sindikata, od tega pa tudi uresničevanje nalog.

Avtor: Jordan Pop-Iliev

Podpora predsedniku sindikata.

O vseh teh vprašanjih je RS ZSS sprejel natančna priporočila, obstajajo dogovori v občinah in na ravni posebnih družbeno-političnih skupnosti, vendar pa, kot kaže, povsod ti dogovori ne držijo. Celo tisti ne, ki so bili

sprejeti v občinah o času izvedbe občnih zborov.

Zato smo zaprosili naša sodelavca v Mariboru in Celju, da povprašata v občinskih svetih, kakšne teče priprave in izvedba občnih zborov.

Maribor

Dogovor ni držal

Mariborski sindikati so rokovenik za izvedbo občnih zborov prilagodili nalogam, ki jih v tem letu čakajo in so povezane z delegatskimi volitvami za delegate novih občin, republik in zvez. V aktivnosti pri preobrazbi občinske skupščine Maribor vodi sindikat poleg SZDL javno razpravo v organizacijah združenega dela. Zato so se na Mestnem svetu ZS vsi občinski sindikalni sveti dogovorili, da pričnejo z občnimi zbori nekoliko prej, kot to velja za ostale v Sloveniji. Tako bi naj potekali občni zbori od 1. decembra lani in se v mesecu januarju zaključili. V mesecu februarju bi bil čas za konference osnovnih organizacij — tam, kjer jih pač imajo — in koordinacijske odbore.

Kljub dogovoru, da glavnino občnih zborov opravijo v mesecu decembru, se to ni zgodilo. Še več: po ocenah je občne zbere opravila skromna desetina od vseh. To pa pomeni, da se osnovne organizacije zveze sindikatov niso držale in upoštevale dogovora. Za nekatere dejavno-

sti so zakasnitev pričakovali. Vedeli so, da so, denimo, gostinci v mesecu decembru najbolj obremenjeni, zato tudi niso pričakovali, da bi jih ti že opravili. Drugače pa je z gradbinci. Ker so ti pred novim letom nastopili kolektivne dopuste, so pričakovali, da bodo lahko opravili občne zbere po 20. decembru, pa se tudi to ni zgodilo.

Zamujene roke bo treba nadoknaditi. Zato čaka mariborske sindikate v zvezi z občnimi zbori največ dela v tem mesecu. Tudi za ocene bo zmanjkovalo časa.

Zakaj se v osnovnih organizacijah zveze sindikatov v Mariboru niso držali dogovorjenega roka za izvedbo občnih zborov, sedaj še nihče ne ve. Verjetno pa bi bilo prav, da se s tem vprašanjem nekoliko bolj pozabava mestni svet ZS, kjer se tudi opravlja koordinacija del vseh mariborskih občinskih svetov. Razlog mora biti in prav bi bilo, da bi zanj vedeli.

Marjan Horvat
Franček Kramer
Srečko Logar

»Delavci v slovenskem gospodarstvu '81«

Kdo (več) letuje?

V eni od avgustovskih števil »Delavske enotnosti« (27. 8. 1981) smo v tej rubriki, kjer predstavljamo ugotovitve ankete Raziskovalnega centra za samoupravljanje pri RS ZSS »Delavci v slovenskem gospodarstvu 1981«, pisali o podatkih, koliko delavcev je letovalo v letu 1980 t.j. da so vsaj teden dni letnega oddiha preživel izven kraja bivanja. Ocenili smo, da je dobljeni podatek (63 % delavcev je odgovorilo, da so letovali) ugodnejši, če ga primerjamo s podatki iz podobnih anket iz prejšnjih let. Manj ugodna slika pa se je pokazala, ko smo kasneje te odgovore razčlenili po nekaterih kazalcih, ki opredeljujejo družbeno-ekonomski položaj posameznika.

Odgovor o letovanju kaže z izobrazbo oziroma strokovno usposobljenostjo delavca visoko zvezo: z naraščanjem stopnje izobrazbe oziroma usposobljenosti raste odstotek delavcev, ki so letovali; razmerje med skrajnima kategorijama je 1:2 (NKV — 45 %, visoka strokovna usposobljenost — 90 %). Ker je vrsta dela v pomembni zvezi z izobrazbo in usposobljenostjo se kaže tudi njena zveza s podatkom o letovanju; več letuje delavci na t. i. neproizvodnih delih: delavci na strokovnih delih in ostalih delih (administrativno-tehničnih), vodje. Enako lahko rečemo za delovni čas, ki se zaradi povezanosti z izobrazbo oziroma strokovno usposobljenostjo in vrsto dela kaže tudi v pomembni zvezi s podatkom o letovanju.

Tudi posedovanje zemlje (v gospodinjstvu), kmetovanje in zunaj zaposlitvenem času in infrastrukturna opremljenost kraja so vsak zase v pomembni zvezi z odgovorom delavca, ali je letoval. Znatno manj so letovali tisti delavci, ki imajo v gospodinjstvu obdelovalno zemljo. Manj so letovali tisti, ki v času po rednem delu delajo na zemlji (pa tudi tisti, ki gradijo — popravljajo hišo ali stanovanje oziroma dodatno delajo). Med tistimi, ki ne živijo v mestih (sodeč po infrastrukturni opremljenosti kraja) je sorazmerno manj takih, ki so letovali. Manj so letovali tisti, ki izjavljajo, da je njihov preec problem nizki dohodek.

Tudi spol loči anketirane pri tem vprašanju, vendar je ta zveza posredna. Več so letovale ženske, kar razlagamo s tem, da je v družinah, kjer je zaposlena žena, skoraj v vseh primerih zaposlen tudi mož, s tem pa je dohodek večji in omogoča letovanje izven kraja bivanja.

V starosti, delovni dobi, narodnosti, številu vzdrževanih otrok v gospodinjstvu ter ali ima — nima predšolske otroke med delavci, ki so letovali in tistimi, ki niso, ni pomembnih razlik.

Razlike med delavci se kažejo tudi pri stališčih, zakaj niso letovali oziroma stališču, da je bilo to za njih »predrago«. Tako nekatere kategorije delavcev, ki niso letovali, na prvo mesto ne postavljajo vzrok »predrago«, ampak drug vzrok: »delo mi ni dopuščalo« so več kot drugi odgovarjali vodstveni delavci, vzdrževalci, delavci z visoko šolo oziroma visoko strokovno usposobljenostjo (pa tudi tisti z nižjo strokovno usposobljenostjo), mladi (stari do 25 let, delovna doba 1 do 5 let), delavci, ki imajo zemljo (v gospodinjstvu), delavci, kjer je v gospodinjstvu več članov; da so bile vzrok »družinske obveznosti« je na prvem mestu pri strokovnih delavcih, delavci s srednjo šolo oziroma srednjo strokovno usposobljenostjo, funkcionarjih družbenopolitičnih organizacij (ZK, SZDL, ZS), članih in funkcionarjih družbenih organizacij.

Razlike so tudi pri ostalih odgovorih: ženske več kot moški navajajo »družinske obveznosti mi niso dopuščale«; delavci drugih narodnosti postavljajo na drugo mesto odgovor »bolj sem zadovoljen, da dopust preživim doma« (v njegovem domačem kraju).

Peter Monetti

Delovni pogovor med vodstvom RS ZSS in Mestnega sveta ZSS Ljubljana

Kritično o doseženem

Predsednik RS ZSS Vinko Hafner s sodelavci se je sestel z vodstvom mestnega sveta ZS Ljubljana. V delovnem pogovoru so namenili največ pozornosti dandanes najbolj perečim vprašanjem in akcijam, ki se jih loteva zveza sindikatov. Jože Marolt, predsednik mestnega sveta, je uvodoma nanizal nekaj zanimivih in hvale vrednih uspehov zveze sindikatov, še posebej pa tistih, ki zadevajo družbeno-gospodarski položaj delavcev v ljubljanskem združenem delu. Tako so v Ljubljani dosegli lani 4-odstotno hitrejši rast industrijske proizvodnje v primerjavi s predlanskim letom; po podatkih za 11 mesecev lanskega leta je znašal povprečni osebni dohodek na zaposlenega v gospodarstvu 12000 dinarjev, v negospodarstvu pa je bil za 110 dinarjev večji. Tisti, ki se niso držali dogovora o razporejanju dohodka in sredstev za osebne dohodka, so tudi v Ljubljani, vendar pa je preseček razmerna manjši. No, kljub temu bodo v Ljubljani tudi letos temeljito razčlenili vzroke za prekoračitve.

Ob tem velja poudariti, da so lani osebni dohodki v negospodarstvu vendarle počasneje rasli

kot v gospodarstvu, čeprav natančnih ocen še nimajo. Vse to je povezano tudi z uveljavljanjem delitve po delu in sadovnih dela. Pri tem v ljubljanskih sindikalnih organizacijah ugotavljajo, da je še zmeraj pomembneje, v kateri organizaciji združenega dela delaš namesto tistega načela, ki smo ga že večkrat potrdili v sindikalnih stališčih: za približno enako delo približno enaki osebni dohodki. Te razlike so največje zlasti med strokovnimi in poslovodnimi delavci, kajti dogaja se, da ima direktor kakšne manjše toz tudi 10000 dinarjev večji osebni dohodek kot direktor velike delovne organizacije.

Posebno pozornost so namenili v pogovoru pripravam na delegatske volitve in volitve v zvezi sindikatov. Pri prvih imajo sindikalne organizacije zelo odgovorne naloge, ki jih je potrebno nemudoma opraviti. Vodstvo ljubljanskih sindikatov pa je tudi predlagalo, da bi v Ljubljani predstavili skupščine občinskih svetov ZS na nekaj tednov kasnejši rok, saj je ta čas pred sindikati in Ljubljani obilica nalog in akcij, ki jih je potrebno izvesti.

Razpravljali so tudi o pripravah na 3. konferenco ZSS o socialni politiki in socialni varnosti delavcev, o predlogu za novi pokojninski zakon ter o drugih nalogah ZSS. M. H.

Mimogrede

Kaj je pogodba za 50 milijonov proti dobremu počutju kužkov in muckov

Iz decembrske številke IMP Glasnika objavljamo njihov zapis o mnogih razlogih, zaradi katerih ne delamo

V delovni skupnosti skupnih služb neke naše delovne organizacije so dali na disciplinsko komisijo delavca, ki kljub pisnemu nalogu ni hotel na službeno potovanje. Disciplinska komisija mu je izrekla javni opomin. Prizadeti se je pritožil na delavski svet, ki je ukrep disciplinske komisije podprl. Nato se je prizadeti pritožil na sodišče združenega dela, ki pa mu je dalo prav in odločilo, da se razveljavita sklep disciplinske komisije in odločba delavskega sveta. Delovna skupnost se je na to odločitev pritožila.

Ozadje pa je tako: omenjeni delavec iz komercialne je pravočasno napovedal, da bo moral na Hrvaško dogovoriti se za posel, vreden 50 milijonov dinarjev. Z njim naj bi šla še dva sodelavca. Odobren jim je bil službeni avto z voznikom. Dan pred napovedanim sestankom pa so ugotovili, da je službeni avto pokvarjen. Ponužili so jim službeno katrcio. Katrcia pa ni avto za tako dolgo pot, poleg tega so menda katrcio, ki jih uporabljajo komercialisti te delovne organizacije, le slabo vzdrževane, en dan časa pa je premalo, da si priskrbiš prevoz z avtobusom ali vlakom.

V delovni organizaciji ne mislijo tako in so tovarišu, ki je tako razmišljal, najprej dali pisni nalog, da mora svoje delo opraviti. Ko ga ni, so ga dali na disciplinsko.

Sodišče združenega dela pa je bilo bolj temeljito. Preštudiralo je vse okoliščine in ugotovilo:

da je imel prizadeti specifične osebne probleme, ker bi moral med svojo enodnevnostjo pustiti doma mladega kužka in dva mucka, kajti njegova hčerka je ravno tedaj potovala po Angliji.

In še so ugotovili, da človeka ni mogoče siliti v prometno nesrečo, če sam jasno čuti, da — sicer dolgoletni voznik — ni nikoli vozil katrcio in je niti ni sposoben voziti.

In dali so mu tudi prav, da naloga za službeno potovanje v bistvu ni odklonil, saj je vendar sam povedal, da je treba na pot, je tudi vse organiziral in je bil pripravljen iti — samo ne pod pogojem, kakršne so mu vsilili v delovni skupnosti.

Zdaj pa se vprašamo, ali so v delovni skupnosti res nehumani ljudje, če jih bolj skrbi, kakšne posledice bi utegnil imeti za delovno organizacijo propad pogodbe za 50 milijonov dinarjev, prav nič pa jih ne briga, kako bi trpeli kužek in dva mucka ves dan sami in brez varstva?

Ali so res tako malenkostni, da ne vidijo, da je bistveno pripravljeno iti na pot? Človek je želel iti, vse bistveno za službeno pot je že pripravil — to, če dejansko ni šel, je le manjša napaka v izvedbi. Ti pikolovci v delovni skupnosti bi mu pa verjetno priznali, da je šel na pot le, če bi na Hrvaško tudi res prišel?

Osebnost sem za humano ravnanje in pošteno igro — toda na obeh straneh. To, da bi morala moja delovna organizacija razmišljati še o dobrem počutju mojega kužka (tudi sam ga imam), se mi zdi malce debela.

Mimogrede. Zadnje čase večkrat slišim: bolje in več moramo delati... bolj dosledni moramo biti... odrekat se moramo... družbenemu dati prednost pred zasebnim...

Mislimo to resno? Kaj pa kužki in mucki?

Lojze Javornik

Jože Strle, predsednik Skupnosti za cene SRS o lanskem gibanju cen, letošnjih cenovnih odnosih, ukrepih

Cene — ogledalo družbenoekonomskih odnosov

Cene so prav gotovo ogledalo družbenoekonomskih odnosov v družbi in ogledalo kakovosti ekonomskih ukrepov. Ali drugače povedano, kakršno je gospodarstvo, takšne so tudi cene. Pri nas se ne z gospodarskimi dosežki ne s cenami ne moremo pretirano hvaliti. Odnosi v gospodarstvu spodbujajo naraščanje cen prek vsake razumne meje in kot kaže, niti v letošnjem letu kljub izjemnim naporom vseh družbenih dejavnikov, da bi kaj spremenili, ne bo nič drugače. Za ekstenzivno gospodarstvo, ki si lahko prihodek in s tem tudi dohodek povečuje (seveda nominalno) v največji meri le z višjimi cenami, so letošnji okviri gibanja cen, ki jih je postavila resolucija o družbenoekonomskem razvoju in jih je zahteval naš gospodarski položaj doma in v svetu, odločno pretesni. V pogovoru z Jožetom Strletom, predsednikom republiške skupnosti za cene, smo nanašali nekaj podatkov o dosedanem gibanju cen in o uresničevanju politike cen v lanskem letu ter ocenili, kako bo moč uresničevati politiko cen z ekonomskimi in drugimi ukrepi letos.

— **Že ob lanskem polletju je bilo jasno, da okviri, ki jih je gibanju cen začrtala politika uresničevanja družbenoekonomskega razvoja naše republike v preteklem letu, ne bodo zdržali pritiska cen. Koliko so popustili?**

Jože Strle: »V lanskem letu smo se dogovorili za naslednje okvire gibanja cen: pri proizvajalcih naj bi se cene do konca decembra 81 povečale glede na raven cen v decembru 80 za največ 30 odstotkov. V enaki primerjavi naj bi se cene na drobno povečale za 32 %, storitve naj bi se podražile za 22 %, življenjski stroški pa bi se ob tem smeli povečati za največ 30 %. Do konca lanskega novembra so cene pri proizvajalcih za pol odstotne točke »prebile« okvir, začrtan z resolucijo in družbenim dogovorom o izvajanju politike cen in storitev v Sloveniji, cene na drobno za 4,4 točke, storitve za 3 točke in življenjski stroški za 1,9 odstotne točke. Cene v Jugoslaviji so še za malenkost bolj odstopile od začrtanih okvirov.«

— **Kako ocenjujete celoletno gibanje cen?**

Jože Strle: »Računamo, da bodo v primerjavi lanskega in predlanskega decembra cene pri proizvajalcih za 32 odstotkov višje, maloprodajne za 38,8, storitve bodo dražje za 26 (v decembru se torej niso podražile — ker so že ves razpoložljivi »prostor« porabile prej), življenjski stroški pa bodo višji za 33 odstotkov. Ob tem pa velja upoštevati seveda še cene, ki smo jih prenesli iz leta 1980 in ki so po svojem obsegu zavzele kar 7 odstotnih točk. Tako je lani inflacija dosegla 38,8-odstotno raven — na osnovi porasta drobnoprodajnih cen in glede na raven v decembru lani in predlani...«

Lani počasnejša rast cen

— **Čeprav lani nismo dosegli začrtanih rezultatov na področju cen, so menda vsaj nekoliko boljši kakor v letu poprej...**

Jože Strle: »Lani so cene rasle bistveno počasneje kakor v letu 1980. Tako so se lani gibale nekako v mejah desetodstotne prekoračitve dogovorjenih okvirov, kar je za razmere, v katerih so bili ti rezultati doseženi, pri nas zelo sprejemljivo presejanje.«

— **Toda statistika, kolikor vemo, ne zajema vseh cen in prav tako tudi skupnosti za cene ne...**

Jože Strle: »Še vedno se precej cen oblikuje mimo skupnosti za cene. Eden najpomembnejših virov tihega povečevanja cen so samoupravni sporazumi o sovlaganjih, dohodkovnih odnosih, kjer nikoli ni zapisano, da je glavni vzrok sklenitve »samoupravnega« sporazuma povečevanje cen. Zato statistika prikazuje za nekatere panoge nižji odstotek povečanja cene od dejanskega.«

Kakšna so cenovna neskladja

— **Vzroke za nastanek takšnih »samoupravnih« sporazumov poznamo — neskladje med cenami surovin in izdelkov...**

Jože Strle: »Da, to je eden od vzrokov za neskladje med prikazanimi in dejanskimi cenami. Toda ta neskladja se ustvarjajo tudi tako, da nekateri proizvajalci vgrajujejo razširjeno reprodukcijo v cene. Po pravilu so to »močnejši« proizvajalci deficitarnih surovin in reprodukcijskega materiala. Vzrok je tudi v premajhni proizvodnji kmetijskih pridelkov: zasebni sektor je mnogo močnejši od družbenega in ima zato dosti večji vpliv na tržna gibanja in cene od družbenega sektorja. Lahko rečem, da lahko skupnost (pa ne samo skupnost za cene) na gibanje teh cen zelo malo vpliva. Dolgoročno se ta vpliv da zagotoviti s povečano proizvodnjo in rastjo deleža družbenega sektorja v proizvodnji kmetijskih pridelkov. Potrebna je, poleg družbenoekonomske tudi politična akcija za večje spoštovanje dogovorjenega in večji vpliv delavcev na oblikovanje cen v tozdu. Na drugi strani pa nimamo izdelanih materialnih bilanc, čeprav sosed tisto, kar jaz potrebujem (in kupujem v tujini), izvaža. Pretiran in neselektiven izvoz nujno povzroči pomanjkanje izdelkov doma in pritisk na cene. In tako dalje.«

— **Kolikšno je še neskladje v cenah surovin in izdelkov. Koliko prostora, predvidenega v letošnjem letu za rast cen, bi morali »odvzeti« gibanju drugih cen, da bi odpravili najhujša neskladja v cenah?**

Jože Strle: »O neskladjih med cenami surovin, polizdelkov in izdelkov se zdaj piše in govori več kot je treba. Veliko teh neskladij se delno ali povsem že odpravlja v okviru prej omenjenih samoupravnih sporazumov. Resda je predelovalna industrija še vedno — v globalu — na boljšem kakor bazna, razlike pa so zdaj že močno zmanjšane. Zvezni zavod za plan je ugotovil, da bi bilo dovolj, če bi cene v bazni industriji povečali v globalu za šest odstotkov, pa bi neskladja odpravili.«

— **Ali bi lahko ta ukrep izvedli že letos?**

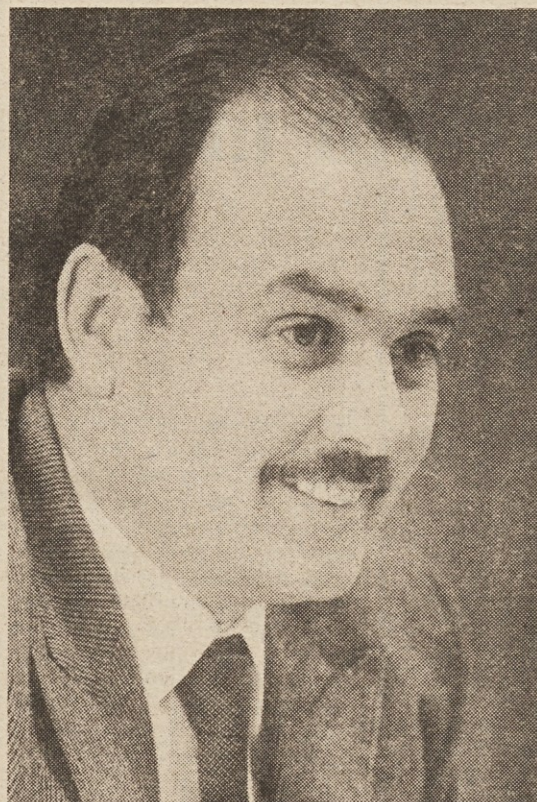
Jože Strle: »V dogovoru o izvajanju politike cen izdelkov in storitev je predvideno, naj bi cene najbolj kritičnih izdelkov bazne industrije naraščale hitreje kot druge cene: cena železove rude in rud barvnih kovin naj bi letos narasla za 20 odstotkov, primarna proizvodnja kovin za 18 odstotkov. Za petino naj bi se podražile tudi nekovinske rudnine, izdelki bazne kemije, kmetijski pridelki pa za 17 do 18 odstotkov. Za manj kakor 15 odstotkov, ki so okvirna meja podražitev industrijskih izdelkov pri proizvajalcih v letošnjem letu, pa naj bi se podražili: predelava barvnih kovin, izdelki kovinsko predelovalne industrije ter strojogradnje za 12 %, za 13 odstotkov pa izdelki predelovalne kemije.«

— **Pa bodo s takšnim gibanjem cen neskladja odpravljena?**

Jože Strle: »Prelepo bi bilo, če bi lahko samo z dejavnostjo Skupnosti za cene obvladovali razmere. Toda cene so le ogledalo družbenoekonomskih odnosov in ukrepov, ali drugače rečeno, v prvi vrsti njihova posledica. Če ekonomski ukrepi niso najboljši, se to odrazi v cenah. Iz dosedaj povedanega sledi, da tako imenovana neskladja v cenah ne morejo biti glavni vzrodi za povečevanje nekaterih cen. Zanimivo je, da niti periodični niti zaključni račun zaradi posebnih kanalov, po katerih se steka prihodek (samoupravni sporazumi o sovlaganju ali odstopu deviz, izsiljevanja višjih cen itd.) ne kažejo prave podobe stanja v neki panogi. Zato so za odpravo slabih pojavov v gospodarstvu potrebne tudi spremembe cen, nikakor pa le-te ne bodo odpravile neskladij.«

Pritisk na cene lani

— **Ali so ob koncu preteklega leta kolektivi skušali »spraviti pod streho« še zad-**

Jože Strle

— **njo podražitev, da bi tako laže pričakali in prenesli napovedano nizko (15 odstotno) povečanje cen v letošnjem letu?**

Jože Strle: »V naši republici je bilo bolj malo takšnih poskusov, slišal pa sem, da jih je bilo več v drugih republikah in da so ponekod, kot na primer na Hrvaškem, z decembrsko podražitvijo električne energije tudi uspeli. V Sloveniji smo se držali resolucije, družbenega dogovora in odloka ZIS o gibanju cen lani. V celoti smo imeli v drugi polovici leta za vse zahtevke proizvajalcev manj kot eno odstotno točko prostora za povečanje cen. Zato smo reševali samo res najbolj nujne primere, in zato smo zavrnili 350 zahtevkov za povečanje cen. Reševali smo na primer tudi take primere, kjer so v drugih republikah cene dvignili že prej, nam pa je primanjlovala prostora za povečanje cen.«

— **Zato pa se je dogajalo, da slovenski proizvajalci izdelkov niso hoteli prodajati in celo ne izdelovati, porabniki pa so jih po višji ceni kupovali v drugih republikah. Statistično pa so v Sloveniji cene ostale na isti ravni...**

Jože Strle: »Za primer: jugoslovanska strojogradnja je s samoupravnim sporazumom lani, že julija določila višje cene, ki so jih upoštevale druge republike. Le v Sloveniji je že zmanjkalo prostora za dvig cen in smo jih lahko popravili šele v začetku lanskega decembra. Ta čas pa so seveda kupci, če so hoteli stroje dobiti, le-te kupovali po znatno višjih, dogovorjenih in odobrenih cenah v drugih republikah. Žal ni šlo drugače...«

Politiki »kdor prej pride...« odzvonilo?

— **Kakšna je potem politika cen pri nas?**

Jože Strle: »V prvi polovici lanskega leta je vse kakor še veljalo pravilo »kdor prej pride, prej melje« tudi v politiki cen. Večino novih cen so morali kolektivi le evidentirati, zato so si v marsikateri organizaciji združenega dela lahko privoščili pretirano povečanje cen, prostora pa je zmanjkalo za tiste kolektive, ki so skušali povečati dohodek ne z višjimi cenami, pač pa z boljšim delom. Poglejte podatke za prvih devet mesecev lanskega leta: medtem ko so cene smele zrasti največ za 25 %, se je skupni prihodek povečal za 30, 40, v posameznih delovnih organizacijah pa tudi za 50 odstotkov. Ker vemo, kako minimalno je lani rasla produktivnost, je jasno, da so si kolektivi ustvarjali dohodek praktično samo s cenami. Takšna rast cen zato nobeni panogi ni izboljšala položaja, pač pa je vsem poslabšala izvozne možnosti...«

— **Je bilo moč kaj storiti proti pretiranjem?**

Jože Strle: »Dosledno smo se držali politike, ki jo je začrtala lanskeletna resolucija in zavračali dosledno vse zahtevke, ki so preseglji 25-odstotno povišanje. To velja seveda tudi za vse še nerešene lanske zahtevke: v mnogih kolektivih, ki smo jim predlagali, naj zahtevke uskladijo z lanskeletno politiko cen, so to storili, na primer tekstilci in usnarji, in drugi.«

Bomo letos vzdržali pritisk cen?

— **Zelo pogosto je iz gospodarstva moč slišati prepričanje, da tudi letošnji okviri**

gibanja cen ne bodo zdržali pritiska. Vzrok naj bi bil v prenosu 5 odstotkov globalnega povečanja cen iz lanskega leta ter premalo upoštevanje vpliva inflacije v tistih deželah, kjer kupujemo največ reprovromateriala, opreme in surovin. Kaj o tem menite vi?

Jože Strle: »Mislim, da ni prav, da kritiziramo ta predlog. Po mojem bi bilo bolje, če bi vsepovsod, v vsakem okolju sprejeli ukrepe, s pomočjo katerih bi cene ne pritiskale na okvire z resolucijo določenega okvira za rast. To pomeni, da moramo to sprejeti kot enega najpomembnejših ciljev gospodarjenja v letošnjem letu. Storitvi moramo vsi vse, da bomo ta cilj dosegli, saj že naslov poglavja o cenah v resoluciji za letošnje leto pove veliko — »cene v funkciji povečanega izvoza«. To pomeni, da to ni več samo ekonomski cilj, ampak tudi politični, če naj stabilizacijo resno zastavimo. Predlog je kar realen. Zakaj? Sestavljalci resolucije so predvidevali, da se nafta v letošnjem letu (eden od glavnih izvorov inflacijskih gibanj v svetu) ne bo bistveno podražila. Prav tako so upoštevali dejstvo, da uvožena inflacija najbolj vpliva na primarno predelavo, na končne izdelke pa mnogo manj in ne nazadnje dejstvo, da se bomo s politiko realnega, stalno drsečega tečaja dinarja uspeli bolj odpreti svetovnemu gospodarstvu ter da bo tečaj dinarja tudi v funkciji cen, ne samo izvoza. Upoštevati velja seveda tudi dejstvo, da vsak odstotek znižanja vrednosti dinarja pri drsenju dinarja zvišuje stroške jugoslovanskega gospodarstva za 0,25 %. Vsak odstotek rasti višje domače cene pa obremeni družbo za dodatne 3 milijarde dinarjev za izvozne stimulacije in kompenzacije zaradi nižjih izvoznih iztržkov.«

— **Večji izvoz pa pomeni pritisk na cene doma. Številni primeri to dokazujejo...**

Jože Strle: »Na skupnosti za cene se zavzeto trudimo, da pri odobravanju novih cen izločimo vpliv preniškega dohodka, ki ga industrija zasluži pri izvozu. To tudi ne bi bilo pravično do izvoznikov samih, saj bi tistim kolektivom, ki se ne trudijo z izvozom, na zelo lahek način povečevali dohodek. Namreč vedeti moramo, da zakon o cenah izrecno določa, da imajo vsi proizvajalci pravico do cene, ki jo je svet skupnosti za cene odobril enemu proizvajalcu (62. člen). Seveda pa je dokazovati nekemu kolektivu, da je v domače cene vgradil tudi kompenzacijo za premajhen izvozni dohodek, izjemno težko in strokovno zelo zahtevno delo.«

Kako zoper kršitve dogovorov?

— **Ali je takšnim in drugim poskusom izkoriščanja položaja sploh moč stopiti na prste?**

Jože Strle: »Postavili ste najtežje vprašanje. Ne zakonski predpisi ne inšpekcije in ne drugi ukrepi ne pomagajo dovolj. Inšpektorji za cene se na primer ne »ubadajo« s samoupravnimi sporazumi o sovlaganjih itd., čeprav bi v njih našli marsikaj zanimivega. V resoluciji in družbenem dogovoru o politiki cen piše črno na belem, da mora k samoupravnim sporazumom dati stališče tudi skupnost za cene. Vendar podpisniki sporazumov pogosto nočejo povedati, kaj je dejansko vsebina sporazumov, češ da je to poslovna tajnost. Dokaj neopazno so bile sprejete tudi spremembe v zakonu o cenah: predvidene so mnogo hujše kazni za zalotene kršilce. Sodim, da vsi ti ukrepi sami po sebi ne bodo zaletli dovolj. Morali bi iti tudi v politično akcijo, morali bi se truditi spreminjati mnenje ljudi. Takšna akcija bi morala vsekakor »dopovedati« ljudem, proizvajalcem, samoupravitelcem, naj zlasti kaj ukrenejo, da bi stroški proizvodnje rasli počasneje kot sedaj.«

— **Ker pa imajo proizvajalci neposredni vpliv le na direktne stroške, na obveznosti iz dohodka pa bolj malo, bi kazalo takšno akcijo kajpak »raztegniti« tudi v nadgradnjo gospodarstva, ali ne?**

Jože Strle: »Vsekakor.«

Kako načrtujejo v sozdu Združena podjetja strojegradnje

Nekaj moti planerje...

Planiranje je nedvomno eden izmed najpomembnejših temeljev dobrega gospodarjenja in pravega ritma razvoja, ki ga družba potrebuje, da ne bi zašla v gospodarske težave. Zato je prav gotovo odveč razglabljati o tem, kako pomembno je, da na vseh ravneh družbenoekonomskih odnosov v naši družbi uveljavimo načelo sočasnega in usklajenega planiranja. O tem je bilo že veliko napisanega, izrečenih dovolj in preveč besed, preveč glede na to, da ponekod pri nas niso prišli dalj od besedičenja. Ta ugotovitev velja za marsikatero organizacijo združenega dela, občino, za planiranje nekaterih razvojnih in porabniških postavk v republikah kot tudi v federaciji. Največji napredek na tem področju je pravzaprav to, da se pripravljajo osnove za temelje planov vsakoletnega načrta razvoja v federaciji in republikah ter pokrajinskih dovolj zgodaj, usklajevanje planov in sočasnost planiranja pa še vedno nimata dovolj teže. Zavoljo tega je težko uresničevati slabo pripravljene plane, odstopanja od načrtov so velika, večje pa so tudi gospodarske težave, saj del ustvarjenega narodnega dohodka usmerjamo v — napačne dejavnosti in drugo vrsto porabe, kot bi bilo dobro. Seveda pa na sestavljanje planov močno vplivajo tudi splošne gospodarske razmere, možnost preskrbe z reprovizivnimi in opremo, možnost preskrbe s finančnimi sredstvi, kadrovski razmere in še vrsta »drobnjarij«, ki pa so, če jih ni moč uresničiti, prav tako velika ovira pri uresničevanju planov.

Ker se planiranje začne in konča v osnovni proizvodni celici — v tozdu — smo sklenili pogledati na konkretnem primeru, kako potekajo priprave na plan, vsebinsko opredeljevanje planov, njihovo usklajevanje tja do ravni sozda in kje so ovire, da planiranja ne izpeljemo tako, kot bi ga morali. Izbrali smo sozd Združena podjetja strojegradnje ter tozd Metalne (članice tega sozda) Tovarno investicijske opreme. Pogovarjali smo se z Boštjanom Barboričem — predsednikom KPO sozd ZPS, Slav-

kom Balohom, vodjem sektorja za plan v sozdu ter Pavlom Kriličem, direktorjem interne banke sozda. V Metalni se je z nami pogovarjala Marta Kregar, vodja plansko analitskega oddelka.

Razprodana Metalna

Osnova za letni gospodarski načrt je srednjeročni načrt razvoja. Za prvo projekcijo plana v naslednjem letu mora tozd pripraviti osnove do srede maja tekočega leta. Bistveni del te projekcije so elementi prodaje doma in na tujem, iz česar je moč sklepati na zasedenost proizvodnih zmogljivosti v naslednjem letu. Do prve polovice junija poslovno koordinacijski odbor preveri posamezne elemente plana, jih uskladi med seboj in pogleda, če so kakšne motnje. Tako pripravljajo prve projekcije razvojnih možnosti v naslednjem letu proizvodne temeljne organizacije, tozdi skupnega pomena pa seveda pripravijo program dela za proizvodne temeljne organizacije. Septembra pripravijo v tozdih drugo, že bolj definirano projekcijo plana, ki je že kar podobna končnemu gospodarskemu načrtu. Ta projekcija že daje opredeljene naloge za skupne službe, definirana pa je tudi že rast osebnih dohodkov. V času med drugo in tretjo projekcijo, ki je v bistvu že gospodarski načrt, se tozdi dogovore s tozdi skupnega pomena, koliko bo posamezni proizvodni tozd sodeloval pri financiranju dejavnosti tozdov skupnega pomena. Poleg tega pa pripravijo projekcijo preskrbe z reprovizivnimi. Konec novembra je predvidoma tretja projekcija plana za naslednje leto. Ta je bila lani zaradi vrste zadreg, največ so jih povzročale nenehne spremembe parametrov v republiški resoluciji, prestavljena na konec decembra in tako so v Metalni sprejemali gospodarski načrt v začetku januarja.

Večino tega dela opravijo strokovne službe in poslovodni organi. Družbenopolitične organizacije so vključene v načrtovanje razvoja prek svojih predsednikov v poslovodnih odborih.

Samouprava pa se vključi v razprave ob drugi projekciji — prek komisij oziroma gospodarskega odbora na ravni delovne organizacije. Široka razprava med delavci pa se seveda začne ob tretji projekciji, ko so znani že vsi parametri in ko se je že mogoče odločati o tej ali oni smeri nadaljnega gospodarjenja in razvoja.

Navidezno preseganje okvirov

Čeprav se navidez plan Metalne za letošnje leto ne vklaplja v republiške okvire razvoja, saj ima višje stopnje gospodarske rasti, je to neskladje seveda le navidezno. Metalna ima namreč že za nekaj let naprej razprodane proizvodne zmogljivosti, tako da bo letna stopnja rasti proizvodnje med 7 in 8 odstotki, medtem ko naj bi bila republiška le 2,5 odstotka. Ob tem velja poudariti, da bodo v Metalni letos povečali izvoz za 65 odstotkov, pri tem pa na konvertibilni trg za 300 odstotkov. To ni napoved, to so že sklenjeni posli. Ti odstotki, spremenjeni v dinarje, bodo prinesli Metalni 18 milijonov dolarjev iztržka na konvertibilnem, 7,5 milijona dolarjev pa na klinškem trgu. To hkrati pomeni, da bo Metalna letos izvozila že 30 odstotkov svojih izdelkov, leto kasneje pa kar polovico.

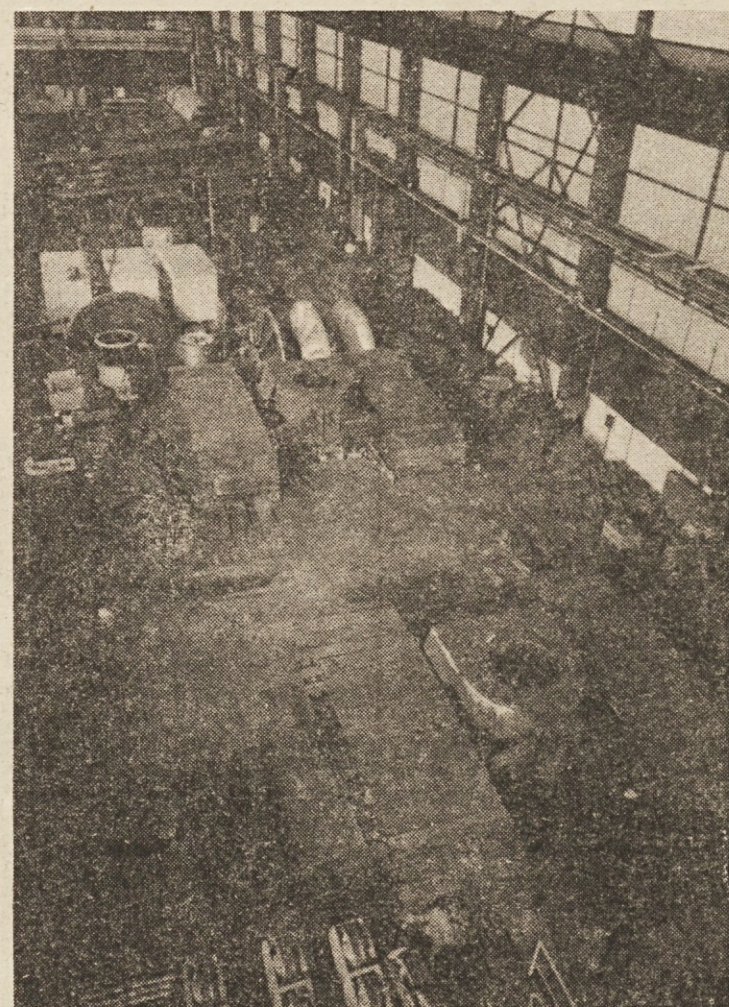
Seveda je, tako kot povsod drugod, v načrtovanje tu in tam kanila kaplja grenkobe. Predvsem ne vedo, kako bo v nadaljnjih naložbah, ki so pogoj za uresničitev razvojnega načrta. Čeprav ima delovna organizacija trdne dogovore z vsemi velikimi dobavitelji, je v zadnjih dneh lanskega leta takorekoč »ves kolektivni poslovodni organ« tekal okoli njih, da bi zagotovil potrebne surovine za izpolnitev lanskega gospodarskega načrta in za letošnje preskrbo proizvodnih tozdov s surovinami. Kakšne so cene surovin in kolikšna je devizna participacija, ki jo zahtevajo, so nam podrobneje pripovedovali v sozdu ZPS — vendar o tem malo kasneje. Ne-

moteno načrtovanje razvoja pa je lani ovirala tudi počasna izpeljava parametrov za republiško resolucijo.

Plani razvoja dejavnosti skupnega pomena

Priprava plana razvoja za letošnje leto na ravni sozd ZPS je bila »omejena« na usklajevanje planov članic sozda z okviri, ki jih postavlja republiška resolucija in splošni gospodarski položaj. Poleg tega so v sozdu skušali predvideti, kaj bi se dalo izdelati s skupnimi močmi. Plan sozda je za članice zato obvezen le v tistih postavkah, ki jih članice uresničujejo s skupnimi močmi. To so prednostne naložbe, skupne raziskovalne naloge. Sozd zagotavlja tudi skupen nastop na trgu, povezavo z drugimi delovnimi organizacijami pri realizaciji poslov, ki presegajo moči članic sozda, v njegov »delokrog« pa sodi še vrsta spremljajočih dejavnosti, kot je pridobivanje in pripravljane poslov za članice itd. Skupnega pomena je tudi interna banka sozda. Ta zaradi splošnih finančnih razmer, ko finančni tokovi niso usklajeni z materialnimi tokovi, še ne zasluži svojega naziva. Je pa, kot pravijo v ZPS, zametek nečesa, čemur bo moč kasneje reči »skupno finančno poslovanje«. V interni banki naj bi se zbiralo 30 odstotkov sredstev članic, ta višina pa seveda še zdaleč ni dosežena.

Ni treba posebej poudarjati, da daje ZPS članicam tudi prvine planiranja, ki temeljijo na republiški resoluciji. Delavski svet ZPS je že oktobra lani sprejel sklep o sprejetju plana za 1982. leto. Zdaj prihajajo osnutki planov članic sozda, ki jih strokovne službe uskladijo ter vrnejo v dokončen sprejem delovnih kolektivov članic. (Dodajmo še, da je v ZPS včlanjenih 22 delovnih organizacij, ki tvorijo večino slovenske strojegradnje, ki so v devetih mesecih lani ustvarili za 14,5 milijarde din skupnega prihodka.)

V tovarni investicijske opreme Metalne

Skrčeni razvojni programi

Od skupnih poslov, ki jim v ZPS priznavajo prvenstvo na prednostni listi razvoja in ki bo po nujni reviziji nekoliko skrčena, so: posodobitev in odprava ozkih grl v proizvodnji težke strojegradnje ter procesna oprema in gradbena mehanizacija. Najbolj ambiciozen razvojni naložbeni projekt, ki pa je še časovno nekolikanj odmaknjen, pa je vsekakor projekt proizvodnje težkih obdelovalnih strojev. Ta projekt, pravijo v ZPS, bo moral združiti vse razpoložljive »možganske zmogljivosti« v Sloveniji. Zanj so že pridobili pomoč strokovnjakov strojne in elektro-fakultete v Ljubljani ter Visoke tehniške šole v Mariboru.

Je pa seveda takšen razvojni načrt še vprašljiv, saj splošne gospodarske razmere zahtevajo revizijo srednjeročnega načrta razvoja, zlasti na področju naložb. V ZPS pravijo, da je težko načrtovati, če pri nas takorekoč nihče ne upošteva ekonomskih zakonitosti. Takšen plan da je potem skupek napovedi, ne pa trdno zakoličena pot razvoja. Ob tem so nam nanizali vrsto »drobnih« problemov, ki so vplivali na oblikovanje in sprejemanje planov za letošnje leto. Tako se nenehno spreminja zunanjetrgovinski sistem, informacije o parametrih za prihodnje leto pa so v združenem delu (ne samo v ZPS) dobivali v zadnjem času le »po kapljicah«, čeprav bi jih morali poznati že oktobra. Veliko vprašanje je tudi politika cen. Več kot to; cene naj bi se letos v globalu smele povečati le za 15 oziroma 16 odstotkov. Negotova je tudi politika realnega tečaja dinarja. Resda je že pozno, toda vsekakor skrajni čas, da priškrnemo še vedno preveč odprta vrata za uvozne želje, saj je doma dinar v primerjavi s tujimi valutami še vedno precenjen. Da bi spodbudili izvoznike, bi morali čimprej začeti uveljavljati politiko stalno drsečega tečaja dinarja.

Priljubljena serijska proizvodnja

Pomembno je tudi vprašanje sposobnosti Jugoslavije, da izvaja kapital. Točneje povedano, gre za sredstva, s katerimi naj bi strojegradnja kreditirala tuje kupce. Ne samo da je (kljub povečanju) teh sredstev v Sloveniji premalo celo za ZPS, tudi kre-

ditni pogoji, ki jih slovenski prodajalci lahko nudijo tujim kupcem, so v primeri z možnostmi tujih konkurentov prav smešno slabi. Ker po svetu nihče ne kupuje investicijske opreme za gotovino, je načrt ZPS, da bi članice letos izvozile petino izdelkov, prihodnje leto pa kar tretjino, na majavih nogah tudi zaradi pomanjkanja kreditnih sredstev. Za primerjavo: ZPS dobi okoli 7 odstotkov kapitala, namenjenega kreditiranju izvoza opreme, potreboval pa bi ga vsaj trikrat toliko. Toda, kot pravijo v ZPS, banke raje kreditirajo serijsko proizvodnjo... V drugih republikah imajo to zgledno urejeno.

Zgledno so si uredili odnose tudi dobavitelji surovin in tudi investitorji — sebi v prid. Članice ZPS potrebujejo okoli 45.000 različnih vrst reprovizivnih surovin. Za večino zahtevajo dobavitelji devizno soudeležbo, ki presega odstotek vloženega uvoženega materiala in tudi vrednost reprovizivnega, ki ga članice ZPS, vgrajenega v izdelke, izvozijo. Dobavitelji vračunajo v devizno soudeležbo tudi svoje potrebe po devizah za uresničitev načrtovanih naložb. Pogosto tudi investitorji, pri katerih se članice ZPS potegujejo za opremljanje novega objekta, zahtevajo, da izvajalci del preskrbijo devize za nakup precejšnjega dela potrebne opreme. Planiranje razvoja je oteženo tudi zavoljo tega, ker se je naložbeni kreditni kapital, predviden za razvoj te dejavnosti in mikroelektronike, že nevarno osul in menda za letošnje leto ni moč računati na investicijske kredite. V ZPS tudi niso navdušeni nad tem, da je eno od najpomembnejših meril za presojo načrtovanih naložb pretežno izvozna naravnost naložbe. Težko je namreč v proizvodnji individualne investicijske opreme, ki predstavlja najpomembnejšo dejavnost tujih naročnikov bo moč pridobiti. Vso to opremo izdelujejo za vsakega naročnika posebej, po njegovih željah.

Vse to so neznanke in težave, s katerimi se srečujejo kolektivi v ZPS pri načrtovanju svojega nadaljnega razvoja. Kljub temu pa so v praksi dokazali moč sestaviti razvojne in gospodarske načrte za tekoče leto in jih tudi uresničiti.

Boris Rugelj

PAKETNI NAKUPI
20% POPUSTI
OBROČNO ODPLAČEVANJE!

CENEJE DO ZNANJA!		DELAVSKA ENOTNOST		OBROČNO ODPLAČEVANJE!	
Prvi paket: Več avtorjev: AKTUALNI PROBLEMI MARKSIZMA 310 din A. Bibič: INTERESI IN POLITIKA 550 din P. Alatri: ORIS ZGODOVINE MODERNE POLITIČNE MISLI 420 din B. Kavčič-I. Svetlik: POGLAVJA IZ SOCIOLOGIJE DELA 360 din V. Struk: FROMMOVA HUMANISTIČNA VIZIJA 290 din — 1.930 din — 20% popust 386 din — 1.544 din (v 5 obrokih; 1 obrok 308 din)	Drugi paket: A. Kranjc: IZOBRAŽEVANJE NAŠA DRUŽBENA VREDNOTA 220 din S. Bezjancov: ZDRUŽENO DELO IN IZOBRAŽEVANJE 190 din A. Kranjc: METODE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH 260 din E. Rojc: IZOBRAŽEVANJE ZA DELO IN SAMOUPRAVLJANJE 360 din — 1.030 din — 20% popust 206 din — 824 din (v 3 obrokih; 1 obrok 274 din)	Tretji paket: Več avtorjev: INVENTIVNA DEJAVNOST V ZDRUŽENEM DELU 150 din G. Dovetak: TEHNIČNE INOVACIJE 550 din L. Sočan: POT V GOSPODARSKO RAZVITOST 360 din B. Bunc: MARKETING V ZDRUŽENEM DELU 390 din C. Mlakar: EKONOMSKI PROBLEMI NAŠE GRADITVE SOCIALIZMA 250 din — 1.700 din — 20% popust 340 din — 1.360 din (v 5 obrokih; 1 obrok 272 din)	Četrty paket: S. Ilič: PSIHOSOCIOLOŠKI ASPEKT INFORMIRANJA V ZDRUŽENEM DELU 250 din F. Džinič: KOMUNIKOLOGIJA 320 din dr. V. Štambuk: KIBERNETIKA 250 din M. Gorjup: SAMOUPRAVNO NOVINARSTVO 140 din L. Šetina: TEMELJI SAMOUPRAVNEGA SISTEMA INFORMIRANJA 190 din — 1.150 din — 20% popust 230 din — 920 din (v 3 obrokih; 1 obrok 306 din)	Peti paket: Več avtorjev: KRONOLOGIJA NAPREDNEGA DELAVSKEGA GIBANJA NA SLOVENSKEM 1868—1980 700 din P. Alatri: ORIS ZGODOVINE MODERNE POLITIČNE MISLI 420 din dr. M. Stiplošek: RAZMAH STROKOVNEGA SINDIKALNEGA GIBANJA NA SLOVENSKEM 1918—1922 650 din V. Tomšič: ŽENSKA V RAZVOJU SOCIALISTIČNE SAMOUPRAVNE JUGOSLAVIJE 240 din — 2.010 din — 20% popust 402 din — 1.608 din (v 5 obrokih; 1 obrok 321 din)	Šesti paket: M. Kerševan: RAZREDNA ANALIZA IN MARKSISTIČNA DRUŽBENA TEORIJA 300 din C. Ribičič: IZVRŠNI SVET V DELEGATSKEM SKUPŠČINSKEM SISTEMU JUGOSLAVIJE 300 din dr. B. Kavčič-V. Antončič: SAMOUPRAVNA UREJENOST IN GOSPODARSKA USPEŠNOST DELOVNIH ORGANIZACIJ 250 din — 850 din — 20% popust 170 din — 680 din (v 3 obrokih; 1 obrok 226 din)

Z vplačilom 1. obroka na žiro račun št. 50100-603-41502 DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4 in navedbo željenega paketa vam pošljemo naročen(e) paket(e) in ustrezno dokumentacijo za obročno odplačevanje.

Podrobnejše informacije dobite pri DELAVSKI ENOTNOSTI, Ljubljana, Celovška 43 (telefon 320-403), v knjigarni DE, Tavčarjeva 5 (telefon 317-870) in v vsch knjigarnah v Sloveniji!

Zlati znak

Dipl. inž. FRANC GORNJAK, Slovenj Gradec

V Slovenj Gradcu hodijo vsi — naprej

Franc Gornjak se je pred 37 leti rodil kot srednji med šestimi otroki kovaču v Lovrencu na Pohorju. Po osnovni šoli je s štipendijo gradbenega podjetja v Slovenj Gradcu krenil v tehniško šolo v Maribor. Leto dni je delal kot tehnik in znova krenil v šolo. V Ljubljani je med prvimi v svojem letniku končal gradbeno in se vrnil v delovno skupnost. Pred osmimi leti so mu zaupali predsedništvo občinskega sindikalnega sveta, za tem je prevzel krmilo v delovni skupnosti in pred dvema letoma so ga izvolili za župana.

»Za takšno priznanje je v Mislinjski dolini morebiti kdo bolj zaslužen od mene, vendar menim, da je ta zlati znak v bistvu priznanje nam vsem,« se skrajša opravičujoče loti pogovora, ko izsilimo, da govori o sebi. Sedimo v prostorni, skoraj asketsko opremljeni pisarni predsednika občine Slovenj Gradec. In pred nami sedi on, predsednik, nekdanji fantič s Pohorja, ki je tamkaj doživljal edini uspeh — na smučeh, na tekaških smučeh, ker je bil tiste čase tam kovač, ki je zbiral mlade in jih na tekaških smučeh vodil v svet.

»Ko sem prišel v Slovenj Gradec, se nekaj let nisem mogel vživeti v novo okolje. Veste, mi, Pohorci, smo bolj oglati, vase zaprti, trdi ljudje. Tu pa je bilo vse nekako drugače. Nekoč sem se udaril z nekaterimi v podjetju. Tedaj sem se odločil, da grem. V Mariboru sem našel delovno skupnost, ki je bila pripravljena povrniti štipendijo. Pospravil sem kovček in — na svidenje. Toda pripeljal sem se samo do Mislinje in — izstopil. Kot vidite, sem še vedno tu. Ko zdaj razmišljam o tem, vidim, v čem je razlika in kaj me veže na to dolino, te ljudi. Dejstvo je, da v Slovenj Gradcu hodijo vsi — naprej. Vsak se ukvarja s čim...«

— Kako naprej? Tudi drugod hodimo...

»Ne, gre za bistveno razliko, ki vam jo bom skušal nakazati. Slovenj Gradec ni bil nikoli nerazvita občina. Toda tudi razvit ni bil nikoli. Biti nerazvit pomeni čakati na pomoč od drugod. To je lažje. Tu pa vse sami urejamo in so urejali. Ta pot je težja in daljša, tudi več časa zgubiš, toda sam se izkoplješ iz težav, sam najdeš rešitev, sam napraviš načrt.

Ko pravim, da vsi v Slovenj Gradcu hodijo naprej, imam v mislih tudi to, da so tukajšnji ljudje, strokovnjaki, pripravili načrte, ki bi jih še kako radi močnejši potegnili iz doline. Tako programi kot strokovnjaki ostajajo tu, v dolini, anonimni in vsakdanji ljudje, s tukajšnjimi dohodki, ki so verjetno, manjši od onih drugod.

Ti ljudje so dosegli nekaj stvari, ki so osupnile, tako ljudi v republici kot v vsej državi in v svetu. Gre za kulturo. Na primer: kdo v svetu je prej vedel za Slovenj Gradec, dokler ni slišal za naše akcije, razstave, paviljon.

Svoje povezanosti z matičnimi delovnimi skupnostmi, ki so zunaj občine, ne gradimo na zvezi izvršnih svetov — direktor. Mi smo že pred leti uspeli to povezanost doseči na ravni predsednikov delavskih svetov, sekretarjev osnovnih organizacij ZK in predsednikov sindikatov. Tako vemo drug za drugega, stiki so stvarnejši in pristnejši. Verjetno se spominjate primera, ko se je delovna skupnost iz Mislinje hotela odcepiti od matične v drugi občini. Prišlo je celo do spora pred sodiščem združenega dela. Toda poslušajte, kakšna povezanost med tozd in delovno organizacijo je bila to, če je moral direktor delovne organizacije voznika vprašati, kje je pravzaprav ta tozdz...«

— Vi ste se s političnim delom soočili že v srednji šoli. Kljub temu, da ste pozneje sprejemali izredno zahtevne dolžnosti in bili vodilni delavec, ste vedno našli čas in željo, da bi razreševali

vprašanja, ki niso bila strogo gospodarskega značaja.

»To je tisto, kar me je zadržalo v dolini. Najprej moram sicer povedati, da mi je ta naš sistem onemogočil do konca izpeljati sprejete naloge in načrte. Pogledajte, ko sem v delovni skupnosti začel delo postavljati na širše temelje, so se odločili, da moram odstopiti kot direktor, da bi lahko sprejel in bil izvoljen za delegata, ki bi pozneje postal predsednik občine. No, zdaj kaže, da bom vsaj kot predsednik občine lahko opravil vse, za mandat sprejete naloge.

No, in zdaj se vrniha nekoliko nazaj. Vse delo v Slovenj Gradcu temelji na skupinskem delu. To je spet tisto, korakamo — naprej. Menimo namreč, da vprašanja, ki jih naj razrešuje na primer župan, niso samo vprašanja, ki jih naj rešuje on. Enako predsednik izvršnega sveta in direktor. To je širša zadeva, ker je odločilna in poglavitna za širši prostor. Zato se pri našem delu na primer ne pojavi vrzel, če kdo izmed nas odrine na dopust. Če kdo kakšen dan manjka. Toda tudi tedaj, ko si spet, na primer, na dopustu, je samo po sebi umevno, da si takoj pri roki, če te kdo potrebuje. To je samoupravni sistem, ki ga gradimo že vrsto let, ne glede na to, ali si predsednik izvršnega sveta občine, župan ali predsednik sindikata, direktor, sekretar partije.

Zato ne morem razumeti, še manj sprejeti in se spriznati z načini, ki ne bi smeli biti niti kot slab primer, kaj šele družbena praksa. V mislih imam naš turizem. To je namreč druga stvar, ki je prerasla naše zmožnosti. Poglejte: Pohorje je celovita stvar in vendar je v turizmu razdeljeno na tri dele. Vsek od teh ima velikanske načrte, načrte, za katerih izvedbo nima in še lep čas ne bo imel denarja. Namesto da bi stopili skupaj, govorimo o našem Pohorju, mojem Pohorju, mojem središču — in ostajamo na začetku poti, v izgubah. Zadeva pa je jasna in rešitve na dlani. Nihe me namreč ne bo prepričal, da so zapletene stvari učinkovitejše od enostavnih rešitev. Ta pa je v tem primeru v združevanju sredstev, delitvi dela in — konec filozofije. Tudi izgub.

— In vendar ste v začetku omenili, da ste neko zimo pospravili kovček ter dolini obrnili hrbit.

»Res je. Vseposod je kakšno okolje, ki ne sprejme drznosti, smelega, toda stvarnega načrtovanja, ki se oklepa ustaljenega načina dela in s tem mirnejšega življenja. Ko pa sem sešel vse dobro in odšel slabo, sem ugotovil, da je vendarle zdravega okolja, drznih in smelih načrtovalcev več, da je ta boj za napredek poglavitnejši od mirnega meščanskega življenja, da je na koncu koncev življenje ob reševanju vprašanj bogatejše od onega za pečarskega, konjičarskega...«

J. Sever

Pogovor z inovatorjem Petrom Peršem iz lendavskega Varstroja

Nenehno snujem in načrtujem

Ze več kot 15 let se inženir kemijske tehnologije Peter Perš, zaposlen v lendavskem Gorenju Varstroj, proizvajalcu varilne opreme, sanitarnih kabin, toplotnih izolacij in inštalacij, ukvarja z inovativstvom. Čeprav v 1300-članski delovni organizaciji, ki sodi v veliko družino Gorenje iz Titovega Velenja, za razmah te izredno pomembne dejavnosti ni ustreznih razmer, mu to ne jemlje poguma. Ker ni odnehal, se mu je s pomočjo drugih inovatorjev-zanesenjakov to delo doslej krepko obrestovalo.

— Kakšni so vaši dosežki na področju inventivne dejavnosti v Varstroju?

»Govoriti o dosežkih je vedno relativno. Vedno namreč kaj snujem in načrtujem. Nazadnje smo s sodelavci izdelali in tudi že vpeljali v proizvodni proces inovacijo v industrijski oziroma polindustrijski proizvodnji predizolirnih cevi. Ko sem pred nekaj leti prišel v kolektiv, tu še ni bilo ne duha ne sluha o poliuretanu. Spodbudo, da bi ga tudi pri nas uveljavili, smo dobili, ko je neka naša tovarna kupila na tujem licenco, za kar je morala odšteti nekaj več kot 300 milijonov deviznih dinarjev. Zdaj nekoliko

inovacijo — seveda so z idejami in koristnimi predlogi pomagali sodelavci — je komajda omembe vredna, simbolična: 30 tisoč dinarjev. No, vsaj nekaj je! Veliko pomembneje je, da se je splošno enoletni trud, ki smo ga vložili v izdelavo linije za proizvodnjo kolen.»

— Kako pa pri vas skrbite za množično inventivno dejavnost?

»Ne bom pretiral, če trdim, da nas je lahko sram. V zadnjem času smo namreč skorajda povsem odpovedali. V minulih letih je bilo kar precej koristnih predlogov in s tem prihrankov, izplačali smo tudi nekaj nadomestil.

Lani pa smo zabeležili le 5 prijav, ne da bi sploh ocenili njihovo gospodarsko korist. Kdo je kriv za to? Vodilni in vodstveni kadri Gorenja-Varstroj se za to področje premalo zavzemajo. Imeli smo referenta, a je kmalu presedljal na drugo delovno mesto. Tudi delo posebne komisije utegne spričo tega polagoma zamreti. O izplačilih nadomestil oziroma o finančnih spodbudah pa tako ni vredno govoriti. Če pravim, da nas je lahko sram, naj to tudi argumentiram. Vse delovne organizacije v sozdu Gorenje — poleg nas še Gorenje-Elrad, Glin Nazarje, Muta, Fecro, Metalplast in Tovarna gospodinjne opreme — so samo z inovacijami v preteklem letu prihranile okrog 175 milijonov dinarjev, kar prav gotovo ni zanemarljiva številka. Mi se v njej ne najdemo. Prav tako nas ni na seznamu tistih, ki so inovatorjem izplačali tudi po 100 in več tisoč dinarjev odškodnine za koristne predloge in inovacije. «

Inovator Peter Perš iz Gorenja Varstroj

— Ste tudi predsednik odbora za inventivno dejavnost pri medobčinski gospodarski zbornici za Pomurje. Kaj menite o inventivni dejavnosti v Pomurju?

»Leto, ki se je izteklo, smo v regiji proglasili za leto množične inventivne dejavnosti. Pred kratkim smo kar 165 inovatorjem iz vseh štirih pomurskih občin podelili priznanja. Do tod vse lepo in prav, v bistvu pa se tudi lani ni kaj dosti spremenilo.

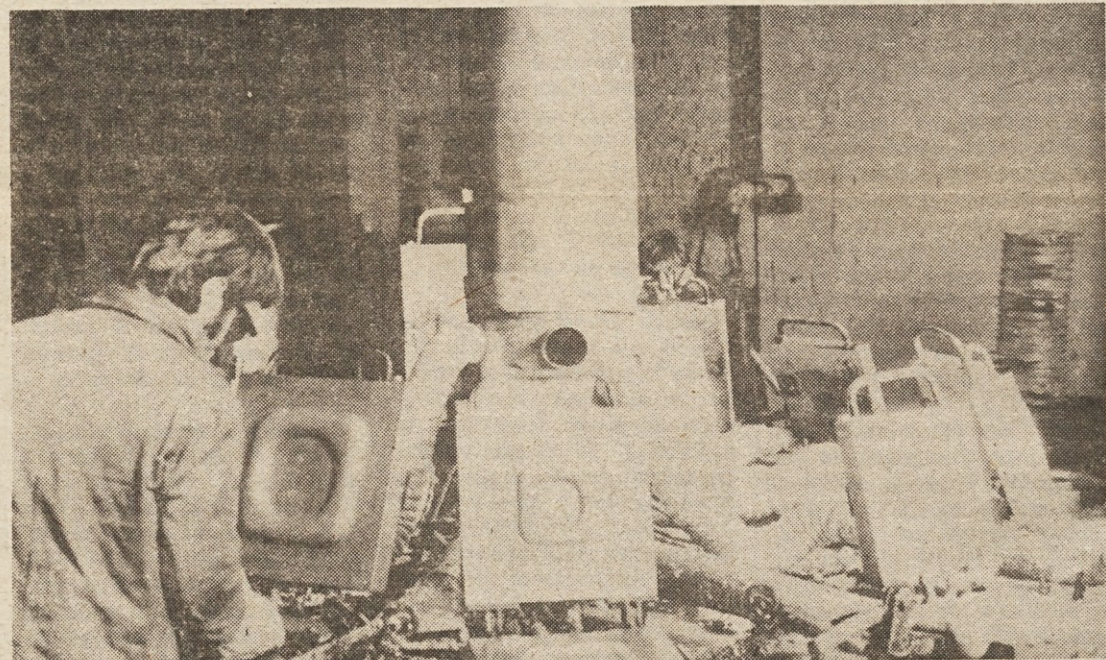
Lendavska Ina-Nafta ima že nekajletno inovatorsko tradicijo s prekaljenim in usposobljenim kadrom. V občini Gornja Radgona se uveljavlja Gorenje-Elrad, Avtoradgona in Radenska, posebej pa njena nova tovarna polnilne opreme. Ljutomerska občina se lahko ponaša s Tehnostrojem, medtem ko za Mursko Soboto nimamo celovitega pregleda. Na tem področju bi se lahko bolje izkazal največji pomurski izvoznik, tovarna oblačil in perila Mura, da sozda ABC Pomurka, Blika, Panonije in še katerih drugih organizacij združenega dela ne omenjam.

Mislím, da je prav opozoriti na pojav, ki je — zdi se mi — pomurska značilnost. Na področju inovacij se vse bolj uveljavlja drobno gospodarstvo, točneje zasebni obrtniki, zlasti v okviru obrtne zadruge 14. oktober iz Gornje Radgone. Naj spomnim, da so se na prvem jugoslovanskem gradbenem sejmu z mednarodno udeležbo, oktobra lani v Gornji Radgoni, predstavili v vrsto koristnih in zanimivih izboljšav v gradbeništvu.

— V Pomurju že dalj časa razmišljate o ustanovitvi društva izumiteljev?

»Čeprav ni posebnih zadržkov, še kar odlašamo. Kaže, da se — ob številnih usposobljenih kadrih — vse premalo zavedamo, da bi lahko na ta način veliko lažje opravili nekatere naloge. Med drugim tudi to, da bi zagotovili za vsake 500 zaposlenih vsaj enega delavca, ki bi se posebej ukvarjal z inovacijsko dejavnostjo. Najbrž bi tudi bolj zaživelo delo občinskih raziskovalnih skupnosti, ki zdaj vse preveč stojijo ob strani.«

Branko Žunec

Z inovacijo v proizvodnji predizolirnih cevi in poliuretana se je Gorenje-Varstroj povzpcl na evropsko raven.

bolje poznam proizvodnjo poliuretana in lahko rečem, da je bila licenca zanjo sorazmerno slaba (zastarela) in predvsem predrago plačana. Odločili smo se, da bomo poskusili kar sami in zdaj dela na tem proizvodnem programu v tozdu Purlen že okoli 40 delavcev. Rezultate lahko vrednotimo že z milijoni dinarjev, kar pomeni, da je bila naša takratna odločitev povsem na mestu. Še več: če se primerjamo z zahodnonemškimi proizvajalci, ugotovljamo, da sodijo naši izdelki v sam vrh evropske kakovosti, v Jugoslaviji pa so prav gotovo najkvalitetnejši. «

— Ali je to vaša edina inovacija oziroma racionalizacija?

»Čeprav za prejšnjo nisem dobil še nobene nagrade, postopek pa se vleče že nekaj let, sem se lotil druge, manjše. Gre za izdelavo posebnih kolen v proizvodnji izolacijskih plaščev pri centralni kurjavi in vodovodnih ceveh. S temi koleni se namreč montaža bistveno poenostavi in hkrati poceni. Če bi za to kupili licenco, ki so nam jo ponujali tuji partnerji, bi morali odšteti okrog 200 tisoč mark, tako pa smo jo izdelali in razvili sami. To nas je veljalo vsega 500 ali 600 tisoč dinarjev, njena koristnost pa gre v milijone. Tako smo torej prihranili pri devizah in že tri ali štiri leta nemoteno teče proizvodnja. Nagrada, ki sem jo dobil za to

DE PRAVKAR IZŠLO!

Družboslovna zbirka Založbe DELAVSKA ENOTNOST

Pavao Brajša: ČLOVEK — SPOLNOST — ZAKON

Avtorja poznamo po uspešni (že razprodani) knjigi Splošna psihodinamika samoupravnega vedenja. Novo delo je samostojno, hkrati pa nadaljevanje prve knjige.

V knjigi avtor obravnava odnose med spoloma pa tudi medčloveške odnose nasploh, ki sodijo v samoupravni družbeni sistem in ga ti odnosi odsevajo in dokazujejo. Brajševa knjiga je nevsakdanja, saj uvaja bralca v svet teorije, ki je po navadi rezervirana za strokovnjake in to tako, da lahko vsak odkrije podzavestne vzgibe svojega vedenja in vedenja ljudi, s katerimi prihaja v stik, oziroma s katerimi je v odnosu. To daje širše možnosti ne le za razumevanje, pač pa tudi za zavestno kontrolo in poseganje v lasten psihičen svet; to je pot k večji strpnosti, k boljšemu medsebojnemu razumevanju in k višji stopnji medsebojnega sožitja z manj konflikti in nesporazumi.

Odnos med partnerjema različnega spola je obravnavan podrobneje in zanj ugotavlja, da za področje spolnosti in zakona kot specifičnih intimnih medsebojnih odnosov prav tako veljajo temeljna načela samoupravnega vedenja.

Odnos, komunikacija in obrambni mehanizem so trije izhodiščni pojmi v Brajševem sistemu razmišljanja o različnih vidikih in fazah odnosa med partner-

Knjiga »Človek — spolnost — zakon« je namenjena vsem, ki iščejo odgovore na zapletena življenjska vprašanja, ki želijo graditi človeške odnose na trdnih temeljih, ne pa na iluzijah in stereotipih, torej vsakomur izmed nas, vsekakor pa tudi strokovnjakom za spolnost in zakonsko problematiko, zdravnikom, psihologom, sociologom, pravnikom, socialnim delavcem.

Cena 700 din.

NAROČILNICA: Pri DE, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo

..... izvodov knjige Pavao Brajša: ČLOVEK — SPOLNOST — ZAKON.

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

Ime in priimek podpisnika: .....

Dne: .....

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

(Žig)

(podpis naročnika)

ZLATI ZNAK ZSS

Korenine v tovarni

Slavka Zalokarja, dobitnika zlatega znaka ZSS, ni bilo lahko najti. Vzrok so zahtevne delovne dolžnosti — je delegat v zveznem zboru skupščine SFRJ, predsednik skupščine SIS za železniško-luški promet Slovenije in predsedujoči v SIS železniško-luškega prometa Jugoslavije. Vzrok pa je tudi to, da njegove domače telefonske številke v imeniku ni moči najti. »Kaj se ljudje res že v tolikšni meri obračajo na delegate v zveznem zboru, da jim celo doma ne dajo miru,« smo ga povprašali, ko smo se le srečali.

»Ne, to pa res še ne,« se je namuznil. »Kaže, da jim je 'bližji' predsednik občinske skupščine. To dolžnost sem namreč pred leti opravljal v Kranju in občani so menda menili, da me lahko kličejo ob vsaki uri in v svojih težkih, veselih, pa tudi zlobnih trenutkih. Nikoli nisem rekel, 'Nimam časa,' če je šlo za delo ali pomoč človeku. Do tega, da bi mene in družino nadlegovali nočni veseljaki in tudi ljudje z ne prav lepimi nameni, pa mi res ni bilo. Tako sem hotel odpovedati telefon, pa so na pošti mojo številko raje 'zatajili'.«

Kaj je »prodorni sindikalni aktivist«

Ko smo s Slavkom Zalokarjem preleteli utemeljitev najvišjega sindikalnega priznanja, se je še sam popraskal po glavi: »Da je bilo tega res toliko?!« In res je le naštevanka delovnih nalog, dolžnosti, družbenopolitičnega delovanja za gosto tipkano stran. Povejmo le, da se je v družbenopolitično delo vključil kot delavec v tekstilni industriji v Ljubljani in Kranju in ustavil se pri opredelitvi: »Oblikoval se je v uspešnega in prodornega sindikalnega aktivista.« Tako jo je pojasnil naš sogovornik:

»Hm, prodornost — tako le, recimo, čim bližji si težavam, bazi, kot pravimo danes. V konkretnem okolju se spopadaš s konkretnimi težavami in skušaš poiskati konkretne rešitve.

S sindikalnim delom sem začel v fabriki, v osnovni sindikalni organizaciji. Ko se je potem moje delo širilo in stopnjevalo, me je pri njem vedno spremljala vsebina, odnosi, ki so mi prišli v kri v tovarni. Če tako razmišljam — verjamem, da me je prav to rešilo, da nisem utonil v papirju, da se življenja nisem loteval 'papirnato'.

Če pogledam delo sindikata danes in ga primerjam z onim, ki smo ga opravljali tedaj, po 'temah' pravzaprav ni razlik. Nagrajevanje po delu, gospodarjenje, družbenogospodarski položaj delavca... Zdi pa se mi, da smo tedaj delali bolj operativno. Način dela pač še ni bil tako razvejan, institucionaliziran in od človeka je zahteval res veliko, tako po družbenopolitični kot po strokovni plati. Sploh naj bi bilo to za dobrega družbenopolitičnega delavca, to namreč, da doseže posrečeno sožitje obvladavanja stroke in smisla za uveljavljanje družbenih usmeritev v življenju.«

Navezan pomenek se je zavrtel okoli vloge in pomena

sindikata danes. Slavko Zalokar se je kar razhudil, češ da ne kaže poslušati nekaterih mnenj, kako sindikat v našem razvejanem družbenopolitičnem sistemu zgublja pomen:

»Le pogledjmo v delovno organizacijo. Denimo, da je delavski svet neke vrste gospodar, zveza komunistov skrbi za ideološko fronto, sindikat pa ima zelo pomembno mesto — odvisno seveda od tega, kako se vklaplja v konkretne odnose v tovarni, kako skrbi za izobraževanje, usposabljanje, medsebojne odnose, pripravo članstva na druge dolžnosti...«

Kot delegat poznam vrsto poročil upravnih, sodnih in drugih institucij in vidim, kako pri njih narašča število vlog in pritožb delavcev. Isto velja za družbena pravobranilstva samoupravljanja: nagrajevanje, stanovanja, medsebojni odnosi... Vse preveč stvari je, ki bi jih moral sindikat hitreje in bolj uspešno, delavcu bližje urediti kar v svojem okolju.«

Le ena pot je prava

Tako smo se začeli meniti o delu delegata v zveznem zboru skupščine SFRJ. Dela je bilo v preteklem obdobju seveda več kot dovolj — usklajevanje aktov z ustavo in ustavnimi spremembami, tekoče težave, ki jih pač dobro poznamo in jih prinašajo stabilizacijska prizadevanja... Ob vsem tem se je delo delegatov plemenitilo, približali so se resnici, da morajo številne interese kar se le da uskladiti in jih zblížiti s skupnim interesom, kakršnega narekujejo cilji naše družbe:

»V zadnjem obdobju smo se lotili preverjanja, kaj se dogaja z že sprejetim. Skupščina je postala pravo žarišče dogovarjanja, usklajevanja, v njej je tako nujno zavela živahnost, zahtevnejša vsebina dela — že zato, ker iščemo ločnico med samoupravno potjo in administrativnimi rešitvami. To velja še posebej za naš zbor, v katerem se ne opredelujemo kot delegacije, ampak kot delegati resnično širokih množic. Slovenci smo se na tej osnovi prvi dobro organizirali — usklajeno mnenje oblikujemo na predhodnih sestankih, v usklajevalnih postopkih od skupščine republike, družbenopolitičnih organizacij, občin do delovnih organizacij. Tako smo v lepi meri premostili odtujenost delegatov od baze. Precej delegatov je iz združenega dela.

Seveda so pogoste zadrege, ali iti po čisti samoupravni poti ali pa premagati trenutne težave, pa čeprav z administrativnim prizvokom. Mi smo se opredelili za samoupravno pot in na njej se seveda včasih spotaknemo ob zakoninjen miselnost o preveliki vlogi državnih organov, o njihovi nedotakljivosti, ob miselnost pač, ki jo bomo izkoreninili prav z odločnimi koraki po poti samoupravljanja.«

Ciril Brajer

Obisk na osnovni šoli Branik na Krasu

Mala šola je lahko tudi velika

V osnovno šolo »Angel Besednjak« Branik na Krasu hodi okoli 170 učencev, ki so doma v glavnem v bližnjih vaseh in zaselkih. Majhna šola je to, v starem poslopju, ki pa so ga šolarji in učitelji uredili tako, da je prijetna in s svojo ureditvijo presejete vsakega obiskovalca. Denarja tako kot povsod tudi v braniški osnovni šoli primanjkuje, toda kaj malo denarja je potrebno za okrasitev vseh hodnikov, učilnic, jedilnice — mali slikarji z veseljem in ponosom ogledujejo svoje risbe, ki so šoli v okras, njim pa v spodbudo. Dekoracije pogosto menjavajo, tako da so vedno zanimive. Pusti hodniki se dajo spremeniti v malce domišljije in pridnosti v imenitne »pisarne«, kjer imajo pionirji prostor za najrazličnejše izvenšolske dejavnosti.

Ravnateljju Vilku Bogatelju hvala godi. Velik del vsega, kar je bilo v braniški osnovni šoli

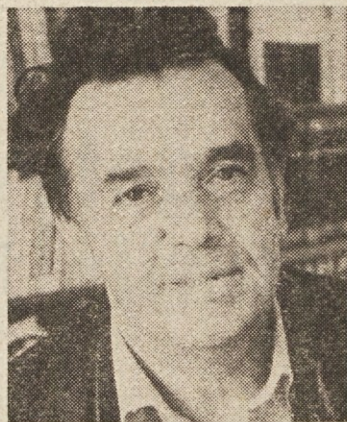
storjenega, je njegovo delo ali vsaj njegova pobuda. Domačin je, rad ima te kraje, rad ima te ljudi in najbolj od vsega si želi, da bi bilo mladim generacijam vedno lepše in lepše.

»Naša šola je zelo povezana s krajevno skupnostjo. Pa tega ne govorim kar tako na pamet. To je res in starši naših otrok redno prihajajo k nam v šolo na sestanke. Z njimi se pomenimo o vsem, kar bi se dalo popraviti, izboljšati. Skoraj vsi starši so zaposleni, doma pa imajo še majhne vinograde, nasade in njive. Zelo so delavni in to pridnost so najbrž nasledili tudi njihovi otroci. Res pa je, da so otroci velikokrat popoldne bolj prepuščeni sami sebi, kajti staršem preprosto zmanjka časa zanje. Sam osebno si želim organizirati podaljšano bivanje, a za zdaj to sploh ni mogoče. Tako bi lahko pomagali vsem tistim učencem, ki jim nekako ne gre. Prepričan sem, da bi s pomočjo

pedagogo, ki bi bili z njimi popoldne in jim pomagali pri nalogah in učenju, tudi oni napredovali in izboljšali svoj učni uspeh.«

Staro hišo so preuredili, njeno notranjost čimbolje izkoristili, povečati pa je seveda niso mogli. Tako braniški šolarji najbolj pogrešajo telovadnico in kadar je dež in slabo vreme, je ta njihova želja še večja. Vodstvo šole jim skuša tudi tu ustreči, kolikor more, ampak kako telovaditi, organizirati šolsko športno društvo in vse številne športne treninge brez telovadnice.

Ravnatelj je optimist: »Telovadbo imamo — to je obvezno, otroci se morajo malce razživeti. Kadar je lepo vreme, so zunaj na igrišču, drugače pa so kar v učilnici, ki jo znamo že kar mimogrede spremeniti v telovadnico. Huje je seveda s treningi, saj imamo veliko navdušenih nogometišev, rokometišev, košarkarjev, atletov. Tem je težko.

Vilko Bogatelj, ravnatelj osnovne šole Branik

No, kljub temu tekmujejo za športno značko in v to dejavnost so vključeni domala vsi učenci. Z redno vadbo so tudi naši mladi športniki, kljub slabim razmeram, osvojili že marsikatero veliko občinsko športno trofejo. Nekoč bomo dobili tudi telovadnico, če nas ne bi presenetila stabilizacija, bi bilo to že prej, tako bomo pač še malce počakali.«

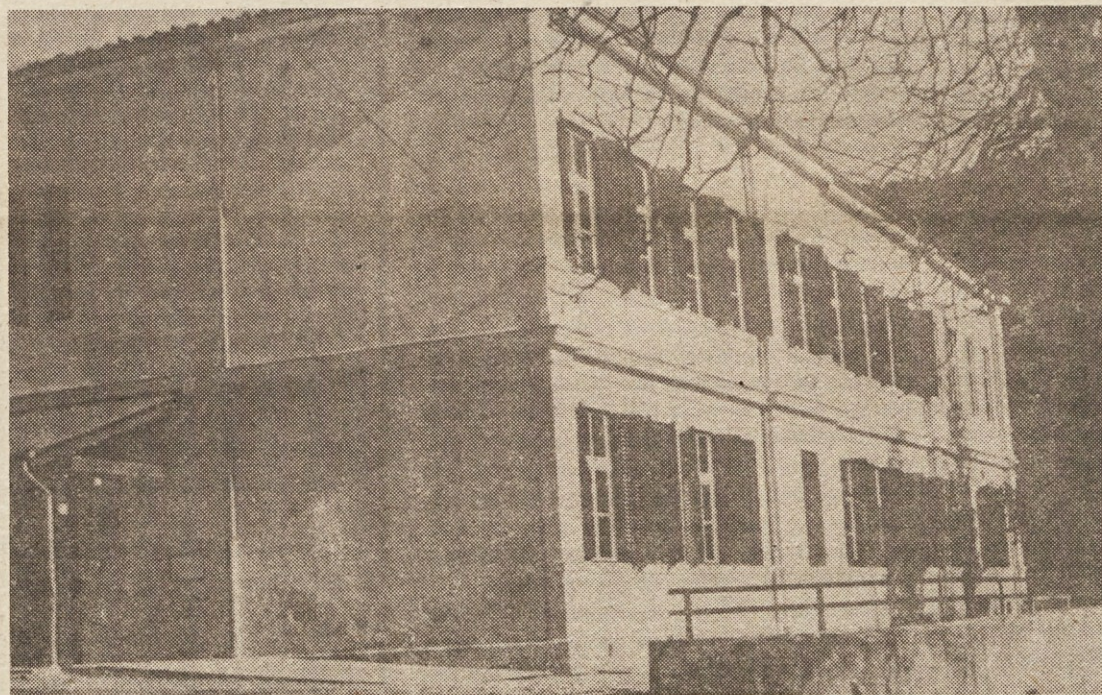
Na šoli v Braniku pripravljajo tudi veliko najrazličnejših izvenšolskih dejavnosti, krožkov, kot jim pravimo, in skorajda ni učenca, ki ne bi bil vključen vsaj v dve od teh dejavnosti. Učitelji sami bi težko izvedli ves ta širok program, zato so povabili krajanje Branika in starše šolarjev. Zdej imajo že nekaj zunanjih sodelavcev, ki brez honorarja in posebnih nagrad zelo uspešno in z veliko ljubeznijo vodijo te dejavnosti.

Želje šolarjev, ravnatelja in krajanov Branika so seveda še večje. Ravnatelj jih dobro pozna in razume:

»V kratkem, še letošnje leto, bom skušal pritegniti k nam čimveč kmetijskih strokovnjakov, ki bodo vodili tovrstne izvenšolske dejavnosti. Naši otroci so v glavnem vsi doma na kmetijah in zato si morajo pridobiti tudi tovrstno znanje, da bodo lahko staršem pomagali pri delu in z leti morda njihovo delo še izpopolnili in izboljšali. Moramo jih tudi poklicno usmerjati, ker le to je naša bodočnost. Uspešno sodelujemo že z nekaterimi delovnimi organizacijami, ki jih redno obiskujemo in naše otroke seznanjamo z neposrednim proizvodnim delom. Tako bi pohvalil predvsem Meblo, ki nam veliko pomaga.«

Želja in dela torej tudi v letošnjem šolskem letu braniškim šolarjem in njihovim učiteljem zagotovo ne bo zmanjkalo.

Tanja Pirš

Osnovna šola »Angel Besednjak« v Braniku

NOVOLETNA VOŠČILA V KORIST BOJA PROTI RAKU

SREČNO IN USPEŠNO NOVO LETO 1982 ŽELIJO POSLOVNIM SODELAVCEM, PRIJATELJEM IN VSEM BRALCEM:

ISKRENO SE ZAHVALJUJEMO VSEM, KI SO NAMESTO OSEBNIH NOVOLETNIH VOŠČIL NAMENILI SREDSTVA V KORIST BOJA PROTI RAKU!

VOŠČILOM SE PRIDRUŽUJEMO: ONKOLOŠKI INŠTITUT V LJUBLJANI

SKLAD ZA GRADNJO IN OPREMO ONKOLOŠKEGA INŠTITUTA

SLOVENSKO DRUŠTVO ZA BOJ PROTI RAKU

DES - TOZD ELEKTRO MARIBOR MESTO

ODVETNIKI Radi KOŠOROK Stanislav FORTUNA Marina MAZI-ZUNKO Ljubljana, Cigaletova 5

GIP GRADIS TOZD STROJNO PROMETNI OBRAT LJUBLJANA

SGP PIONIR NOVO MESTO TOZD STROJNO PROMETNI OBRAT Novo mesto, Kettejev dvorec 37

DO ILIRIJA VEDROG Ljubljana

Industrijski kombinat PLANIKA KRANJ

DS SS SOZD IMOS Ljubljana, Linhartova 11 a

SGP POSOČJE TOLMIN

INTEGRAL GOLFTURIST, o. o. Ljubljana TOZD PARK HOTEL, b. o. Bled, Cesta svobode 15

SKUPŠČINA OBČINE KRŠKO

KARTONAŽNA TOVARNA LJUBLJANA TOZD JEL PLAST Kamna gorica

SKUPŠČINA OBČINE RADOVLJICA

LJUBLJANSKI URBANISTIČNI ZAVOD, p. o. Ljubljana, Kardeljeva ploščad 23

Saša SLAVEC, kemični izdelki Ljubljana, Tacec 40 b

Trgovsko podjetje NAMA LJUBLJANA s svojimi temeljnimi organizacijami združenega dela v Ljubljani, Skofiji Loka, Kočevju, Velenju, Slovenj Gradcu, Ravnah na Koroskem, Zalcu, Cerklnem in v Levcu

SAMPIONKA RENČE Bukovica

ZAVOD ZA POŽARNO VARNOST Novo mesto

Izvršni odbor republiškega odbora sindikata delavcev proizvodnje in predelave kovin Slovenije je na 19. seji, ki je bila 15. decembra 1981, v imenu Iniciativnega odbora sprejel

RAZPIS

6. proizvodno-delovnega tekmovanja kovinarjev Slovenije, ki bo 11., 12. in 13. junija 1982 v občinah Krško, Črnomelj in Novo mesto. Republiško tekmovanje je razpisano v naslednjih poklicih:

- strugar
- brusilec
- rezkalec
- orodjar
- ključavničar
- kovač
- plamenski varilec
- varilec REL
- varilec MAG
- varilec TIG
- avtomehanik Diesel
- avtomehanik Otto in
- livar kaluper.

Na podlagi razpisa naj organizacijski odbori v regijah, občinah in v združenem delu pripravijo svoja tekmovanja, vendar naj ne bo merilo za poklice na tekmovanjih v njihovih okoljih republiški predlog za poklice. S tem želimo spodbuditi tekmovanja v poklicih, ki niso zajeti na republiškem tekmovanju v letošnjem letu, v program pa bi jih uvrstili v naslednjih letih na podlagi predlogov.

Prosimo vas, da nam najkasneje do 31. januarja 1982 sporočite, če ste ustanovili organizacijski odbor na ravni občine ali regije in katere občine so vključene v regionalno tekmovanje. Predlagajte tudi, v katerih poklicih boste tekmovali, ter naslov organizacijskega odbora in njegovega predsednika.

Vaš odgovor bo veljal kot prijava za republiško tekmovanje. Sedež republiškega organizacijskega odbora je v Ljubljani, Lepi pot 6, p. p. 99, telefon (061) 213-727 ali 213-743, tov. Franc Vidic.

Predsednik republiškega odbora sindikata delavcev proizvodnje in predelave kovin Slovenije Srečko Mlinarič

Pred volitvami

Zagotoviti ustrezno število žensk in mladih

Do skupščinskih oziroma delegatskih volitev je le še dobra dva meseca. Kadrovske in organizacijske priprave so se prevesile v sklepní del. V teh dneh analiziramo strukturo evidentiranih možnih kandidatov za delegate in odgovorne dolžnosti v skupščinskem sistemu, sredi januarja pa se bodo začele skupne kandidacijske konference SZDL in Zveze sindikatov.

Proces evidentiranja je praktično sklenjen. Zato je potrebno, da zlasti organizacije SZDL in sindikata ocenijo strukturo evidentiranih kandidatov. To je med drugim nujno tudi zategadelj, da bi v obdobju kandidiranja lahko odpravile morebitne slabosti, ki so se pojavile v predhodnih obdobjih in postopkih. Na primer: če ugotovljamo, da smo evidentirali premalo žena, lahko v času kandidiranja vendarle zagotovimo, da jih bo na kandidatnih listah pravšnje število.

Med evidentiranimi bi lahko bilo več mladih

Poglejmo, kako je to pot s številom žena in mladih, predvidenih za delovanje v delegatskem sistemu.

Struktura evidentiranih možnih kandidatov za delegate in odgovorne dolžnosti v skupščinskem sistemu je približno enaka kot pred štirimi leti. Med evidentiranimi je 47 % neposrednih proizvajalcev, 45 % žena in 21 % mladih do 27 let starosti. Doslej zbrani podatki kažejo, da je med bodočimi možnimi delegati za 2,4 % manj mladih in za 2 % manj žena kot leta 1978.

Čeprav število mladih evidentiranih za delegatske dolžnosti ni zaskrbljujoče, bi vendarle lahko bilo večje. Ustaviti se velja zlasti ob dejstvu, da imamo ob vključevanju mladih v samoupravno aktivnost težave tudi ob drugačnih priložnostih. Podatki na primer kažejo, da jih je premalo tudi v samoupravnih organih ter v vodstvih družbenopolitičnih organizacij.

Vzroki, da je temu tako, so seveda različni. Med najznačilnejše nedvomno sodi dejstvo, da naši samoupravni mehanizmi često ne živijo tako, kot smo predvidevali. Vsakomur je opazno, da rešitve družbenih problemov sprejemamo tudi izven samoupravnih skupščin in delegatskega sistema. Stališča, pobude in predlogi mladih se težko prebijajo in uveljavljajo. Vidijo tudi nedoslednosti in neodgovornosti v družbenopolitičnem življenju. Najbolj pa jih moti razkorak med proklamiranimi načeli in konkretno družbeno prakso ter počasno reševanje nekaterih pomembnih družbenih vprašanj.

Mlade često odbija tudi način in metode politične in samoupravne dejavnosti. Enolično, ponavljajoče se, načelno in forumsko politično delo jih ne privlači. Mladi si žele svežine in ustvarjalnega dialoga. Želijo konkretizacijo načel, argumentov in znanja. Pripravljeni so na polemiko, na spoštovanje argumentov ter iskane novega in boljšega. Mlade prizadene inertnost, neobčutljivost, naveličanost, lagodnost in oportunitizem.

Vse to so vprašanja, ki jih mladi tako ali drugače občutijo. Do njih se opredeljujejo in si ustvarjajo svoje mnenje in odnos. Včasih tudi tako, da se pasivizirajo. Odziv mladih do politične in samoupravne aktivnosti je torej tak kot je njihov položaj v družbi, v konkretnem okolju. Tam, kjer so mladim znali prisluhniti, kjer upoštevajo njihovo besedo in znanje, tam se tudi ustrezno vključujejo v družbenopolitično življenje. Marsikje pa je seveda tudi drugače.

Družbenopolitične organizacije bodo morale tej problematiki v prihodnje nameniti večjo pozornost kot doslej. Tudi Zveza socialistične mladine in njene organizacije na tem področju niso storile dovolj. V odnosu do mladih se bomo morali hitreje osvoboditi nekaterih ostankov polpretekle prakse. Bolj bomo morali upoštevati njihove interese in potrebe, njihove argumente in znanje. Bolj kot doslej jim bo treba zaupati in pomagati. Res je, da je zgolj mladost često premalo. Potrebujemo tudi preudarnost

in izkušnje. Toda brez mladostnega poleta in svežine, brez dialektične povezanosti med mladostjo in izkušnjo ter mladostne upornosti in iskanja si ni mogoče zamišljati hitrejšega družbenoekonomskega in samoupravnega razvoja.

Med doslej evidentiranimi možnimi kandidati za delegatske in odgovorne dolžnosti v skupščinskem sistemu je 45 % žena. Skupno je za bližnje volitve v skupščine družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih skupnosti evidentiranih 153 tisoč žena. To je za 2 % manj kot pred štirimi leti.

Z dejstvom, da za različne družbene dolžnosti — volitve, samoupravne organe, kongrese itd. — evidentiramo premalo žena, se večkrat srečujemo. Ženske so često številčno preskromno zastopane v delavskih svetih, vodstvih družbenopolitičnih organizacij, na posvetovanjih, kongresih itd. Tudi v sedanjih delegacijah in zborih skupščin jih je manj, kot smo načrtovali in kot bi to zaslužile z ustvarjenim dohodkom v združenem delu.

Ali ženskam še vedno ne zaupamo

Tudi tokrat se velja vprašati, kje so vzroki, da je temu tako in da se nam to večkrat ponavlja. Kot kaže, se v naši zavesti še vedno skriva nezaupanje do žena in njihovih sposobnosti.

Bistveni vzrok, da je med evidentiranimi premalo žena, je seveda v njihovem dejanskem položaju v družbi oziroma združenem delu. Marsikje nam še ni uspelo preseči miselnosti in sektaštva, da ženske niso za politiko, da jih samoupravljanje ne zanima, da nimajo časa, da morajo skrbeti za družino in podobno. Dejstvo, da je žena malo ali premalo celo v samoupravnih organih tistih organizacij združenega dela, kjer so med zaposlenimi v večini, dovolj jasno govori o naši miselnosti in zavesti. Imamo primere — na primer v tekstilni industriji — kjer je med zaposlenimi 90 % žena, v samoupravnih organih pa le 30 %. Tudi neurejena vprašanja in problemi družbenega standarda — kot je otroško varstvo, preskrba, prehrana itd. — so često še vedno vzrok, da se v politično in samoupravno življenje vključuje premalo žena.

Družbenopolitične organizacije — zlasti SZDL in sindikati — bodo morale v prihodnje več storiti za afirmacijo žena v družbenem življenju. Za bližnje skupščinske oziroma delegatske volitve bi morali v naslednjih dneh evidentirati še nove možne kandidatke. Ne bi smeli dovoliti, da bi bilo med kandidati za delegatske in odgovorne dolžnosti v skupščinskem sistemu manj žena kot pred štirimi leti. Njihov številčni delež v delegatskem sistemu in možnost vplivanja na samoupravno dogovarjanje, sporazumevanje in odločanje mora biti enak njihovem prispevku pri ustvarjanju materialne podlage družbenega blagostanja.

Kot kaže, so se v nekaterih krajevnih in občinskih organizacijah SZDL šele ob analizi strukture evidentiranih zavedli lastnih nalog in obveznosti. Samo v nekaj dneh so evidentirali vrsto novih možnih kandidatov in med njimi kar precej mladih in žena. Pri tem so se še zlasti izkazale organizacije Zveze socialistične mladine, ki pred tem marsikje niso bile dovolj prizadene. Tako lahko pričakujemo, da bo struktura evidentiranih do 15. januarja še boljša, kot je to kazalo v začetku decembra.

V tistih krajevnih in občinskih organizacijah SZDL in sindikata, kjer še vedno niso zadovoljni s strukturo doslej evidentiranih, bo potrebna konkretna akcija. Tam, kjer imajo evidentiranih premalo žena, morajo predvsem analizirati in oceniti njihov delež med zaposlenimi in ustrezno ukrepati. Ni se mogoče sprijazniti z dejstvom, da je v posameznih krajevnih skupnostih v strukturi zaposlenih tudi do 60 in več % žena, med evidentiranimi možnimi delegati pa le 20 do 30 odstotkov. Tam, kjer je med evidentiranimi še vedno premalo mladih, morajo ukrepati organizacije Zveze socialistične mladine itd. V družbenih organizacijah, društvi, interesnih dejavnostih, telesni kulturi in na drugih področjih je dovolj aktivnih posameznikov, ki jih lahko vnesemo v spiske za delegatske dolžnosti. Z. I.

3. konferenca ZSS tudi o upokojevcih

Delovne dobe naj ne bi spreminjali

Kot kaže, je zadreg o tem, ali naj bi pokojninsko dobo skrajšali za 5 let ali ostali pri zdajšnjih, ki znaša za moške 40 in ženske 35 let, kar zadeva sindikate, za zdaj konec. Tako je mogoče med drugim razbrati tudi iz osnutka stališč in sklepov za bližnjo 3. konferenco ZSS o socialni politiki in varnosti delavcev, ki so se izoblikovali v široki javni razpravi na vseh sindikalnih ravneh.

Sindikati so podkrepili svoje stališče z dejstvom, da se življenjska, s tem pa tudi delovna doba prebivalstva povečuje. Menijo sicer, da bi s skrajšanjem pokojninske dobe in hitrejšim upokojevanjem lahko dobilo delo nekaj več mladih, kar pa bi imelo za posledico novo obliko nezaposlenosti ljudi, ki bi še lahko uspešno delali in ki si to tudi želijo. Poleg tega je treba upoštevati, da imamo v Sloveniji v primerjavi s številom zaposlenih kar 31 odstotkov upokojevcov. Bržda delavci v združenem delu prav zategadelj ugotavljajo, da morajo že zdaj namenjati za pokojninsko zavarovanje znatna sredstva. V primeru, da bi s krajšo delovno in pokojninsko dobo še povečali število upokojevcov, bi bili kajpak prisiljeni ta prispevek še povečati, ali pa bi se morala znižati povprečna raven pokojnin v razmerju s povprečnim osebnim dohodkom delavcev. Seveda ni sprejemljiva niti prva niti druga rešitev, zato so sindikati prepričani, da skrajšanje delovne oziroma pokojninske dobe ne bi bilo smotno.

Prostovoljno predčasno upokojevanje (ob ustrezno nižji pokojnini seveda) naj bi bilo po mnenju sindikatov neustrezno

tudi zato, ker bi po njej le stežka segali tisti delavci, ki bi bili najbolj upravičeni. To so starejši in izčrpani delavci, ki prejemajo praviloma nižje osebne dohodke. Za predčasno upokojevanje se najbrž ne bi odločili niti tisti, ki se preživljajo zgolj z dohodkom iz rednega dela oziroma ki bi potem živeli od tako znižane pokojnine. Slej ko prej bi to ustrezalo bolj onim, ki bi imeli poleg pokojnine še druge vire sredstev za preživljanje. Seveda, dokler ti viri ne bi usahnili, potlej pa bi zavoljo nizke pokojnine postali socialni problem. Sindikati se zato zavzemajo, da bi delavcem z zmanjšano delovno sposobnostjo zagotovili nadomestilo osebnega dohodka, in sicer do tiste višine, kakršno bi imeli, če njihova delovna sposobnost ne bi bila zmanjšana. Poleg tega pa bi bilo kajpak potrebno razmisliti tudi o skrajševanju dnevnega delovnega časa in drugih olajšavah. Kot poudarjajo sindikati, bodo podpirali takšne rešitve ob spremembi zakona o delovnih razmerjih kot tudi v internih samoupravnih aktih ozdov.

Kar zadeva beneficiranje delovne dobe, je pričakovati podporo sindikatov le, ko z zboljšanjem tehnologije in drugimi ukrepi res ni mogoče preprečiti škodljivih vplivov na zdravje in delovno sposobnost delavcev. Ozdi bodo zato morali narediti več za boljšo tehnologijo, ureditev dela in varstvo pri delu ter uvesti ukrepe, ki naj bi že vnaprej preprečevali potrebo po beneficirani delovni dobi. Podobno velja za ozde, ki že imajo nekaj beneficiranih delovnih opravil. Ti morajo izdelati podroben

načrt, kako izboljšati delovne razmere in odpraviti potrebe po beneficiranju delovne dobe, in sicer s tehnološkimi, organizacijskimi in drugimi ukrepi. V takšnih primerih bodo prisiljeni razmišljati tudi o skrajševanju delovnega dne ter o načrtnem razporejanju delavcev na manj škodljiva delovna mesta. Kajpak ob tem ne bi kazalo pozabljati na preverjanje upravičenosti beneficij in jih odpraviti povsod tam, kjer niso več upravičene.

Sindikati ne morejo niti mimo tega, da ne bi pomagali zagotoviti ustrezen družbenogospodarski položaj in socialno varnost upokojevcov. Zavzemajo se za to, da so pokojnine skladne z rastjo družbene storilnosti in novoustvarjene vrednosti, v čemer dejansko odseva pravica upokojevcov do njihovega minulega dela in na njem zasnovanega družbenogospodarskega napredka. Pokojnine naj bi se povečevale skladno s rastjo osebnih dohodkov in za vzdrževanje sedanjega razmerja med povprečnim osebnim dohodkom in povprečno starostno pokojnino, ki znaša zdaj 72 odstotkov povprečnega osebnega dohodka. Kot se je pokazalo v javni razpravi pred 3. konferenco ZSS, naj bi upokojevcem ostali čim bolj povezani z ozd, v katerih so delali pred upokojitvijo. To tudi pomeni, da bi jim združeno delo priznavalo nekatere pravice do sredstev skupne porabe, kot so denimo, počitniške zmogljivosti, prehrana v obratih družbene prehrane, reševanje stanovanjskih vprašanj in drugo.

Ivo Kuljaž

Priloga strokovnih podlag za pripravo skupnih osnov za delitev in oblikovanje sredstev za OD in skupno porabo izdelana

Javna razprava že v februarju

Strokovne podlage za izdelavo skupnih osnov za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in sklad skupne porabe so zdaj tako daleč, da je potrebno le še zadnje »leptičenje« in manjši popravki, preden jih bodo predstavili delavcem v združenem delu. Tako je ugotovil na svoji zadnji seji minuli torek odbor podpisnikov družbenega dogovora o skupnih osnovah za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo. Sedem strokovnih podlag, ki bodo v praksi močno vplivale na oblikovanje in delitev sredstev za OD in skupno porabo, bo tako v javni razpravi že sredi prihodnjega meseca.

Strokovne podlage so naslednje: strokovne osnove za organiziranje prehrane med delom; izhodišča za oblikovanje višine izplačil iz sredstev skupne porabe v ozdih; skupna metodološka izhodišča za ugotavljanje zahtevnosti del in nalog; skupna izhodišča za razvid del in nalog; osnove in merila za ugotavljanje zahtevnosti in uspešnosti dela delavcev, ki opravljajo dela in naloge poslovnih organov v

gospodarstvu ter strokovna podlaga za ugotavljanje delovnih rezultatov pri opravljanju določenih del in nalog poslovnih funkcij v organizacijah združenega dela.

Člani odbora so razpravo o zadnje naštetih strokovnih podlagi preložili na naslednjo sejo — iz prozaičnega razloga — ker je zaradi dolgotrajne razprave ob ostalih strokovnih podlagah zanjo zmanjkalo časa, pa tudi moči. To ni nič nenavadnega, saj se je burna razprava, v kateri je bilo treba razčiščevati pogosto nasprotujoča si stališča članov odbora, trajala od desete ure dopoldne pa skoraj do 17. ure. Kot smo zapisali, je razprava navrgla precej dodatnih zamisli o dopolnitvah posameznih strokovnih podlag in strokovne skupine, ki so strokovne podlage pripravile, jih bodo morale z idejami s seje odbora dopolniti v tem tednu. Resnici na ljubo pa moramo povedati, da so bile strokovne podlage kljub manjšim pomanjkljivostim dobro pripravljene in bodo seveda potem, ko bodo dopolnjene s predlogi, nared za razgrnitev pred delavci.

Razprava je bila preobsežna, da bi jo kazalo ponavljati — niti

povsem na kratko ne. Zato se bomo tokrat omejili le na nekaj pripomb na račun najbolj »poljudnih« strokovnih podlag: glede organizacije tople malice in oblikovanja izplačil iz sklada skupne porabe (regresi za dopust itd.). V razpravi je bilo poudarjeno, da je treba v zavest ljudi vnesti prepričanje, da gre pri sredstvih za prehrano med delom za trošenje družbenih sredstev in da jih je treba zato trošiti mnogo bolj smotno in seveda tudi bolj učinkovito kot do zdaj. Koliko naj bi potrošili za toplo malico, pa bi bilo treba ugotoviti z anketo med delavci, ki naj bi »povedali«, kakšna je optimalna prehrana med delom.

Obsežna je bila tudi razprava o skladih skupne porabe — o tem, kako jih je treba oblikovati (vsekakor v odvisnosti od dohodka in v soodvisnosti z maso za osebne dohodke!). Prav tako so med drugim poudarili, da odstotki in številke ne sodijo v strokovne podlage, ampak v (kasnejšo fazo graditve sistema delitve) samoupravne sporazume dejavnosti. In tako naprej. Vsekakor se bomo k posameznim strokovnim podlagam povrnilo še v času javne razprave.

R. B.

Izjemen proizvodni dosežek rudarjev iz Titovega Velenja

Rekord: 5.001.000 ton lignita

Velenjski rudarji so držali besedo! Lani so nakopali 5.001.000 ton premoga in tako dosegli rekordno letno proizvodnjo vseh časov.

Izkop petmilijonte tone lignita so predznj dan starega leta ob 13. uri in 10 minut naznanile sirene in streli iz možnarjev. V zbirnicah rudarjev na jaških Preloge in Škale je bilo takrat navdse slovesno. Rudarji dopoldanske izmene so se vračali iz jame, popoldanska izmena pa se je odpravljala na zadnji »šiht« v letu 1981. Zvoki Rudarske godbe so popestrili praznični trenutek. Tiste, ki so prišli utrujeni iz jame, pa je pričakal na simbolično urejenem »klasičnem rudarskem delovišču«, na jamskem vozičku, sod cvička, ki so ga poslali rudarjem iz Titovega Velenja delavci Tovarne celuloze in papirja Djuro Salaj iz Krškega.

Šest priznanj predsedstva SFRJ velenjskim rudarjem

Prav tako slovesno je bilo dan poprej, 29. decembra, ko je bila razširjena seja predsedstva konference osnovnih organizacij sindikata Rudnika lignita Velenje. Podpredsednik izvršnega sveta skupščine SR Slovenije Jože Florjančič je ob tej priložnosti izročil odlikovanja predsedstva SFR Jugoslavije 6 velenjskim rudarjem za izjemne

delovne dosežke v letu 1981. Avgust Terjav, glavni inženir proizvodnje in Mijo Jesen sta prejela red zasluga za narod s srebrno zvezdo, Anton Zemljak, Milan Čepelnik, Jože Verdev in Franc Šmon pa so bili odlikovani z redom dela s srebrnim vencem. Predsednik konference osnovnih organizacij ZS Rudnika lignita Velenje Franc Krivec je na začetku seje posebej poudaril izjemen pomen odločitve velenjskih rudarjev za povečan izkop premoga na 5 milijonov

Velenjski rudarji pred zadnjim »šihom« v minulem letu. Slika: S. Vovk

ton, v času, ko si prizadevamo, da bi si zagotovili kar največ domačih energetskih virov. Rudarji iz Titovega Velenja so se odrekli prostim sobotam, odločili pa so se tudi za podaljšano delo na mehaniziranih odkopih, to je za menjavo rudarjev neposredno na teh odkopih, da bi pridobili iz jame kar največ lignita. Rekordna proizvodnja leta 1981 in odlikovanja šesterici velenjskih rudarjev pa postavljajo pred celotni rudarski kolektiv nove in zahtevne naloge, hkrati pa pomenijo tudi veliko odgovornost.

Ko se je podpredsednik Jože Florjančič v imenu izvršnega sveta skupščine SR Slovenije zahvalil velenjskim rudarjem za vse napore, da bi dosegli rekordno proizvodnjo v vsem 106-letnem obstoju tega premogovnika, je med drugim posebej naglasil, da smo v naši republiki ponosni na velenjske rudarje tudi zato, ker dosegajo v težjih delovnih okoliščinah evropsko produktivnost.

V imenu nagrajencev se je za visoka priznanja predsedstva SFRJ zahvalil Avgust Terjav in poudaril, da so si priznanje zaslužili prav vsi velenjski rudarji, saj je rekordni letni izkop premoga rezultat prizadevanj in naporov vsega rudarskega kolektiva iz Titovega Velenja.

December mesec rekordov

V velenjskem premogovniku, največjem slovenskem rudarskem kolektivu, je bil mesec december v znamenju rekordov. Najprej so 5. decembra dosegli z izkopom 22.100 ton najvišjo dnevno proizvodnjo lignita vseh časov; 11. decembra so že izpolnili osnovni letni delovni načrt. 4.700.000 ton premoga. Predzadnji dan starega leta pa so, kot smo že zapisali, nakopali petmilijonto tone lignita. Sicer pa so lani s povprečnim dnevno izkopom skoraj 17.950 ton lignita dosegli tudi najvišjo povprečno dnevno proizvodnjo doslej.

Višja produktivnost, večji učinki

Za rekordni letni izkop premoga gre zasluga predvsem velenjskim rudarjem. Čeprav je bilo med letom zaposlenih manj delavcev, kot je bilo predvideno z letnim delovnim načrtom, ob koncu leta jih je manjkalo kar 80, so nakopali 301.000 ton oziroma 6,5% premoga več, kot so predvideli z osnovnim letnim delovnim načrtom. Rekordno letno proizvodnjo, to je 5.001.000 ton, so dosegli v 278 delavnikih in 2 delovnih izmenah, se pravi, da so opravili 10 delavnikov in 1 izmeno več kot leto dni po-

prej, ko so bili nakopali 4.702.000 ton premoga. Povprečni dnevni izkop premoga se je v zadnjem letu dni povečal za dobrih 10 odstotkov oziroma za 1.680 ton

Navedeni podatki kažejo, da se je povečala produktivnost, večji pa so tudi učinki, čeprav so bili že doslej na evropski ravni. Decembra so bili rudarji, ki delajo na mehaniziranih odkopih, v jami tudi do 10 ur, saj so se menjavali neposredno na odkopih, s čimer so omogočili neprekinjeno obratovanje mehaniziranih odkopov.

Poleg izredne delovne zavzetosti vseh rudarjev pa ne gre prezreti še dejstva, da so bile — v primerjavi s prejšnjimi leti — montan geološke razmere v lanskem letu ugodne in da z mehaniziranimi odkopi, lani so na novo namestili še enega, niso imeli večjih težav. Sicer pa so na mehaniziranih čelih pridobili že okrog 70 odstotkov premoga. Svoje pa je prispevala prav gotovo tudi odprava kolektivnega dopusta.

Rekordni izkop lignita pa predstavlja pomemben prispevek velenjskih rudarjev v vsesplošna prizadevanja, da bi zagotovili zadostne količine domačih energetskih virov.

Srečno, rudarji iz Titovega Velenja! *Marijan Lipovšek*

Up — reke in potoki

Po napovedih načrtovalcev našega razvoja bomo v petih letih prisiljeni krmilo energetske odločitve usmeriti z uvoznih na domače vire. Če pa bomo hoteli priti dlje od te načelne opredelitve, potem je jasno, da se bo treba hitreje poslavljati od uvoza nafte, več in bolje izkoriščati domača goriva in si pravočasno, z naložbami, priskrbeti energijo od tam, kjer so z njo bogatejši.

Če bi te napovedi prelili v številke, potem bi se moral v Sloveniji delež domačih virov v energetski porabi povečati s sedanjih 52 na 57 odstotkov v letu 1985. Poraba energije ne bi smela rasti hitreje kot družbeni proizvod — okrog 4 odstotkov na leto, sicer zanjo ne bo denarja. Vendar naj bi se v tem okviru hitreje povečevala poraba električne energije, premoga in zemeljskega plina, medtem ko naj bi rasti porabe tekočih goriv upočasnili na tri odstotke.

Vendar še vedno ne vemo, ali bodo elektrarne zmogle zadovoljevati vse večje potrebe po električni energiji, saj načrtovalci iz dneva v dan bolj krčijo nameravane naložbe v elektro gospodarstvo; doslej so jih oklestili za polovico. Da pa bi elektro gospodarstvo hkrati zmoglo tudi večjo porabo druge industrije in splošne porabe, bi morali do leta 1985 povečati zdajšnje zmogljivosti elektrarn za 700 megavatov, ko naj bi dale leta 1985 štiri milijarde kilovatih ur energije.

Gospodarstveniki so si edini, da omejene denarne možnosti ne bi smele ustaviti gradnje tistih elektrarn, ki smo jih že začeli graditi. Pri tem bo moralo elektro gospodarstvo najprej poravnati dolgove iz prejšnjega srednjeročnega obdobja ter dokončati drugo fazo ljubljanske toplarne in jedrske elektrarne. Čez tri leta naj bi zgradili vodno elektrarno v Solkanu in leto pozneje v Mavčičah. V tem času naj bi začeli graditi tudi vodno elektrarno Bistrica v Avstriji in dve majhni vodni elektrarni — Melje pri Mariboru in Lomščico pri Trzinu.

Gospodarstveniki ugotavljajo, da tak načrt sicer izpolnjuje zahtevo po večji opori na domače vire, vendar tudi priznava, da so predvidene naložbe preskromne. Kot kaže, za to ni krivo samo pomanjkanje denarja, temveč tudi neizdelana investicijska dokumentacija. Zato opozarjajo, da se utegnejo zamude maščevati po letu 1985, ko bi po zdajšnjih predvidevanjih že morala steči gradnja celih verig elektrarn na Savi, Soči, Idrijci in Muri. *V. O.*

DELAVSKA ENOTNOST V NOVIH PROSTORIH

Obveščamo vse bralce časnika Delavska enotnost, poslovne partnerje in sodelavce, da smo se preselili v nove prostore v Ljubljani na Celovški 43. Z našo preselitvijo so se spremenile tudi telefonske številke in namesto dosedanjih, poslej veljajo naslednje:

Tajništvo TOZD	322-778
Tajništvo redakcije DE	313-942
Glavni urednik in direktor TOZD	322-778
Odgovorni urednik DE	313-942
Pomočnik direktorja TOZD	322-778
Naročniška centrala:	321-255
	311-965
	323-951
	321-574
Založba DE, Ljubljana, Dalmatinova 4	310-033
	322-975
Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij, Ljubljana, Miklošičeva 26	326-754
Komerciala, Celovška 43	320-403
— vodja	321-651
Knjižarna-galerija, Tavčarjeva 5, Ljubljana	317-870
	312-691

Problemi in dileme dolgoročnega razvoja Slovenije (7.)

Kako bomo živeli jutri

Piše: Vinko Blatnik

Najpomembnejši proizvodni dejavnik Slovenije je delo. Vendar moramo to delo oplemetiti in sedanjem relativno dobrih delovnim navadam dodati še trajno ustvarjalnost. Slovensko gospodarstvo zaposluje 50 odstotkov nekvalificiranih delavcev in več kot četrtino upravne režije oziroma nad 55 odstotkov nekvalificiranih delavcev in okoli 25 od-

stotkov upravne režije v industriji. Delež kvalificiranih delavcev in drugih strokovnjakov v gospodarstvu, od katerih je predvsem odvisen obseg ustvarjalnega dohodka v razvitih gospodarstvih, dosega pri nas le okrog 20 odstotkov zaposlenih, medtem ko je v razvitem svetu znatno višji. Ob tem ni treba poudarjati, da sta prav kvalificirano delo in znanje osnova za uspešen gospodarski razvoj. Zato bomo morali v Sloveniji zavestno opuščati nekatere programe, ki so energetske, surovinske in ekološke zahtevni, ter proizvodnje, ki zahtevajo veliko nekvalificiranega dela, ker za takšne nimamo ugodnih razmer, in zavestno razvijati tiste proizvodnje in storitve, v katerih se lahko zaposli in izpopolni čimveč kvalificiranih in strokovno usposobljenih delavcev. Takšna gospodarska struktura bo koristila tako Sloveniji kot tudi celotni Jugoslaviji. (Podrobneje glej knjigi: Dr. Lojze Sočan »Pot v gospodarsko razvitost, DE, Ljubljana 1978, ter razpravo istega avtorja »Aktualna razvojna vprašanja Slovenije in Jugoslavije«, Naši razgledi, 6. novembra 1981, str. 607, 608, 609.)

Kako prestrukturirati gospodarstvo

Kako prestrukturirati (spremeniti proizvodno sestavo) gospodarstva in organiziranost družbene nadgradnje, je vprašanje, na katero bomo morali poiskati enoten odgovor v Jugoslaviji, ne le v naši republiki. Če želimo ohraniti relativno visoko stopnjo rasti (potem ko se bomo izkopali iz sedanjih gospodarskih težav), moramo v svoj družbeni proizvod tudi v prihodnje vgraditi visoko stopnjo naložb. Vendar pa se mora bistveno spremeniti njihova dosedanja struktura, v kateri je delež naložb v opremo (kar predvsem povečuje produktivnost in zaposlovanje) znašal samo okrog 35 do 40 odstotkov. Zaradi izredno slabe tehnične strukture naložb smo v preteklosti skoraj dve tretjini vseh naložb vložili v »zidove« in negospodarstvo. Politika zmanjšanja porabe naložb torej pomeni zmanjšanje naložb v »zidove« in negospodarstvo in zaostritev kriterijev za gospodarske investicije. Hkrati pa mora pomeniti tudi povečanje naložb v proizvodnjo opreme in njeno izboljšanje, kot tudi povečanje naložb v tehnološki razvoj, v financiranje izvoznih projek-

ov, in v strokovne kadre, vključno s prekvalifikacijo. S takšno politiko naložb ima Jugoslavija, kljub visoki zadolženosti, še vedno možnosti, da za sofinanciranje projektov pridobi tudi tujo akumulacijo.

V luči širšega koncepta tehnološkega razvoja ter globlje reprodukcijske povezanosti jugoslovenskega gospodarstva bo treba ovrednotiti tudi proces prestrukturiranja slovenskega gospodarstva. V prihodnje naj bi znižali delež delovno in kapitalno intenzivnih proizvodov ter občutno zvišali delež tehnološko zahtevnih proizvodov.

Izredno nespecializirano slovensko gospodarstvo je pred neizprosno in ostro selekcijo. Produktivnost, učinkovitost, izvoz, tehnološko osamosvajanje bodo morali postati osnovna merila za izbiro posameznih nosilcev razvoja in usmerjanje družbene akumulacije.

Kam vlagati akumulacijo?

Proces kakovostne preobrazbe v razvoju pojmujejo avtorji scenarija »Slovenija 2000« kot »enotnost procesov razvojnega dozorevanja, prestrukturiranja in selektivnega povečevanja izvozne vrednosti«. Po njihovi

sodbi se moramo dokončno »prijazniti z dejstvom, da bodo dolgoročno le tehnološko in razvojno prodorne proizvodnje realni nosilci trajnejše izvozne usmeritve slovenskega gospodarstva. To je v bistvu priznavanje tehnologije in izvoza kot osnovnih nosilcev rasti in razvoja v prihodnji razvojni strategiji slovenskega in v znatni meri tudi jugoslovenskega gospodarstva«.

Prestrukturiranje in selektiven razvoj sta sestavni del samoupravnega, družbenega usmerjanja akumulacije. Pri tem moramo prerasti lokalistično in panonožno nemobilnost družbenih sredstev in akumulacije. Proces usmerjanja akumulacije je utelešenje v uspešnejšem razvojem celotnega gospodarstva in negospodarstva, z izboljšanjem delovnih razmer vseh zaposlenih in tudi z izboljšanjem položaja našega gospodarstva v mednarodni delitvi dela.

Poleg vprašanja »kam« je enako pomembno tudi »kako« vlagati družbeno usmerjeno akumulacijo (nosilci, tehnološke in konceptijske rešitve itd.). Čeprav je gospodarska rast osnova razvoja, moramo na sedanji stopnji razvitosti proizvodnih sil upoštevati, da se bomo predvsem s tehnološkimi in razvojnim

dozorevanjem lahko postopno osvobodili sedanjega velikega vpliva obeh svetovnih monopopolov, posebno še tehnološkega.

Iz tega izhaja, da je krepitev akumulativne sposobnosti gospodarstva osnovni pogoj, da organizacije združenega dela prevzemajo ekonomsko odgovornost za svoje naložbe in razvoj. Šele s povečanjem akumulacije gospodarstva je mogoče uveljaviti odločilne kakovostne spremembe v našem gospodarskem razvoju (reševanje energetskih problemov, strukturna preobrazba, obvladovanje uspešnih tehnologij in uveljavitev v mednarodni delitvi dela) na samoupravni podlagi in po samoupravnih poteh. Samo z organizirano uporabo lastnega znanja bomo lahko okrepili svojo samostojnost v razvoju in si s tem zagotovili večjo enakopravnost in gospodarsko soodvisnost v mednarodnih ekonomskih odnosih. Naša družba ni bila še nikoli tako zelo odvisna od uspešne gospodarske uveljavitve v svetu, kot je sedaj. Prav samostojnost v razvoju lahko največ prispeva k nadaljnjemu napredku in uveljavitvi našega družbenega sistema ter ohranitvi mesta in vloge, ki jo ima Jugoslavija v svetu.

(Nadaljevanje prihodnjici)

Predstavljamo dobitnike nagrade Borisa Kraigherja

Plezanje v steno dela

Kar nismo se mogli odločiti, kje in kako zastaviti pogovor z Milanom Osojnikom, dobitnikom nagrade Borisa Kraigherja in diplome, ki ju je dobil kot priznanje za izjemne dosežke trajnejšega pomena v gospodarstvu. Že desetletno vodenje razvoja Termike je dovolj za obsežen zapis, kje je potem še vse delovno in družbenopolitično bogato življenje. Ker smo iz podatkov v utemeljivi zračunali, da je odšel v partizane star komajda 13 let, smo začeli tu:

»Dandanes je res težko dojeti, kaj nas je takrat, še pobiče, gnalo v boj. Blizu mojega doma so se leta 1942 skrivali štirje koroški Slovenci, begunci iz nemške vojske. Pomagali smo jim, tako prišli v stik s partizani in zavrtelo se je naprej. Tudi v otroku je tisti čas kipel bes na vse, kar je dihalo po nacizmu — rodila pa ga je nemoč. Gledal si izseljevanje, preganjanje; kar čez noč so izginalje družine, ki niso zakrivilje drugega, kot da so bile zavedno slovenske. To je bil dovolj velik greh še zlasti na Koroškem. Ko si tako doživljal nemoč posameznika in naroda proti mogočnemu nemškemu stroju, si seveda brezmejno občudoval vsakogar, ki se mu je drzil tako ali drugače postaviti po robu. In partizani so bili vrh tega upora, torej tudi našega občudovanja. To občudovanje, bolj ali manj slučajen stik prek beguncev, ki smo jim pomagali že iz gole človeške solidarnosti — pot je bila torej jasna. Šele ko sem stopil nanjo, se je začela graditev značaja, osebnosti. Kallili smo se že v samem boju in v odnosih med ljudmi, odnosih, kakršne je pač narekoval ta boj. Po drugi plati pa je seveda sledila miselna rast, ki jo je usmerjala partija.«

Koristna »sindikalna šola«

Težko se je bilo izkupati iz spominov na »drobna« junaštva, hajke, nevarnosti. Zmotilo jih je naključno vprašanje — po vojni ste študirali ekonomijo in z delom zastavili na področju kmetijstva.

Osebna izkaznica Termike

Od leta 1957, ko je bila Termika ustanovljena, je tedaj 90-članski kolektiv zrasel v organizacijo združenega dela z več kot 2.400 delavci. Tudi prvotna montažna dejavnost se je razvila v vodilno jugoslovansko proizvodnjo in montažo toplotnih in zvočnih izolacij. Dodajmo še 15 let investicijskih del v tujini, poslovno sodelovanje v zamejstvu...

Razvojna pot Termike je bila zelo hitra. Od leta 1972, ko jo vodi Milan Osojnik, se je fizični obseg proizvodnje kamene volne in perlita potrojil, storitve pa podvojile. Izvoz blaga in storitev, skoraj v celoti usmerjen na konvertibilno področje, se je povečal za štirikrat, realna akumulacija pa je zrasla devetkrat.

Delež izvoza v celotnem prihodu je bil približno 20 odstotkov, česar pa v Termiki nimajo za mejo zmogljivosti. Ob večjih količinah ter vola bi lahko izvoz še povečali. To nameravajo tudi s storitvami z novimi posli v Iraku in v Zallivskem območju.

Poudarka vredno je osvajanje tehnologije proizvodnje in predelave termoizolacijskih materialov. Poleg proizvodnega procesa so namreč obvladali tudi tehnologijo opreme. Zdaj z lastno dejavnostjo že pokrivajo 65 odstotkov svojih potreb po njej. Tehnologijo so izpopolnili do ravni v tujini in uspešno jo ponujajo celo razvitemu svetu. Zasluga je tudi v skrbi za inovacijsko dejavnost, ki spodbuja izboljšavo tehnologije, uvajanje novih, cenejših surovin, smotnejšo rabo energetskih virov, boljšo kakovost... V razvojnih težnjah se je Termika samoupravno in na podlagi skupnih vlaganj povežala s proizvajalci tehnološke opreme, tako da si je omogočila še intenzivnejši razvoj lastne tehnologije in njen prenos.

Marsikaj je še omembe vredno — raziskovalno delo, smotrna kadrovska politika, izobraževanje, zdravstveno varstvo in skrb za letovanje, stanovanjska vprašanja, pa združevanje dela in sredstev... Na koncu strnimo — vse to in navpična povezava proizvodnje osnovnih materialov z montažno dejavnostjo je zagotovilo razvojno uspešnost Termike doslej in v bodoče.

Sledilo je delo v sindikatih, zunanji trgovini in zdaj v Termiki. Od kod ta pestrost?

»Kmetijstvo mi je še zdaj konjček. Kot študent sem obdelal temo o ekonomskih problemih mehanizacije kmetijstva, dobil zanj Prešernovo nagrado in po diplomi so me povabili na zavod za ekonomiko kmetijstva. Ukvarjal sem se z analizo stroškov osnovnih kmetijskih izdelkov, tudi v jugoslovanskem merilu...«

— **Pravite, da področje še spremljate. Se je kaj spremenilo, odkar ga ne spremljate tako dosledno?**

»Zanemarili smo ga. Menili smo, da bomo v industriji našli vse elemente gospodarskega razvoja in se seveda učili. Tako je kmetijski potencial krepko zaostal za možnostmi. Približno dve petini aktivnega prebivalstva v Jugoslaviji sta povezani s pridelavo in predelavo hrane, ki pa sta zelo nesmotrni. Kar 80 odstotkov obdelovalne zemlje je v zasebni last in kmeti bomo morali spodbuditi k večji proizvodnji, tržno usmerjeni seveda.«

— **Vrnimo se k menjanju področij:**

»Ko sem se enkrat vrnil z dopusta, sem zvedel, da grem na skupščino. Tam sem se še ukvarjal s kmetijstvom. Če se danes spomnim vseh organizacijskih sprememb, ki so krojile moje delo, sploh ne vidim več prave logike. Takšne in drugačne reorganizacije in končno sem se znašel v strokovnih službah ljubljanskih mestnih sindikatov. Isti problemi kot danes — gibanje osebnih dohodkov, delitev dohodka, razširjena reprodukcija, gospodarjenje, poskusi objektivnega nagrajevanja. Delo v sindikatih mi še danes precej koristi. To je bila doba burnega gospodarskega razvoja, združeno delo je bolj razpolagalo z akumulacijo kot danes, pa so si potem sili res kar precej priselali. No, priznati je treba, da sta splošna in skupna poraba takrat manj zajedali v dohodek.«

Tvegan korak

Po sindikatih Ljubljanska banka. V njej se je Milan Osojnik ukvarjal s skupnimi naložbami s tujimi partnerji. Te naložbe so se tedaj v jugoslovanskem gospodarstvu precej razmahnile predvsem na področju kemije:

»Veliko dela smo imeli z reševanjem investicijskih spodrslijav naših organizacij v tujini. Šola kot le kaj, v takšnih primerih se naučis več kot v uspešnih.«

— **Kako pa je danes s skupnimi naložbami, ki ste jih takrat spravljali na noge?**

»Praviloma so uspele. Vzemimo Belinko, Iplas, Sladkogorsko... Te delovne organizacije so precej hitro in uspešno osvajale sodobne tehnologije. Žal pa so se polenile v izvoznih prizadevanjih. Visoko rentabilne so, a prav glede na kakovostno proizvodnjo bi morale več izvažati. Menda so bili ti izdelki preveč zanimivi doma.«

— **Čemu ste potem prišli v Termiko? Menda je bila takrat v precejšnji težavi in ta korak je bil po delu v banki gotovo precejšnje tveganje.**

»Občinske družbenopolitične organizacije so me vabile, naj se prijavim na razpis in nekaj noči sem se pošteno potil, preden sem se odločil. Na eni strani strah, na drugi zaupanje vase in v sposobnosti ter možnosti Termike. Morda tudi izziv želji po potrjevanju svojih zamisli.«

Lahko ni bilo. Kolektiv je imel dobre 3 milijone sredstev, pa kar 20 milijonov zapadlih obveznosti in nekaj mesecev 80-odstotne osebne dohodka. Ko sem govoril o samopotrjevanju — ni šlo za »športno« tveganje kot pri alpinistu, ko gre v steno. Hotel sem potrditi nekatere ekonomske koncepte, ne sebe. Vedel sem, da so delavci dobri, da je program ob nekaterih posegih obetaven. Po prvih »otipavanjih« me je kolektiv sprejel in potem je šlo kar hitro. Seveda pa s trdim delom, doslednostjo in odgovornostjo. Po psihološkem razsulu in nezaupanju širše družbe v sposobnost kolektiva je bilo treba poprijeti toliko bolj, dvigniti produktivnost, dograditi okvirni program in okrepiti strokovni kader. Ko sem prišel, je imelo le 13 delavcev višjo in visoko izobrazbo, zdaj je takšnih več kot 130. Večina se jih je šolala ob delu, od vajenca do pravega strokovnjaka jih je vodila pot.«

Samoupravni uspehi in ovire

Precej smo se menili o skupinskem delu in vodenju, ki so ga v Termiki lepo razvili. Tudi o samoupravljanju je tekla beseda in o delu družbenopolitičnih organizacij v kolektivu:

»Že s sindikatov sem prinesel zavest o pomenu tega področja. Ni fraza, da gresta dobro gospodarjenje in dobro samoupravljanje z roko v roki. Kot fraza morda zveni, ker jo preveč ponavljamo in premalo uveljavljamo. Sam sem se naučil ceniti, kako naj rečem, duh kolektiva. Vsi smo ljudje, vsak s svojimi stiskami, radostmi in dober kolektiv mora imeti urejene in odprte vse kanale, po katerih ljudje urejajo delo in življenje. Pomnim seje delavskega sveta, kjer smo se po tri dni prepričevali o posameznih vprašanjih. Zdaj, ko je sistem v dobru meri dograjen, gre vse drugače. Tudi vodenje je s tem razbremenjeno, stvari rešuje sistem, ne posameznik. Morda je bil včasih direktor bolj popularen, ko je imel vse v rokah, ko je odločal o vsem — če je odločal dobro, seveda. Zdaj vemo, komu in kakšna naloga gre in tudi odgovornost zanj.«

— **Gotovo poznate teorije o »križi samoupravljanja«, kako bi jih pojasnili?**

»No, tudi samoupravljanja ne gre idealizirati. Temelji pač na ljudeh z vsemi njihovimi vrtilinami in slabostmi. Napak je v direktorjih in drugih »tehno-biokratih« videti potencialne lumpe in meniti, da bo vse v redu, da le delavci stopijo vkup. Poznam boje za glasove pri stanovanjskih posojilih, lokalistične težnje pri naložbah, vsega imam. Jasno pa je, da je pravniji sistem, ki omogoča boj s takšnimi in podobnimi nepravilnostmi.«

Če pogledam čez ograjo: ja, kjer je dim, je tudi ogenj, pravijo. Prevelik del presežne vrednosti je usel odločitvam neposrednih proizvajalcev. Če odločaš o 3 do 5 odstotkih sadov svojega dela, ti interes za odločanje pač upada. Lahko rečem, da so sredstva, ki jih usmerjamo preko sisov, delavcem odtujena. Delavec delegat je kaj težko enakopra-

Osebna izkaznica nagrajenca

Milan Osojnik se je rodil 31. januarja 1929 v Koprivni pri Črni na Koroškem. Novembra 1942 je odšel v partizane, po osvoboditvi pa je nadaljeval s šolanjem — do diplome na ekonomski fakulteti. Leta 1947 je postal član zveze komunistov. Vodil je agrarno ekonomiko pri slovenskem kmetijskem inštitutu, bil je pomočnik republiškega sekretarja za kmetijstvo in gozdarstvo pri Skupščini SRS, nato še dodatno za industrijo in promet, leta 1967 je vodil strokovne službe pri Mestnih sindikatih Ljubljane, nato pa je bil poslovni direktor v zunanjetrgovinskem sektorju centrale Ljubljanske banke. Od leta 1972 je direktor delovne organizacije Termika Ljubljana.

Še obsežnejši je spisek, ki priča o njegovem družbenopolitičnem delu, številnih funkcijah... Za konec pa omenimo le še njegove osebne zasluge za lepe uspehe delovne organizacije, ki jo vodi.

ven s strokovno podkovanu strukturo, še sploh ob gradivih, ki z obsežnostjo prej zamegljujejo kot pojasnjujejo. Samoupravni organi praviloma ne dobivajo medfaznih poročil o uresničevanju programov, le vsako leto se spogledajo z novimi zahtevami. Od SIS za ceste smo za poskus terjali poročilo, kako uporabljajo sredstva sklada za ceste, v kategoriji letno odmerimo milijardno (stara) številko; dobri dve leti je tega, pa odgovora še ni. O izvajanju programov SIS zvezo iz časopisa. Lani smo jih vsem skupaj odšteli skoraj 400 milijonov (tokrat novih) dinarjev, za povračilo pa nismo dobili praktično nobene informacije! Toliko o »križi samoupravljanja«.

Križa direktorjev

— **Beremo in poslušamo, da zanimanje za »direktorski poklic« upada, da razpisi ostajajo brez odmeva. Kako to?**

»Težak poklic je to, ali pa zelo lahek — odvisno od tega, kakšen odnos do dela ima nekdo. Jasno pa je, kakšen odnos do dela terja dinamičen razvoj. Zvezajo me zgodbe, ki ustvarjajo javno mnenje o direktorjih, češ kako ždijo na stolčkih in — saj veste, kako gre to naprej. No, takšne čase kmalu povozijo. Takšni direktorji so zgodovina. Negativni predznak pa se vleče. Drži pa spet, da je vsaka napaka na tem položaju bolj vidna pa tudi manj opravičljiva.«

Bo pa »križa direktorjev« še trajala, saj so gospodarske razmere doma in v svetu zaostrene. To terja veliko osebne zavzetosti, dela in odgovornosti. Precej je možnosti za manj izpostavljene poklice, pa skorajda nič slabše nagrajene.«

— **V Termiki se pohvalite s timskim delom. V kolikšni meri pa to olajša vaš položaj?**

»Timsko delo je v večji delovni organizaciji nujnost. Delo je preveč razvejano, da bi ga kdorkoli (četudi bi hotel) držal v rokah sam. Timsko delo je tudi porok za strokovnost, za večjo premišljenost pri sleherni odločitvi. Čeprav je morda včasih časovna ovira pri hitrem reagiranju, mora postati pravilo. Dokaz — v Termiki ne poznamo gospodarsko neuspešne naložbe. Preveč jih pretehtamo, da bi nam padle v vodo. Timsko delo pa ne pomeni, da bi bil lahko direktor le dober organizator svoje skupine, pa če je še tako strokovna. Kompleksen poklic je to, terja poznavanje področja, proizvodnega procesa. Na koncu pač sodooloča o možni inaći in laik v tem ne more sodelovati.«

Ciril Brajer

DE

Družboslovna zbirka

Dr. Berislav Šefer:

Socialna politika v socialistični samoupravni družbi

Socialna politika mora postati integralni del razvojne politike, to pa je mogoče le z uresničevanjem in razvijanjem samoupravnega, ekonomskega in socialnega sistema. V knjigi je razdelan razvojni načrt, ki kaže, da lahko v naslednjih dvajsetih letih dosežemo takšno stopnjo razvitosti, kakršno imajo sedaj v najrazvitejših državah.

Knjigo priporočamo vsem sindikalnim funkcionarjem, sociologom, ekonomistom in drugim.

Cena knjige je 600 din.

Naročila pošljite na naslov: Delavska enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4; po izidu pa lahko knjigo kupite tudi v knjižarni DE na Tavčarjevi 5 v Ljubljani in v vseh knjižarnah po Sloveniji.

NAROČILNICA

Pri Delavski enotnosti, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročamo:

..... izv. knjige dr. Berislava Šeferja: **SOCIALNA POLITIKA V SOCIALISTIČNI SAMOUPRAVNI DRUŽBI.**

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

Ime in priimek podpisnika: .....

Datum: .....

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

(Zig)

(podpis naročnika)

1. naročilo je enkratno
2. želimo postati redni naročniki družboslovne zbirke do preklica.

Zamotana, a tudi zamudniška pot do samoupravnega sporazuma o pedagoških in tehničnih normativih za učbenike in za oblikovanje cen učbenikov

Kaj je kdo pripravljen prispevati za cenejši učbenik?

Pred štirimi leti smo v družbenem dogovoru s področja učbenikov zapisali, kako bomo zagotovili družbeno kontrolo nad cenami učbenikov: vsi udeleženci v zalaganju in izdajanju učbenikov naj bi sprejeli samoupravni sporazum o oblikovanju cen učbenikov, ki mora vključevati seveda tudi dogovorjene pedagoško-tehnične normative in standarde učbenikov. S tem sporazumom zelo zamujamo, a zdaj je delo vendarle steklo; in če se bodo vsi, ki sodelujejo, zelo potrudili, bo nemara ob koncu tega januarja odbor podpisnikov družbenega dogovora o učbenikih vendarle dobil na mizo osnutek tega samoupravnega sporazuma. Tak je pravzaprav sklep tega odbora, ki je na svoji zadnji seji tik pred iztekom starega leta poslušal informacije o pripravah posameznih sestavin tega sporazuma. Ker se bo družbeni dogovor razširil tudi na učbenike za usmerjeno izobraževanje, kar pomeni organizirano družbeno akcijo za zalaganje in distribucijo učbenikov usmerjenega izobraževanja, pa mora samoupravni sporazum urejati problematiko normativov, standardov in cen tako za učbenike osnovnih šol kot za usmerjeno izobraževanje. Sporazum, če bo pravočasno pripravljen, naj bi torej že veljal za učbenike, ki jih bomo natisnili ali ponatisnili v letošnjem letu, zato nanj seveda ni mogoče več dolgo čakati. Če bi za uvod strnili nekaj misli iz razprave na zadnji seji odbora podpisnikov družbenega dogovora o učbenikih, potem velja povedati vsaj to: da se mu, da je pri cenah učbenikov potrebno poiskati vse notranje rezerve in da je zdaj seveda napočil trenutek, ko mora vsak povedati, kako bo prispeval svoj delež k cenejšemu učbeniku, tudi tisti, ki se v ta prizadevanja še niso vključili.

Z učbeniki, ki se razletijo, ni mogoče ustvariti šolskih fondov

Vprašanje, o katerem bo treba stališča še do kraja uskladiti, je, kakšen obseg naj imajo učbeniki glede na pedagoške normative. Doslej izoblikovano stališče je, da učbenik ne bi smel presegati 205 strani, ne glede na to, ali bi strukturo učbenika avtorju predpisali ali pa mu opredelili le obseg celotnega učbenika. V delu z avtorji pri nastajanju učbenikov so prav gotovo možne racionalizacije. Stališče Zavoca za šolstvo pa je tako, da v globalu vsakega učbenika ne bi smelo biti več kot dve ali dve in pol strani na pedagoško uro, v številni ilustracije. Drugo pa je, da so ravnatelj srednjih šol opozorili na izredno slabo vezavo učbenikov. Tudi v osnovnih šolah menijo, da je ta iz leta v leto slabša. Tu je treba nekaj storiti: verjetno se bo treba dogovoriti, kateri učbeniki so vsebinsko tako kvalitetni, da naj »držijo« pet let in te je treba tudi bolj vezati, začasnije učbenike pa vsekakor kaže še naprej izdajati v cenejši vezavi.

O tehničnih normativih učbenikov potekajo dogovori v splo-

nem združenju grafične in grafično predelovalne industrije, potrebno pa jih bo seveda uskladiti tudi z založniki. Za zdaj se grafičarji zavzemajo za enotno gramaturo papirja za učbenike, tudi za barvne priloge, za dva enotna formata, za čimboljši izkoristek papirja, za čimbolj čitljive rokopise, saj številne korekture učbenik zelo dražijo, za cenejšo broširano in dražjo šivano vezavo. Če bo izšel ponatis učbenika v boljši, a tudi dražji vezavi, pa je po mnenju grafikov treba na to opozoriti skupnost za cene; le-ta pa bi morala to upoštevati pri dovoljeni podražitvi učbenika.

O novem načinu distribucije učbenikov nimamo izračunov

Cena papirja se oblikuje s sprejeto politiko cen. Pomembno je, da se proizvajalke papirja zavedajo, da bodo zagotovile za učbenike potrebne količine papirja. Pač pa se zavzemajo, da bi tiskarne posebej prikazovale stroške materiala in stroške storitev po vseh delovnih fazah. Ugovori, ki smo jih že sli-

Hura — začele so se počitnice! (Fotografija: Peter Rojc, Pikica)

šali, da stroškov storitev ni mogoče prikazati po delovnih fazah, ker te opravljajo ponekod različni tozdi, niso preveč prepričljivi. Je tudi vprašanje, ali naj založbe še naprej iščejo izvajalca prek licitacije, ali je bolj smotno, da se tiskarne, tako kot založbe specializirajo za posamezne vrste učbenikov. O avtorskih honorarjih naj bi se vsako leto dogovarjale založbe z Zavodom za šolstvo.

Zagate letošnjega leta

Za nove učbenike bodo oblikovali cene po sprejetih kriterijih, za ponatis pa naj bi veljala letos 15-odstotna podražitev. Kakšna bo udeležba znotraj te podražitve učbenika, pa je seveda vprašanje. Papir bo letos za 14 do 21 odstotkov dražji, pravzaprav že je od 1. januarja; honorarji naj bi se po dogovoru založnikov dvignili za 30 odstotkov, toliko kolikor so se lani v založbi dvignili osebni dohodki; tiskarne računajo, sodeč po kalkulacijah, na podražitve od 15 do 20 odstotkov — učbenik pa kot enota ne bo smel biti dražji kot 15 odstotkov. In tudi Ljubljanska banka, kot podpisnik družbenega dogovora, je lani junija zvišala obrestno mero od 3 na 5 odstotkov za kredite na obratna sredstva pri zalaganju učbenikov. Odbor podpisnikov družbenega dogovora o učbenikih je LB opozoril, da je s tem dodatno obremenila učbenike, čeprav se je s podpisom družbenega dogovora zavezala za 3 odstotno obrestno mero kreditov.

Sonja Gašperšič

Slaba tretjina študentov je še vedno v privatnih sobah

Z združenimi sredstvi do novih 6000 ležišč

V prejšnjem srednjeročnem obdobju smo v Sloveniji z družbeno akcijo omogočili zgraditi domove za učence in študente z 9000 ležišči. Za domove, ki smo jih vsa povojna leta izredno zanemarjali, je bil to res skokovit napredek. Izhodišče je bil družbeni dogovor o nalogah podpisnikov pri združevanju sredstev za nove domove v obdobju 1976—1980.

Se vedno pa je premalo domov, zato je družbeno akcijo nujno nadaljevati tudi v sedanjem srednjeročnem obdobju. To jesen bi potrebovali najmanj 5000 dodatnih ležišč v študentskih domovih, saj je slaba tretjina študentov še vedno v zasebnih sobah. Za učence primanjkuje domov še največ v Ljubljani, Mariboru in Celju pa v nekaterih regijah, ki so v preteklem srednjeročnem obdobju izpadle.

Ob podpori vseh družbenopolitičnih organizacij Slovenije in drugih podpisnikov družbenega dogovora o gradnji domov je z dogovorom o temeljnih družbenega plana SR Slovenije za obdobje 1981—1985, z zakonom o stanovanjskem gospodarstvu in s samoupravnim sporazumom o temeljnih plana zveze stanovanijskih skupnosti zagotovljeno tudi v sedanjem srednjeročnem obdobju združevanje sredstev za nekaj nad 6000 novih ležišč v domovih za učence in študente.

Osnutek družbenega dogovora o gradnji domov za učence in študente v obdobju 1981—1985 so vsi podpisniki obravnavali že lani poleti, ob upoštevanju njihovih pobud pa je zdaj pripravljen predlog, ki naj bi ga sprejeli vsi podpisniki.

Ob koncu lanskega leta je skupščina izobraževalne skupnosti Slovenije sprejela 29 načrtovanih naložb kot okvirni načrt gradnje domov v tem srednjeročnem obdobju, ki pa bo gotovo doživel še revizijo. Na podlagi predložene investicijsko-tehnične dokumentacije in v skladu z nadaljnjim razvojem mreže usmerjenega izobraževanja pa bomo vsako naložbo sprti obravnavati. Družbenopolitične organizacije in posebne izobraževalne skupnosti so že utemeljile potrebo, da skupščina izobraževalne skupnosti Slovenije vključi v načrt tudi domove učencev železničarskega šolskega centra v Mariboru in doma kmetijskega šolskega centra v Šentjurju pri Celju.

s.g.

Jezikovno razsodišče (54)

Tudi lepakom vso skrb!

»Oglašam se vam drugič in vam pošiljam lepak, kakršnih ne bi smeli videti na naših zidovih.«

»Ogorčeni nad spakedranščino vam pošiljava dopis in lepak Dalmacijakoncerta.«

Na prvem spornem lepaku je med drugim

1. preveč nepreglednih kratic in skrajšav: »DPO KS in Meblo — TOZD Kneža ter domicilna odbora aktivistov OF SPO in borcev SPO«;

2. omahovanje v tači predlogov: »osrednja proslava na Kneži: pohod mladih iz Kneže« namesto s Kneže;

3. napačno zapisan kraj: »Kneške Ravne«, namesto Kneške Ravne;

4. nepotrebna dvoumnost: »vabijo k odkritju spominske plošče partizanski bolnici v Podleskovci«; ob 5. pohod mladih.

Na lepaku Dalmacijakoncerta je pod besedilom »petak 6. november ob 20 h prvi krat skupaj nastopaju« navedeno: »Tisak: Grafički servis študentski centar Zagreb«, v spremnem dopisu pa med drugim rečeno: »V prilogi Vam pošiljamo plakat in Vas prosimo če ga lahko izobesite... Vstopnice lahko nabavite v poslovnici Inex... ili putem naročilnice. Z ozvirom na to da pričekujemo velik interes za to prireditvev dobitnikov največega števila festivalnih nagrad Vam priporočamo da pravočasno nabavite stopnice.«

Poslana lepaka nista najhujša svoje vrste, vendar je tudi tu preveč napak in malomarnosti. Te mečejo slabo luč na ugled in resnobo prireditelj. Lepaki so (med drugim) izkaznice tistih, ki so na njih podpisani, za vse pa šola oblikovanja in slovenščine, ker s svojo obliko in jezikom še posebej zbujujo pozornost.

Razumljiva je nejevolja ljudi, ki jim takale besedila žalijo osebni in narodni ponos. Občinske skupščine bi morale skrbeti, da na njihovih področjih ne bi viseli tako nekulturni izdelki. Prepričani smo namreč, da je mogoče zbuhati pozornost tudi z zglodno slovenščino in z estetskim oblikovanjem.

PREJELI NA POŠTNI PREDAL 313-VI

Dražgoški borci sprašujemo!

Obiskovalci Dražgoš, ki prihajajo vse leto (letos jih je bilo prek 50.000) na ogled spomenika, Bičkovske skale, spominske sobe Cankarjevega bataljona, vasi in okolice, znova in znova sprašujejo, kaj je s filmom »Dražgoška bitka«.

Domicilni odbor Cankarjevega bataljona (v nadaljevanju DOCB) je zato na svojih sejah 20. novembra 1981 in 14. decembra 1981 obravnaval usodo filma »Dražgoška bitka« in pri tem ugotovil naslednje:

DOCB razpolaga le s skromnimi podatki, ki so bili v tej zvezi v letošnjem letu objavljeni v Delu in Ljubljanskem dnevniku.

DOCB je v članku, ki je bil objavljen v Delu dne 3. decembra 1980 pod naslovom: »Dražgoška bitka mimo borcev?« navedel, da je na svoji seji 31. januarja 1979 sprejel sklep o sodelovanju preživelih borcev z izvajalci filmskega projekta

»Dražgoška bitka«, pri čemer je bila seveda mišljena nesebična, amaterska pomoč, predvsem zaradi verodostojnega prikaza časa, razmer in borbe. Kljub taki pripravljenosti DOCB ni bil vključen v tekoče nastajanje filma, niti ni Družbeni svet projekta čutil za potrebno, da bi z DOCB kontaktiral ali sodeloval.

DOCB je v objavljenem članku v Delu med drugim zapisal tudi naslednje: »Menimo, da imamo dražgoški borci vso moralno pravico zahtevati, da pristojni organi temeljito opravijo svoje naloge ter o ugotovitvah obvestijo slovensko javnost in da družbenopolitične organizacije za svoje člane, ki so kakorkoli vključeni v izvajanje projekta, ugotovijo moralno politično odgovornost. To, kar slovenska javnost pričakuje, borci zahtevamo!«

DOCB na svoj članek v Delu, kakor tudi na poslana dopise na Re-

publiško konferenco SZDL in na Republiški odbor ZZB, do danes ni dobil odgovora ali kakršnegakoli pojasnila.

Ali sedaj, po pretečenem letu, vemo kaj več?

V Delu je bilo objavljeno, da delavski svet TOZD Televizija Ljubljana in Skupščina RTV Ljubljana zavračata nadaljevanje dela na Vibinem filmskem projektu, češ da je predolg in predrag. Objavljeno je bilo, da bo RTV izdelala krajšo verzijo filma. To je vse, kar vemo iz dnevnega časopisa.

Poleg tega nam je znano, da je bilo posnetega že 30% kadrov.

Znano nam je tudi, da je bilo nadaljevanje filmanja v poletju 1980, hkrati s člankom Mance Košir v Telesku, ustavljeno, čeprav je bila taktar Vibina tehnična filmska ekipa iz vsega jugoslovanskega prostora sredi dela. Torej je vsa tehnična operativa

naenkrat obstala, skupaj z njo pa tudi vsi domači in tuji filmski igralci in so potem čakali več mesecev križem rok na »blagoslov« za nadaljevanje prekinjenega dela. Stroški so torej tekli pol leta v prazno!

Filmske Dražgoše v Podluno so zamrle. Tudi drugi objekti, zgrajeni za ta film po Gorenjski od Valterškega vrha, Petrovega brda, v Brodeh, v Ljubnem in drugod so neme priče bankrotiranega podjetja. Objekte načena čas in propadajo.

Preživeli dražgoški borci živimo še vedno s tistim čutom odgovornosti do ljudi in materialnih družbenih vrednot, kakršni se je v nas razvijal v najtežjih letih borbe. Žalostna usoda filmskega projekta »Dražgoška bitka« pa je kričeč primer neodgovornosti do slovenskega naroda in našega skupnega družbenega imetja. Ali boste odgovorni o odgovornosti le pisali in govorili?

Ali lahko verjamemo, da predlagatelj filmskega projekta »Dražgoška bitka« ni poznal slovenskega premoženja tik preden je dal signal za snemanje? Ali je možno, da se je s finančnim stanjem seznanil šele dva — tri mesece po začetem snemanju?

Hvale vredno bi bilo, če bi kdo od novinarjev, ki vsakodnevno vihtijo peresa, napisal kaj več o vsej zadevi. Ali ne bi bil vpogled v to slovensko

sramoto lahko tudi dokaz, da resnično želimo slovensko javnost o nečem obvestiti? Ali pa o »javnem obveščanju« zopet le govorimo in pišemo in je s tem tako kot z odgovornostjo?

V imenu borcev Cankarjevega bataljona zahtevamo, da odgovorni za filmski projekt »Dražgoška bitka« in sicer Republiška konferenca SZDL, Družbeni svet filma in Viba film v Delu objavijo avtentično poročilo družbene kontrole oziroma inšpektorjev, ki so pregledali celotno finančno materialno poslovanje filmskega projekta »Dražgoška bitka«. Zanima nas tudi, kakšne sankcije so bile dosedaj sprejete proti posameznikom, ki so karkoli zagrešili in jim je to dokazano.

Ko smo na dveh zadnjih sejah DOCB zaradi vsega zapisanega obudili spomin na vojni čas, na pravo partizansko zimo, smo bili enotni v ugotovitvi, da je bila Dražgoška bitka januarja 1942 žareča plamenica upora v vsej zasluženi Evropi. Današnja »filmska« Dražgoška bitka pa je postala žal slovenski kulturni škandal, ki odmeva ne le v jugoslovanskem, temveč tudi v evropskem prostoru.

Domicilni odbor Cankarjevega bataljona

Pomen telesne kulture pri ustvarjanju humanega vzdušja na Goriškem

Novi kulturni dom v Gorici

Pred dnevi so v Gorici svečano odprli slovenski kulturni dom, katerega posebnost je (kot je dejal na slavnosti predsednik slovenske kulturnogospodarske zveze Boris Race) skupnost kulture, športa in rekreacije. Telesna kultura se v tem središču z lahkoto prepleta s kulturo, kar ju sili k vedno tesnejšemu sodelovanju. Naj zato v tem domu mladina (in ne samo ta) v današnji dobi prepotrebem gibanju in v plemenitem športnem tekmovanju krepilo telo in duha.

Tako je po nekajletnem prizadevanju slovenski dom kulture, športa in rekreacije dograjen po zamisli prof. Eda Miheva in s tehničnim sodelovanjem ter vodstvom domačina inž. Adolfa Močnika. Uradno so odprli tudi športni del središča s telovadnico, trimskim kabinetom, klubskimi in pisarniškimi prostori in sanitarijskim vozлом. Znano je namreč, da nekatera društva uporabljajo te prostore že tretjo sezono za vadbo. Dom so namreč gradili postopoma in je bil športni del vsaj deloma nared že pred časom. Ta društva so bila v prejšnjih letih prisiljena prav zaradi pomanjkanja primernih vadbenih prostorov dobesedno »tavati« in se seliti po telovadnicah in igriščih po raznih koncih mesta ob veliki obremenitvi trenerjev, vaditeljev, staršev, prirediteljev in odbornikov.

Novo kulturno in športno središče bo v veliki meri, na žalost pa ne v celoti, zadovoljevalo potrebe slovenskih mestnih društev! Kot doslej, bo tudi poslej prostor za odbojko, košarko, namizni tenis, judo, splošno telesno vzgojo, športno in ritmično gimnastiko, rekreacijsko vadbo in lokostrelstvo. Ob vse večjem povpraševanju po telovadnicah bodo posebne tehnične rešitve (premična stena) ter preudarna porazdelitev orodij in naprav dovoljevale podvojiti zasedenost telovadnice. Tako bodo še lažje uresničevali načelo, da mora imeti sleherni možnost telesne vadbe. Prav zato je velika dvorana projektirana in opremljena

tako, da ustreza potrebam vadbe pa tudi tekmovanjem, vadbi za zdravje in športni rekreaciji.

Ze doslej so bili prostori polno zasedeni v popoldanskem in večernem času; vadili so otroci iz vrtca pa naraščajniki, mladinci in mladinke ter odrasli vseh starostnih stopenj. Zdaj se bodo pridružile redni vadbi tudi tekme, tako da bo izraba dvorane še temeljitejša.

V športnem delu Kulturnega doma že uresničujemo zamisel, ki velja za ves dom: tu so že bile finalne tekme Mladinskih iger, tu potekajo tečajji pedagoških delavcev večinskega naroda: v jutranjih urah gostujejo v telovadnici šole z rednim poukom telesne vzgoje. Ob razpoložljivem času so športni prostori na voljo tudi zunanjim interesentom.

Telesnokulturno središče v novem Kulturnem domu so odprli s svečano akademijo, na kateri so se zvrstili predšolski otroci Števerjana in Gorice, številne skupine ŠRG Dom iz Gorice, skupina OŠ Milojke Štrukelj iz Nove Gorice, košarkarji Kontovela in Doma, telovadci Narodnega doma iz Ljubljane, najboljše slovenske telovadkinje ter folklorna skupina Travniki-Gorica. V naslednjih dneh so se v športni dvorani zvrstile tekme; tako je Iskra-Olimpija premagala tržaški Jadran 93:79, odbojkarice nabrežinskega Sokola

so premagale novogoriškega Merkurja z 2:1, anhovski Salonit pa Bor s 3:0.

Prof. Aldo Rupel se je v slavnostnem govoru ob otvoritvi telesnokulturnega centra ozrl na prehojeno pot slovenskih športnikov na Goriškem. Spomnil je na prve zavestne korake v telovadbi konec prejšnjega stoletja, na mogočne telovadne in kolearske prireditve, na lik letalca Edvarda Rusjana; na različna tekmovanja v prvem desetletju po prvi vojni; na planinstvo med obema vojnama; na množičnost po drugi vojni in na praznične nastope na prvomajskih in ljudskih taborih; na povečanje števila društev, panog in množičnosti pred dvema desetletjema, na športne igre in memoriale, na ustanovitve Združenja slovenskih športnih društev v Italiji, na sodelovanje slovenskih ekip v raznih prvenstvih ter na prodirajoče spoznanje, da je šport potreben vsem, ne samo mladini.

Prof. Rupel je poudaril dejstvo, da so morali zamejski Slovenci v zadnjih sto letih štirikrat začeti prav na novo tudi v telesni kulturi, ob koncu pa zaželel, da naj prihodnost vodi k tesnejšemu sodelovanju z mestom in zaledjem, da bi tudi telesna kultura pomagala ustvarjati humano vzdušje, ki bo bogatilo posameznike in skupnosti!

Stane Urek

Ob 50. obletnici Gorske reševalne službe v Celju

Da v steni nisi sam

Celjani so že v prejšnjem stoletju pogosto zahajali v ostenje Savinjskih Alp, Karavank in Julijcev. Letos bo preteklo tudi 70 let, odkar sta dr. Josip Tičar in dr. Jernej Demšar v Kranjski gori ustanovila našo prvo gorsko reševalno postajo. To je vodilo tudi Celjane, da so začeli razmišljati o organizirani pomoči v stenah Savinjskih Alp. Kot prvega načelnika omenja poročilo Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva že 1931. leta Andrijo Kopinšek.

Po vsej verjetnosti pa ta letnica ni začetek gorske reševalne službe na celjskem območju, saj so že omenjena leta imeli reševalne odseke poleg onega v Celju še v Lučah, Solčavi in Logarski dolini. Kakorkoli že, že takrat so mladi ljubitelji planin organizirano skrbeli za svoje tovariše, gornike in alpiniste.

Danes je Planinska zveza Slovenije najmnogičnejša telesnokulturna organizacija, število obiskovalcev naših gora pa narašča iz leta v leto. Razumljivo je potem, da je med to nepregledno množico tudi vrsta »pekov«, kot reševalci žaljivo pravijo onim, ki brez znanja in opreme poskušajo s steno meriti svoje moči. Poleg tega je nekaj obiskovalcev tudi žrtev nesrečnih naključij ali vremena. Toda, razveseljivo je, da kljub tolikšnemu številu obiskovalcev naših gora ne narašča število nesreč, kar potrjuje, da je prosvetljenost današnjih planincev večja od tiste iz pred nekaj let.

Gorska reševalna služba sodi med tiste organizacije, ki imajo malo primerov. Sestavljajo jo najrazličnejši ljudje, najrazličnejših starosti in poklicev. Skupno jim je le humano in nesebično delo ter želja pomagati ponesrečencem. V celjski gorski reševalni službi je trenutno 34 gorskih reševalcev, ki jih že 27 let vodi Stane Veninšek. Med njimi so trije zdravniki, vsi pa so iz vrst najboljših plezalcev, ki so slavo našega alpinizma ponesli v svet in premagovali ostenja, na katera dotlej še ni stopila človeška noga. Med

njimi so na primer člani naših ekspedicij v Nepal, Ande, Kavkaz, to so skromni možje, ki so zarezovali nove smeri v ostenja, ki v planinskem jeziku pomenijo največ v plezalni tehniki.

Celjska gorska reševalna služba je vrsto let živela le od borne pomoči širše družbe. Še do nedavnega so morali reševalci v primeru nesreče na akcijo, ne da bi vedeli, kako bodo opravičili svojo odsotnost z dela. Enim so priznavali izredni dopust, drugi so morali za reševanje žrtvovati svoj redni dopust... Skoraj enako je bilo z nabavo opreme.

Danes deluje Gorska reševalna služba Slovenije na povsem drugih osnovah in ob drugačni družbeni pomoči. Tako celjski, kot reševalci ostalih petnajstih služb, ki delujejo na območju Slovenije, so opremljeni z naj sodobnejšo tehniko in so v sodelovanju z republiškim sekretariatom za notranje zadeve povezani v službo, ki v vsakem trenutku, času in pogojih priskoči na pomoč ponesrečencu. Odkar so pri omenjenem sekretariatu izšolali vrsto pilotov za reševanje s pomočjo helikopterjev, se je raven te službe dvignila na tisto, o kateri so nekoč govorili samo v Švici in Franciji. Razlika je v tem, da je pri nas reševanje za ponesrečenca — brezplačno.

Kdo bi vedel in znal danes naštet brezštevilne akcije, občutke, napore in doživetja gorskih reševalcev, ko ob prvem klicu na pomoč zapuščajo tovariške stroje, risalne in pisalne mize in se v hipu prelevijo v človeka, ki bo kos katerikoli steni in ji iztrgal ponesrečenca? Celjani danes pravijo, da ni najbistvenejše samo reševanje. Večjega pomena je vzgoja, preventiva. Zato iz leta v leto organizirajo vse več predavanj, tečajev, ustanavljajo odseke in tako skrbijo, da je ob vse večjem številu obiskovalcev naših gora relativno manj nesreč. Da ni toliko klicev na pomoč, da ni treba nepredvidoma izza stroja, podnevi ali ponoči, v snegu ali neurju v — steno.

js

Ob zaključku delavsko-športnih iger v občini Murska Sobota

Mura tretjič zmagovalka — sodelovalo tudi 40 ženskih ekip

Odbojka je zvalila 13 ekip — ekipa uprave skupščine občine na sliki je osvojila solidno 5. mesto. (Fotografija: Tonček Gider)

Športniki delajo običajno ob koncu leta bilance in tudi člani športne komisije pri občinskem svetu zveze sindikatov Murska Sobota so ob razglasitvi rezultatov pripravili analizo, ki bo hkrati kažipot za leto 1982.

Delavske športne igre so se v občini Murska Sobota že lepo ustalile. V minulemu letu je nastopilo 43 delovnih organizacij s 177 ekipami. Igre so privabile blizu 1000 udeležencev, torej več kot predlani. Pomerilo se je tudi 40 ženskih ekip, kar je precej spodbudno. Člani komisije so posebej zadovoljni z organizacijami, ki so se prvič udeležile teh najbolj priljubljenih športnih srečanj delavcev, in sicer: osnovni šoli Bogojina in Gornji Petrovci, LEK Lipovci, Modni salon Grad, IMP Blisk, Kulturni center in Moravske toplice. Hkrati so prireditelji pograjali zaposlene v Mesni industriji in Pomurskem tisku, ki so se sicer prijavili, a so sodelovali le na nekaterih športnih srečanjih, kar je povzročalo precej težav sodnikom, prirediteljem in drugim udeležencem.

Lani zgolj v osmih, leta 1981 pa so pripravili igre v devetih panogah in tretjič zapored so bili najboljši delavci Mure. Nasploh je v tej organizaciji združenega dela, kjer je zaposlenih nad 4500 delavcev, največ možnosti za takšno zadovoljstvo. Telovadnica, številna asfaltirana igrišča na dvorišču tovarne, električna razsvetljava za nočne tekme, poklicni organizator športne rekreacije, vrsta amaterskih telesnokulturnih delavcev — vse to mnogo prispeva k temu, da so delavci Mure v občini že tretjič zmagovalci iger.

Izidi:

MOŠKI: kegljanje: 1. Potrošnik 947, 2. Panonija 936 in 3. Panonka 896 podrtih kegljev; košarka: 1. Mura, 2. Pomurski tisk, 3. Konstruktor (Pomurje); namizni tenis: 1. Mura, 2. Konstruktor-Pomurje, 3. Zvezda; mali nogomet: 1. Slovenjaceste, 2. Konstruktor-Pomurje, 3. Agroservis; odbojka: 1. Osnovnošolski vzgojno izobraževalni zavod, 2. IMP Panonija, 3. Pomurski zdravstveni center; rokomet: 1. Mura, 2. Panonija, 3. Pomurski zdravstveni center; streljanje z zračno puško: 1. Panonija, 2. Mura, 3. Upokojenci; streljanje z malokalibrsko puško: 1. Panonija, 2. Mura, 3. Panonka; orientacija: 1. Mura, 2. Panonija, 3. osnovna šola Bogojina; šah: 1. Konstruktor-Pomurje, 2. Potrošnik, 3. Panonija.

ŽENSKÉ: kegljanje: 1. Potrošnik, 2. Pomurski zdravstveni center, 3. Panonka; namizni tenis: 1. Konstruktor-Pomurje, 2. OŠ Gornji Petrovci, 3. Mura; odbojka: 1. Panonija, 2. Osnovnošolski vzgojno izobraževalni zavod, 3. Pomurski zdravstveni center; rokomet: 1. Mura, 2. Pomurski zdravstveni center, 3. Potrošnik; streljanje z zračno puško: 1. Mura, 2. Blisk, 3. Potrošnik; streljanje z malokalibrsko puško: 1. Panonija, 2. Uprava za notranje zadeve, 3. Mura.

Skupni vrstni red: 1. Mura 262 točk, 2. IMP Panonija 245, 3. Konstruktor-Pomurje 201, 4. Potrošnik 198, 5. Pomurski zdravstveni center 143, 6. KZ Panonka 96, 7. Slovenjaceste 88, 8. Osnovnošolski vzgojno izobraževalni zavod 83, 9. Uprava za notranje zadeve 69, 10. Uprava skupščine občine 66 točk.

Tonček Gider

DRUZINSKI MESEČNIK

naša žena

NAŠA ŽENA — VAŠA REVIIJA

Ste velikokrat razočarani, ker ostanete brez revije NAŠA ŽENA? V kioskih je navadno že prvi dan razprodana, vas pa je zanesla pot k prodajalcu šele naslednji dan. Če torej nečete ostati brez NAŠE ŽENE, se nanjo naročite. Potem jo boste dobivali vsak mesec na dom, kar je dvakrat dobro:

NAŠO ŽENO boste vedno dobili, pa še cenejša bo!

In kaj boste vse našli v NAŠI ŽENI, ki že enainštirideseto leto prihaja v vaše domove?

V njej je za vsakogar nekaj. Obravnavamo predvsem humane odnose v družbi in družini, objavljamo prispevke o vzgoji, varstvu otrok, zdravju, zdravem načinu življenja in pišemo predvsem o tem, kako naj naše ženske žive, da ne bodo še naprej potisnjene le med domače stene. In ne samo to: v njej boste našli mnogo praktičnih nasvetov, pa tudi, kako kaj poceni in modno sešijete. Še posebno dobrodošla je krojna pola, ki jo izdamo štirikrat letno. V vsaki številki je tudi stran, namenjena otrokom, pa križanka, vrtnarski in zeliščni nasveti ter tri strani zdravniških odgovorov.

Kdor je naročen na NAŠO ŽENO, plača za posamezen izvod le 33 dinarjev, v prodaji pa velja 2 dinarja več. Letna naročnina znaša 363 dinarjev, poravnate pa jo lahko v dveh obrokih.

NAROČAM REVIIJO **naša žena** od meseca ..... dalje

Podpisani .....

Kraj, ulica .....

Pošta .....

Naročilnico pošljite na naslov NAŠA ŽENA
61000 Ljubljana, Hrvatski trg 3

Datum .....

Podpis naročnika .....

Junaška dejanja Cankarjevega bataljona

Tridnevni boj za Dražgoše

Dražgoše, majhna vasica na pobočju Jelovice na Gorenjskem, so pred štiridesetimi leti postale pojem poguma, pojem odgovora slovenskega naroda nemškemu okupatorju na njegovo izseljevanje slovenskih družin, streljanje Slovencev, odgovor poskusom ponemčevanja slovenske domovine in naroda, ki je kljub stoletnim pritiskom ohranil svojo identiteto.

Po decembrski vstaji na Gorenjskem, ko so fantje in možje množično odhajali v partizanske vrste, je 1. januarja 1942 prišel v Dražgoše Cankarjev bataljon (tedaj najmočnejša partizanska enota na Slovenskem z več kot 200 borci).

Bataljon sta vodila Stane Žagar, član Centralnega komiteja KP Slovenije in Jože Gregorič, španski borec in izkušen vojak, za katerega je kasneje nemški policijski oficir rekel: »Partizanskega komandanta, ki je vodil te boje, ne bi smeli streljati. Povišati bi ga morali v generala in mu dati najvišja odlikova-

nja.« Štab je takoj preučil možnosti za obrambo, saj je bilo jasno, da bivanje partizanov v Dražgošah Nemcem ne bo ušlo in da jih bodo slej ko prej napadli. Vas je bila za obrambo izredno primerna, razdeljena na tri zaseleke Jelenšče, Na pečeh in Pri cerkvi, ob vznožju strmega grebena Dražgoške gore. Cankarjev bataljon, v katerem je bilo okoli 40 partijcev in skojevcev, je bila vojaško izredno disciplinirana partizanska enota z visoko bojno moralno. Bataljon sta sestavljali dve četi in samostojen vod. Zaradi nevarnosti nemškega napada je štab razdelil enote na vsa ključna mesta po vseh treh zaselkih. Bataljon je bil tudi dobro oborožen, vsak deseti borec je imel avtomatsko orožje, ostali puške, dovolj je bilo streliva in bomb. Borci so s svojo disciplino in življenjskostjo kmalu prebili led in si pridobili zaupanje prebivalstva. Le-to je v naslednjih dneh tesno povezovalo svojo usodo z usodo svoje vojske. Kmalu po prihodu so partizani v vasi prire-

dili miting, na katerem je Stane Žagar s svojo prepričljivo besedo opisal politični položaj in razmere na Slovenskem in v svetu. Njegovi ognjeviti in prepričljivi besedi so morali verjeti največji omahljivci. Glas o »Dražgoški republiki« se je hitro širil po Gorenjski in kmalu so začeli prihajati na mitinge tudi okoljanci.

Braniti »Dražgoško republiko« je pomenilo braniti več kot samo vas

Štab bataljona je čes do 9. januarja izkoristil za politično in vojaško vzgojo, saj se je zavedel, da vedo za bataljon v Dražgošah tudi Nemci in da se le-ti pripravljajo za napad. Štab je v naspotju z dotedanjo partizansko taktiko napada in umika sprejel odločitev, da sprejme nemški napad in boj predvsem zaradi izredne obrambne lege Dražgoš, predvsem pa je pomenilo braniti »Dražgoško republiko« veliko

Nemški vojaki v požganih Dražgošah

več kot braniti samo vas. Potrebno je bilo vlti Gorenjski in Sloveniji spet upanje, da Nemci s svojimi grozodejstvi ne morejo zlomiti odpora slovenskega naroda, da kljub ogromni premoči ne morejo premagati partizanske vojske, da se kljub njihovi osvojitvi Evrope, kljub prodoru do Moskve, ta majhna deželica ni pripravljena vdati na milost in nemilost podivjani vojski.

V noči od 9. na 10. januar so budne partizanske straže uzrle prve luči nemških kamionov, ki so se bližali po dolini Selšice iz Škofje Loke in prevažali ogromno število nemških vojakov (1900 do 2300). Po vnaprej pripravljenem bojnem načrtu so partizanske enote zasedle položaje še pred zoro 9. januarja in pričakovale nemški napad na okoli tri kilometre dolgi črti.

Prvi dan je sovražnik s topovi obstreljeval Dražgoše. Po mnogih brezuspešnih napadih nemških vojakov, ki so imeli znatne izgube, so imeli carkejevci samo enega ranjenega.

Najhujši boji so bili na položaju Jelenšč, ki ga je branil vod pod vojaškim vodstvom Franca Bička. Ta položaj so Nemci ocenili kot ključni del obrambe. Prvi dan se je končal z nemškim umikom, partizani so bili zmagovalci.

Drugi dan boj se je začel že navsezgodaj. Nemci so okrepili topovski ogenj in svoje sile.

Borci Bičkovega voda so ta dan zasedli položaj na skali Jelence, ki se je izkazala za enkratno strateški položaj s pregledom po vsej okolici. Član Bičkovega voda Jože Kovačič se spominja: »Kmalu je vodnik poslal na skalo svojega brata Henrika s strojnico. Mi smo ostali pod njo v obliki podkve in branili približevanje Nemcev z leve. Biček je v belem plašču vseskozi hodil po položajih, motril okolico, nazmeščal na boljše položaje in bodril kakor prejšnji dan. Mraz in lakota smo začutili šele zvečer, kajti čez dan za to ni bilo časa...«

Tudi drugi dan boj se je končal z nemškim umikom, vendar je postajalo jasno, da partizanske enote, ki so že osemindeset ur vztrajale na položajih, ne bodo mogle več dolgo vzdržati vse močnejšega nemškega pritiska, saj je bilo streliva vedno manj in borci so bili vedno bolj izčrpani. Štab bataljona je odločil, da se bodo branili še en dan in pripravili vse potrebno za umik. Huda je postajala tudi stiska vaščanov, saj se je nekaj hiš in kozocev zaradi topovskega obstreljevanja vnelo, umikati pa se zaradi hudega mraza in visokega snega niso imeli kam. To noč so čutili nemške sile že v neposredni bližini vasi in že navsezgodaj tretjega dne se je vnel hud boj. Tega dne so Nemci z granatami uničili partizansko strojnično

gnezdo in prisilili Bičkov vod, da se je umaknil s skale Jelence. Tako so lahko vdrli v Jelenšče, kjer so se kruto maščevali nad prebivalstvom, ustrelili so dvajset moških, od katerih sta imela najmlajša šele enajst let, najstarejši pa trinajstletni. Boj se je pomaknil v samo vas. Proti mraku se je bataljon z delom prebivalcev začel umikati proti Jelovici. V tridnevni bitki je izgubil 9 borcev, 11 pa jih je bilo ranjenih. V primerjavi z nemškimi izgubami je bilo to zelo malo. Razjarjeni nemški okupator se je zverinsko maščeval nad herojsko vasjo. 12. januarja so nemški vojaki ubili še 21 ljudi, vse ostale prebivalce pa so v visokem snegu odpeljali v Šentvid pri Ljubljani. Izropano vas so požgali, februarja 1942 pa so nemški minirci vas popolnoma razdejali.

Kot sodi avtor znane knjige Dražgoška bitka Ivan Jan, pomeni »dražgoška bitka v zimi 1941-42 edinstven vojaški spopad z nacističnimi zavojevalci v okviru Hitlerjevega rajha in v zasedeni Evropi. Česa podobnega v tem času še nismo zasledili.« Lado Ambrožič-Novljan pa sodi, da so boji Cankarjevega bataljona zlasti v dražgoški bitki med najpomembnejšimi akcijami tedanje dobe v Jugoslaviji.

T. Č.

DE

DRUŽBOSLOVNA ZBIRKA DELAVSKE ENOTNOSTI

NAJNOVEJŠE!

ARHITEKTI, URBANISTI, PLANERJI, EKONOMISTI in SOCIOLOGI, KNJIGA ZA VAS!

Dr. Braco Rotar:

POMENI PROSTORA (IDEOLOGIJE V URBANIZMU IN ARHITEKTURI)

Knjiga je plod večletnega raziskovalnega dela. Pri naša izsledke raziskave, ki je dala — vsaj pri nas — nove pristope, nove interpretacije, ki lahko pripomorejo k nastajanju sodobne urbanistične teorije in kritike pri nas.

Na področju tako imenovanih neizmerljivih sestavin okolja nimamo še nobenih znanstvenih meril in pričujoča raziskava bi lahko bila ena od poti do njih. V času, ko skušamo razumeti svet kot materialno resnico in istočasno vplivati na svoje vedno bolj umetno, gra-

jeno okolje, ne moremo obravnavati okolja samo kot aglomeracijo prostorskih, fizičnih fenomenov, ampak vedno bolj kot odsev dogajanj v nas oziroma v družbi. Tako je urbanizem ali znanost o njem vedno bolj tudi domena družboslovnih znanstvenih vej, tistih, ki preučujejo človeka in družbo; te discipline pomagajo razumevati urbanizem in urbanizacijo kot fizično projekcijo družbenih dogajanj.

Zato je delo POMENI PROSTORA namenjeno v prvi vrsti urbanistom, arhitektom in vendarle ne samo njim, temveč tudi ekonomistom, sociologom, planerjem in zlasti ob pomanjkanju ustrezne tovrstne literature študentom vseh teh ved.

Cena knjige je 650 din.

Naročila pošljite na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4, kupite pa jo lahko tudi v naši knjigarni na Tavčarjevi 5 v Ljubljani in v vseh knjigarnah po Sloveniji.

Nagradna križanka št. 2

Rešitve pošljite do 26. januarja 1982 na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST Ljubljana, Celovška 43, s pripisom na ovojnic: NAGRADNA KRIZANKA ŠT. 2. Nagrade so 300, 200 in 150 dinarjev.

Izrebrani reševalci noveletne nagradne križanke:

- nagrada 1.000 din: Tina Pal, Glinška ploščad 4, 61000 Ljubljana;
- nagrada 700 din: Anka Krivec, Bračna 2, 68259 Bizeljsko;
- nagrada 500 din: Marjan Grajar, Partizanska pot 12-A, 64000 Kranj;
- nagrada celoletna naročnina na časnik Delavska enotnost: Herman Štiel, OŠ »Edvard Kardelj«, 69000 Murska Sobota;
- nagrada Monografija Ljubljana: Marija Aljec, Ilova št. 51, 62234 Benedikt;
- nagrada polletna naročnina na časnik Delavska enotnost: Ana Krizmanič, RTG II, Zdravstveni center Celje, Gregorčičeva 5, 63000 Celje;
- nagrada rokovnik 1982: Niko Kumer, Prisoje 53, 62391 Prevalje;
- nagrada značke — jugoslovanski grb in grbi republik: Zinka Vovk, Partizanski hrib 6, 66250 Ilirska Bistrica;
- nagrada Memoset: Jožica Sinkovec, Ljubljanska 1, 65280 Idrija;
- nagrada značke Koroški partizan: Goran Mlakar, Ul. Luke Svetca 3, 61270 Litija.

Nagrade bomo poslali po pošti.

DE	PREBIVALEC DOLENJSKE METROPOLE	STROKOVNI PREGLED, STROKOVNO MNENJE	VITEČI SE DEL EL. MOTORJA	VNEMA, POLET	SVINČENA RUDA, SVINČEV...	GLAVNI ŠTEVNIK	KALCIJ	SESTAVIL: R. N.	IZDELOVALEC OROŽJA	LJUDO-ZEREC	SIBIRSKI VELETOK	OBRTNIK KOVINSKE STROKE	DE	STROKOVNIAK ZA ITALIJ, JEZIK IN KNJIŽEV.	SODOBNI SLOV. PESNIK (JANEZ)	ERBJ	DE	TEŽKO TALJIVA KOVINA (Re)	KRAJ PRI PODNARTU Z ISKRINO TOVARNO
MERJASEC								OBRAMBNI NASIP					NAZIV				GR. ČRKA		
STARINSKI IZRAZ ZA OKOLICO								UPORABA TORINO					TRIO					NEM. FILOZOF, KI JE ŽIVEL V ZDA	
OBOROŽEN UPOR. PUNT								GLAS, ZVOK				SOCIALNI POLOŽAJ						ČEŠKA PRITRILNICA	
VERIGA ZA MERJENJE DREVESNEGA OBSEGA								VRSTA JUŽNEGA SADJA				REVOLUCIO, IBARRURI						EL. MERSKA ENOTA	
ZUPAN POD FRANCOZI						JUGOSL. NARODNA ARMILJA													
EMIL ROJC			MESTO V NOTR. DALMACIJI					ZORANA ZEMLJA					IT. KEMIK (GIULIO)						PREPIR, SVAJA
4			PERUNIKA					JUGOSL. AEROTRANSPORT									GR. ČRKA		
CRICKOVO OGLASANJE								ZAGR. POPEVKAR (DUŠKO)									TRACNICA		
POLITIČNO ZATOČISCE								NEKD. FR. NOVEC				VRSTA VRBE							PAVEL GOLIA
DRUŽINSKO IME OVIDA												HEKTO-LITER							BERILIJ
								MESTO V ZDA, V OKLAHOMI (NAFTA)											
																			SREDNJEVEŠKA LA-DJA NA TRI VRSTE VESEL

DE

Delavska enotnost, glasilo Zveze sindikatov Slovenije. List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Izdaja ČGP Delo — TOZD Delavska enotnost, 61000 Ljubljana, Celovška 43. List urejajo: Andrej Agnič, Ciril Brajer, Dušan Gačnik (glavni urednik in direktor TOZD), Sorija Gasperšič, Marjan Horvat, Ivo Kuljač, Emil Lah, Rafael Lindič (tehnični urednik), Boris Rugelj, Sonja Sejak (redaktorica), Janez Sever, Peter Štefanič, Andrej Ulauga (odgovorni urednik, v. d.), Janez Voljč. Pomočnik direktorja TOZD Milan Zivkovič. — Poštni predal 313-VI. Telefoni:

glavni urednik in direktor TOZD 322-778, odgovorni urednik DE 313-942, pomočnik direktorja TOZD 322-778, tajništvo uredništva DE 313-942; naročniška centrala 323-951, 321-255, 311-956 in 321-574; založba DE Ljubljana, Dalmatinova 4, odgovorni urednik 322-975, 310-033 int. 335; uredništvo Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij, Ljubljana, Miklošičeva 26 326-754; servis za tovarniški tisk, Ljubljana, Celovška 43; ekonomsko-komercialni sektor, Ljubljana, Celovška 43 320-403, vodja 321-651; knjigarna-galerija, Ljubljana,

na, Tavčarjeva 5 317-870, 312-691. Posamezna številka DE 10 din, letna naročnina je 520 din. Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo. Poštnina plačana v gotovini. Tisk Ljudska pravica, Ljubljana. Založniški svet Delavske enotnosti: predsednik Miran Potrč, člani: Tilka Blaha, Silva Bočaj, Urška Cvetko, Janez Čebulj, Majda Emeršič, Slavko Grčar, Janez Korošec, Edo Lenarčič, Mira Majljuna, Jože Ogrizek, Boštjan Pirc, Janez Prijatelj, Janko Sedonja, Vlado Slamberger in Jože Varl.

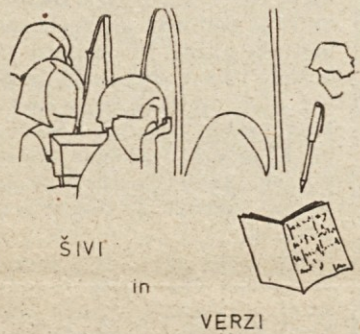
Pesmi, ki so šaljivke, zbadljivke, kronika nekega konkretnega življenja

Šivi in verzi

Vsak človek na nek način išče svojo izrazno moč. Išče način, kako bi najbolje izrazil, sporočil drugim, kaj ga teži, kako doživlja okolje, v katerem dela in živi, kakšen je njegov odnos do vsega, kar ga obkroža. In vsakdo najde svoj način. Nekomu bolj ustreza govorna, drugemu zopet zapisana beseda, ali recimo risba. Prav pisani besedi kot načinu izražanja pa je namenjen ta zapis.

Gre za sporočila v verzih in včasih v prozi petnajstih mladih iz sevniške Lisce. Pesmi pri njih močno prevladujejo, a pisane so domala vse v bolj ali manj šaljivem tonu, kar je pravzaprav še posebej zanimivo.

Lani so zbrali nekaj teh prispevkov, predvsem pesmi in jih objavili v Biltenu mladih literatov, ki so ga sami poimenovali ŠIVI IN VERZI. Šivi zato, ker predstavljajo prav šivi glavno opravilo delavk in delavcev Lisce (in nemara ima pri vsem skupaj nekaj opravka tudi igla, saj so številne pesmi kar prave zbadljivke), verzi pa zato, ker je večina sporočil pisanih v verzih.

GLASILO MLADIH LITERATOV
LISCA SEVNICA

Irena Glogovšek

Naš polonez

Naš službeni avto
prelep je zares.
Ni golf, ne stoenka,
to je polonez.

Rdeče je barve,
lepo se blešči
al' kaj ko se večkrat
ga blato drži.

Če se ti posreči,
da pelješ se z njim,
še dolgo je v tebi
nešteto skomin.

Udobno vanj sedeš
in že zabrni
in vožnja ti lepa
prehitro mini.

Na sejo se pelješ,
če si delegat
in roko tam dvigneš
kot avtomat.

Ko spet med sodelavce
prideš nazaj,
se seje ne spomniš,
povedati ni kaj.

Bilo je lepo
se voziti zares,
ti glavo je zmešal
rdeč polonez.

V prvi številki Biltena so objavili sedemnajst pesmi in en prozni sestavek. To res niso dela visoke umetniške vrednosti, kljub temu pa jih moramo ceniti zaradi odkrite sproščenosti in odkritosrčnosti, s kakršno so mladi literati izrazili in zapisali na papir svoja sporočila. Tako nekako je v uvodu Biltena zapisal tudi Albert Felicijan, ki je duhovni vodja Biltena in sploh vsega ljubiteljskega samoustrvarjanja delavcev Lisce.

Ze petnajst let pišejo nekatere delavke šaljive pesmice, s kate-

rimi opisujejo razmere, v katerih delajo, opisujejo skupna srečanja, posvečajo jih tudi sodelavkam ob njihovih življenjskih jubilejih, odhodih v pokoj, ob rojstvu njihovih otrok.

V tovarniškem glasilu »Lisca« je bilo vedno dovolj prostora za objavljanje teh pesmi. V vsaki številki glasila je objavljena najmanj ena pesem. Vendar pa je mladih piscev precej in tudi njihovih izdelkov je veliko. Zato so se člani kulturne komisije lani odločili, da pripravijo srečanje mladih literatov in ob tem dogodku so tudi izdali prvo številko Biltena ŠIVI IN VERZI. V njem je sicer izbor le petih piscev, toda literarni večer je lepo uspel in vsi so si želeli, da bi se še srečevali. Hkrati pa so se dogovorili, da jih bo med posameznimi srečanji povezoval Bilten, ki ga bodo večkrat izdajali. Bilten pa ne predstavlja le vezi med pisci in njihovim delom, je tudi neka svojstvena vez med vsemi delavci, ki so razdrobljeni po tozdih v Sevnici, Zagorju, Krmelju, Senovem in Babušnici.

Zal nisem imel priložnosti, da bi se pogovarjal z Albertom Felicijanom, ki je po besedah sodelavcev gonilna sila, tisti, ki je pripravil okoliščine za tovrstno delovanje, skratka človek, brez katerega ne bi bilo tega organiziranega sodelovanja piscev. Ob mojem obisku v Sevnici je bil tovariš Felicijan na neki vojaški obveznosti. Pogovarjal pa sem se lahko z Nado Novšak, ki je prvo številko Biltena mladih literatov likovno opremila in z Ireno Glogovšek, ki sodi med najstarejše pesnice v Lisci. Skoraj v vsaki številki tovarniškega glasila objavi kakšno svojo pesem.

Nada rada riše in je organizacijsko delo zanjo posebno vesele, pa naj si bo pri Biltenu, pri pripravi kulturnega večera, prireditvi »pokaži kaj znaš«, ali pri organizaciji plesa. A ker rada riše, je tudi sama oblikovala naslovnico Biltena in k prvi številki prispevala svoje karikature.

Irena je lanserka na tekočem traku, pesnikovanje v prostem času pa ji pomeni posebno zadovoljstvo. Pri svojem pisanju ji gre očitno tudi za to, da bi bila pesem čimbolj šaljiva. Ob vsakodnevnem delu v tovarni in doma se ji porodijo zamisli, ki jih potem zabeleži v verzih. Seveda pesem ne nastane kar naenkrat, pravi Irena. Posamezne verzice si zapiše in potem počaka, da se ji v zvezi z isto temo porodi nova ideja. Tako počasi zbere svoje zapiske in jih uredi. Piše o različnih stvarih. Tako je v pesmi Izlet opisala sindikalni izlet v Zagorje in na Štajersko, v pesmi Veselo na delo je opisala, kako težko se je po prijetnem dopustu znova vživeti v delovno okolje, v Tozdovski je opisala, kako poteka vsakdan v njenem delovnem okolju, v pesmi Polonez je spregovorila nekaj o novem službenem vozilu, zraven pa rekla tudi kakšno pikro na račun odločanja. Tako se počasi sprehaja s pesmijo skozi svoj vsakdan. V pogovoru se ji beseda večkrat zatakne, nekako težko govori o sebi in svojem delu, zato pa je veliko bolj zgovorna v verzih.

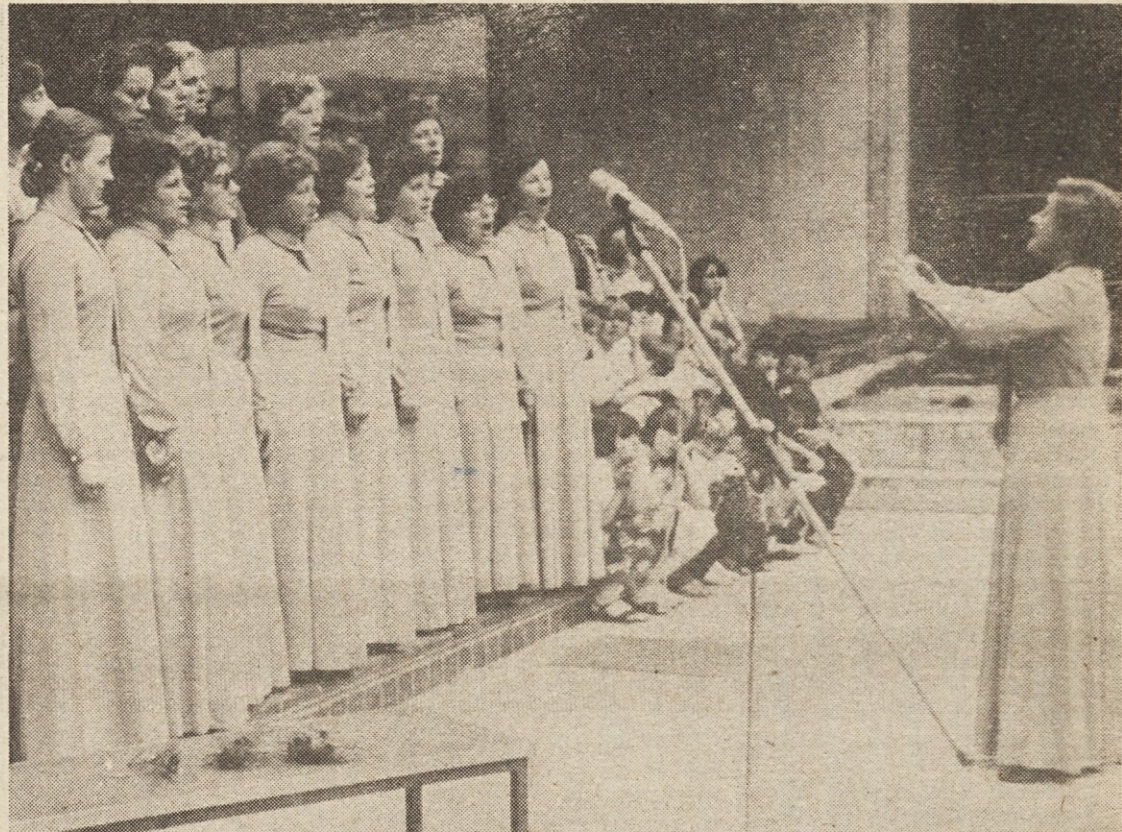
Nada Novšak in Irena Glogovšek pa sta v pogovoru še posebej

opozorili na Marinko Glavač. To je tih, mirna delavka — pravita, ki jo komaj kdo opazi. Toda pesnikovanje je njena prava strast. Pravijo, da verzi iz nje kar vrejo. Komaj se kaj zgodi, že pove kakšno rimarsko. Velikokrat se ji od srca nasmejejo. Nekatere njene pesmi pa so tudi otožne.

Taka je na primer Grenko slovo, v kateri opisuje smrt mlade matere, ki je zapustila moža in majhnega sina. Meni pa je ob prebiranju pesmi v Biltenu bila še posebno všeč pesem Naš Tito živi, kjer je Marinka Glavač preprosto v verzih opisala vse, kar občuti ob imenu Tito in vso žalost ob njegovi smrti.

Pesmi, ki jih pišejo delavke in delavci Lisce, je res veliko in vsaka po svoje pripoveduje, kako gledajo na svojo tovarno, težave v njej, kaj jim tovarna pomeni, kako občutijo, kar se dogaja tudi izven tega okolja. Iz vseh pesmi se da izluščiti njihov pogled na svet, na življenje, vsaka teh pesmi nosi v sebi svoje sporočilo, pa čeprav izraženo kdaj tudi z bolj okorno rimo. Zanimiv pojav, ki bi ga literarni kritik hitro pospravil v predal »delavskega pesnikovanja«, ki z umetniškim ustvarjanjem pač nima ničesar skupnega. Tisto o umetnosti je nemara res, da, prav gotovo je res; a ta zanimiv pojav, pisanje verzov tolikšnega števila mladih ljudi v Lisci, je še vedno tu in živi svoje lastno življenje. Živi kot poseben način izražanja teh ljudi, ki so si izbrali pač pesnikovanje kot način za opisovanje svojih občutij o stvareh, kakor jih oni doživljajo.

Jurij Popov

Nastop ženskega pevskega zbora Jesenice pred poslopijem osnovne šole na Plavžu

Ženski pevski zbor Jesenice

Uspešnih štirinajst let

Letos marca bo minilo 14 let, odkar obstaja in tudi zelo uspešno deluje ženski pevski zbor Jesenice. V njem pojejo ženske, ki delajo v Železarni, v zdravstvu, šolstvu, banki in tudi gospodinjeh so poleg. Pevke so v glavnem z Jesenic, dve pa prihajata na vaje celo iz Radovljice oziroma iz majhne vasice Adergas pri Kranju. Vse zelo rade prihajajo na vaje, njihovo stalno in prizadevno sodelovanje pa je tudi zagotovilo za uspehe, ki jih žanjejo.

Dolga leta je zbor vodil zdaj že pokojni komponist profesor Milko Skoberne, njegovo delo pa je

prevzela glasbena pedagoginja Mira Mesarič. Zbor organizacijsko vodi Melita Jelen.

Ženski pevski zbor Jesenice je znan širom Slovenije. Seveda nastopa doma, a rad se odzove, če ga kam povabijo. Zbor je nastopal tudi na številnih tekmovanjih v Mariboru in Novi Gorici in vedno je dosegel hvalevredno uvrstitev. V okviru zbora deluje tudi ženski oktet, ki nastopa na prireditvah v manjših prostorih. Vodi ga Metka Piber, za spremljavo pa mu harmoniko igra Mojca Legat. Oktet se postopno dopolnjuje z mladimi pevkami.

Branko Blenkus

FOTOAMATER NA OBISKU

Drago Dolžan, inž. oec.

Danes osemindesetletni Celjan Drago Dolžan v smehu pravi, da je s fotografijo zaslužil — prvi dinar. V resnici ni bil to niti dinar, niti zasluzek. Šlo je za izmenjavo — ti meni kilogram krompirja, jaz tebi posnetek. To je bilo v tistih dneh, ko je okupator izseljeval zavedne slovenske družine. Dolžani so pristali v Čupriji in nato v Vrnjački Banji.

Kdo bi vedel, kaj je vodilo Draga, da je namesto kakšnega uporabnejšega predmeta, izgnanci so lahko vzeli s sabo samo

najnujnejše, vzela je — fotoaparata. Ko so to starši ugotovili, je bilo že prepozno. Drago se ga je oklepal kot najdragocenejšo stvar. V Srbiji je potem ugotovil, da pravzaprav ta majhna škatala ni niti tako brezpredmetna: nosil jo je s sejo na sejem, z gostije na gostije, s svečanosti na svečanosti in fotografiral. Za fotografije je potem iztržil najnujnejšo hrano ali priboljšek.

Po osvoboditvi, med študijem v Ljubljani, je fotoaparata uporabljal zanemarljivo. Bolj je vzljubil — veslo. S kajakom je

potekoval premagal prenekatero brzico naših in tujih rek ter pobiral lovorike. Ko se je vrnil v Celje, je naletel na zagnane fotoamaterje Erhatiča, ing. Premšaka in Davida, stebre tedanje fotosekcije pri LT in poznejšega Fotokino kluba EMO.

»Umetniška fotografija je takrat imela veliko popularnost. Fotoamaterizem je v tistih letih med celjskim delavstvom predstavljal najširše razvedrilo. Takrat je imelo Celje nekaj izredno močnih fotoklubov. Poleg našega v EMO je bil tu še oni pri KLIMI, v Cinkarni in mestu. V EMO smo prvenstveno negovali filmsko dejavnost, v KLIMI fotografijo za izobraževanje, v mestu umetniško fotografijo in v Cinkarni fotografijo dela. Kokot na gimnaziji pa je šolal podmladek.

Organizirali smo 14 mednarodnih razstav. Dela naših fotoamaterjev so prekrizirala ves svet. Sam sem se največ ubadal

s fotografijo ob delu. Menim, da sem na tem področju dosegel tudi največ. Najdražji so mi posnetki iz štorske železarne. Tiste železarje vidim še danes. Z njimi sem nabral tudi največ nagrad.

— Med ljudmi je zmotno prepričanje, da je fotografiranje kaj enostavna stvar.

»V bistvu je. Pritisneš na sprožilac in posnetek je tu. Danes je tehnika tako izpopolnjena, da lahko že otrok pritiska na sprožilec. Toda fotoaparata je mrtva stvar. Bistveni del fotografije je tisto, kar stoji za fotoaparatom. Človek. Profesor Kocjančič je nekoč rekel, da je za fotoamaterja ali umetniškega fotografa izreden uspeh, če lahko izmed stotin, mnogo je takih, ki »nastrelijo« tudi na tisoče posnetkov — izbere tri ali štiri takšne, ki zaslužijo svoje ime. Jaz mu pritrjujem. Kajti bistveno je to, kaj hočeš s fotografijo povedati. Bistven je izrez, tu ti ne more pomagati nobena tehnika.

— Navzlic tej izpopolnjeni tehniki in dobrim kadrom v Celju zadnja leta ta dejavnost zamira. Vi se poleg svojega rednega dela že 32 let ubadate z delom v društvi in zvezi. Nekeč je bilo Celje na devetem mestu v državi, danes najdeš redkokoga, ki se pojavi na kakšni razstavi.

»Res je. Zadnja leta je v Celju manj umetniške fotografije. Sodobna umetniška fotografija zahteva ogromno denarja in — časa. Zato ni naključje, da se danes s svojimi deli na razstavah zvečine objavljajo — poklicni fotografi. Ob rednem delu in sedanjih pogojih je amaterju težko delati. Draga oprema, pomanjkanje materiala in časa, vse to je davek na račun večjega razmaha umetniške fotografije. Sodobna fotografija zahteva mnogo študija, znanja in predpriprav.

Čeprav je inženir in ekonomist Drago Dolžan že nekaj let zaposlen v kolektivu Komunale Celje, vezi z EMO ni pretrgal. Enako je delaven tudi v mestnem klubu in zvezi. S svojimi deli je požel tri zlate, štiri srebrne, sedem bronastih medalj in 12 diplom. Za prizadevno delo v društvi pa srebrno in zlato Kidričevo plaketo.

js

